

**KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**EBEVEYN TUTUMLARININ 7-12 YAŞ ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLARIN
SOSYAL BECERİLERİNE ETKİSİ VE ÇOCUKLARIN MİZAH
BECERİLERİNİN ARACI ROLÜ**

Şerife KAYA

Yüksek Lisans Tezi

**KONYA
Şubat, 2022**

EBEVEYN TUTUMLARININ 7-12 YAŞ ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLARIN
SOSYAL BECERİLERİNE ETKİSİ VE ÇOCUKLARIN MİZAH BECERİLERİNİN
ARACI ROLÜ

Şerife KAYA

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı
Çocuk Gelişimi Tezli Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hatice YALÇIN

Konya
Şubat, 2022

KABUL VE ONAY

Şerife KAYA tarafından hazırlanan “Ebeveyn Tutumlarının 7-12 Yaş Özel Yetenekli Çocukların Sosyal Becerilerine Etkisi ve Çocukların Mizah Becerilerinin Aracı Rolü” başlıklı bu çalışma, 8 Şubat 2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi: **Doç. Dr. Bengü TÜRKÖĞLU** _____
Necmettin Erbakan Üniversitesi

Jüri Üyesi: **Dr. Öğr. Üyesi Saniye Göknil ÇALIK** _____
KTO Karatay Üniversitesi

Tez Danışmanı: **Doç. Dr. Üyesi Hatice YALÇIN** _____
KTO Karatay Üniversitesi

Jüri tarafından kabul edilen bu çalışmanın Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Hüseyin Bekir YILDIZ
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans/Doktora tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir.²

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.³⁴

8 Şubat 2022

Şerife KAYA

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

² MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

³ MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Doç. Dr. Hatice YALÇIN danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim.

8 Şubat 2022

Şerife KAYA

Başta canım ailem, değerli eşim ve kıymetli hocam Doç.Dr.Hatice Yalçın 'a ithaf ediyorum.

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitimim boyunca bana teorik anlamda birçok bilgi ve tecrübe kazandıran KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı öğretim üyelerine, desteklerinden dolayı danışmanım Doç. Dr. Hatice YALÇIN'a, çalışmalarımın her aşamasında desteğini eksik etmeyen eşime ve annelerinin sorumlulukları altında keyifli, mutlu, özverili zaman geçiren evlatlarıma, yoğun iş tempom sırasında incelemelerimde katkı sağlayan tüm arkadaşlarıma teşekkürlerimi bir borç bilirim.

8 Şubat 2022

Şerife KAYA

ÖZET

Şerife KAYA

Ebeveyn Tutumlarının 7-12 Yaş Özel Yetenekli Çocukların Sosyal Becerilerine Etkisi
ve Çocukların Mizah Becerilerinin Aracı Rolü
Yüksek Lisans Tezi

Konya, 2022

Bu araştırmada; ebeveyn tutumlarının 7-12 yaş özel yetenekli çocukların sosyal becerilerine etkisi bu süreçte çocukların mizah becerilerinin aracı rolü incelenmiştir. Nicel araştırma yöntemi olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bilim ve Sanat Merkezlerinde öğrenim gören özel yetenekli ve/veya üstün zekâ tanısı almış olan çocuklarla çalışılmıştır. Verilerin elde edilmesi için Kişisel Bilgi Formu, Anne Baba Tutum Ölçeği, Sosyal Beceri Ölçeği ve Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma değişkenlerine ilişkin değerler normallik değerleri için çarpıklık ve basıklık değerleri ve ardından değişkenler arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis H gibi analiz yöntemleri kullanılmıştır. Özel yetenekli çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları, mizah duyguları ve sosyal beceri düzeyleri ile demografik değişkenler arasında anlamlı farklılık belirlenmiştir. Erkek çocukların mizah takdiri ve sosyal beceri düzeyi kızlara daha yüksektir. Çalışma grubundaki 9-10 yaş çocukların algıladıkları ebeveynin çocuğu kabul ve ilgi düzeyi, büyük yaştakilere göre daha fazladır. Aynı zamanda özel yetenekli çocuklarda mizahı takdir etme, mizahı kullanma ve sosyal beceriler açısından gruplar arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Sosyo-ekonomik düzeyi iyi durumdaki çocukların mizah oluşturma/mizah yapma düzeyleri ile sosyal becerileri daha yüksektir. Fazla kardeşi olanların anne babası tarafından denetlendiklerine yönelik algıları, az kardeşe sahip olanlara göre daha yüksektir. Geniş ailelerde yaşayan çocukların algıladıkları psikolojik özerklik düzeyi daha yüksektir. Çalışma grubundakilerin denetlendiklerini ve özgür bırakılmadıklarını düşünme algıları az ise, sosyal becerileri de azalmaktadır. Çalışma grubundaki çocuklar ne kadar fazla psikolojik olarak özgür bırakıldıklarını düşünürlerse, mizah oluşturma ve mizah yoluyla sorunlarla baş etme özellikleri de o kadar artmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Ebeveyn tutumları, özel yetenek, sosyal beceri, mizah becerileri.

ABSTRACT

Şerife KAYA

The Effect of Parental Attitudes on Social Skills of 7-12 Years Old Gifted Children, and
the Mediating Role of Children's Humor Skills
Master's Thesis

Konya, 2022

In this research, the mediator role of parental behaviour on the social and humoral ability of 7-12 years old specially talented children was investigated. Relational survey model, which is a quantitative research method, was used. The research was conducted on children who were identified as specially talented and/or was identified as highly gifted. The Parental Behaviour Scale, Social Ability Scale, Personal Information Form and Multi-Dimensional Humour Scale For School Children were used to obtain the data. Analysis methods such as Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis H were used to determine the distortedness and the flatness values for the values of the research variables, and then to determine whether there was a difference between the variables. Meaningful differences were identified between gifted childrens perceivance of parental behaviour, sense of humour, social ability levels and demographical differences. The humour levels and social skill levels of boys are higher relative to the girls. The 9-10 years old children in the study group understood more of their parents' acceptance and interest in them, relative to older children. At the same time, meaningful differences were found between the groups in their ability to understand and make jokes and their social abilities. The levels of wit and humour and the social skills of children with a better socio-economic level is higher. The psychological freedom levels of children living with their extended families is higher. Their social skill levels get lower as their understanding of being supervised and feeling of liberation is lower. The more children in the study group think that they are psychologically liberated, the more their ability to create humor and cope with problems through humor increases.

Keywords

Overprotective parental attitude, gifted child, social skills, humor skills.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	3
1.2. Araştırmanın Amacı	7
1.3. Araştırmanın Önemi	7
1.4. Araştırmanın Varsayımları	8
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	9
1.6. Tanımlar	9
2. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BİLGİLER.....	12
2.1.Ebeveyn Tutumu ve Kapsamı	12
2.1.1. Ebeveyn Tutumları ve Özellikleri	14
2.1.2. Özel Yetenekli Çocuklar ve Ebeveyn Tutumları.....	21
2.2.Özel Yetenekli Çocuklar	23
2.2.1.Özel Yetenek ve Üstün Zekâ Kavramları.....	23
2.2.2.Özel Yetenekli Çocukların Gelişimsel Özellikleri	25
2.2.3.Özel Yeteneklilik Türleri	27
2.2.4.Özel Yetenekli Çocukların Sosyal Gelişim Özellikleri.....	28
2.2.5.Özel Yetenekli Çocukların Ebeveynleri	29
2.2.6.Okul Çağında (7-12 Yaş) Sosyal Beceriler ve Özel Yetenek.....	31
2.3.Sosyal Beceri.....	32
2.3.1.Sosyal Yeterlilik	32
2.3.2.Sosyal Beceri	33
2.3.3.Sosyalleşme	34

2.3.4.Sosyal Zeka.....	34
2.3.5.Sosyal Beceri Özellikleri	35
2.3.6.Sosyal Becerilerin Ölçülmesi	36
2.3.7.Sosyal Beceri Gelişiminin Kuramsal Temelleri	37
2.3.8.Sosyal Beceri ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	42
2.4.Mizah.....	43
2.4.1.Özel Yetenekli Çocuklarda Mizah.....	46
2.4.2.Özel Yetenekli Çocukların Ebeveynleri	49
2.4.3.Mizah Tarzları	52
2.5.Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar	55
2.5.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	55
2.5.2.Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	58
3. YÖNTEM.....	62
3.1. Araştırma Modeli	62
3.2. Evrem ve Örneklem.....	62
3.3. Veri Toplama Araçları.....	64
3.4. Verileri Toplama İşlemleri	66
3.5. Verilerin Değerlendirilmesi.....	67
4. BULGULAR.....	69
5. TARTIŞMA	82
5.1. Özel Yetenekli Çocukların Sosyal Becerileri ile Demografik Değişkenlerinin İncelenmesi.....	82
5.2. Özel Yetenekli Çocukların Mizah Becerileri ile Demografik Değişkenlerinin İncelenmesi.....	84
5.3. Özel Yetenekli Çocukların Ebeveyn Tutumları ile Demografik Değişkenlerinin İncelenmesi.....	87
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	90
KAYNAKLAR	95
EKLER.....	119
Ek-1 ETİK KURUL ONAY BELGESİ	120
Ek-2 KİŞİSEL BİLGİ FORMU	121
Ek-3 OKUL ÇOCUKLARI İÇİN ÇOK BOYUTLU MİZAH DUYGUSU ÖLÇEĞİ .	122
Ek-4 ANNE BABA TUTUM ÖLÇEĞİ-1.....	123
EK-5 ANNE BABA TUTUM ÖLÇEĞİ-2.....	124
EK-6 SOSYAL BECERİ ÖLÇEĞİ.....	125

ÖZGEÇMİŞ	126

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Çalışma grubunun demografik değişkenleri ...	Error! Bookmark not defined. 1
Tablo 2. Anne Baba Tutum Ölçeğinin ve Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutlarına ve Sosyal Becerileri Ölçeğine İlişkin en düşük-en yüksek değerler, ortalama ve standart sapma değerleri, çarpıklık-basıklık değerleri grubunun demografik değişkenleri	65
Tablo 3. Anne Baba Tutum Ölçeğinin, Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutlarının ve Sosyal Becerileri Ölçeğinin ortalamalarının cinsiyete göre karşılaştırılması	69
Tablo 4. Anne Baba Tutum Ölçeğinin, Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutlarının ve Sosyal Becerileri Ölçeğinin ortalamalarının yaş gruplarına göre karşılaştırılması	70
Tablo 5. Anne Baba Tutum Ölçeğinin, Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutlarının ve Sosyal Becerileri Ölçeğinin ortalamalarının anne eğitim düzeyine göre karşılaştırılması	71
Tablo 6. Anne Baba Tutum Ölçeğinin, Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutlarının ve Sosyal Becerileri Ölçeğinin ortalamalarının baba eğitim düzeyine göre karşılaştırılması	72
Tablo 7. Anne Baba Tutum Ölçeğinin, Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutlarının ve Sosyal Becerileri Ölçeğinin ortalamalarının ailenin ekonomik düzeyine göre karşılaştırılması	73
Tablo 8. Anne Baba Tutum Ölçeğinin, Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutlarının ve Sosyal Becerileri Ölçeğinin ortalamalarının kardeş sayısına göre karşılaştırılması	75
Tablo 9. Anne Baba Tutum Ölçeğinin, Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutlarının ve Sosyal Becerileri Ölçeğinin ortalamalarının aile yapısına göre karşılaştırılması	77
Tablo 10. Anne Baba Tutum Ölçeğinin ve Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutları ve Sosyal Becerileri Ölçeği arasındaki ilişki	78

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Ebeveyn algılarını ve tutumlarını etkileyen faktörleri	12
Şekil 2. Diane Baumrind'in Dört Ebeveynlik Stili Modeli.....	13
Şekil 3. Özel yetenek ve üstün zekâ kavramlarının farklılıkları	21
Şekil 4. Sosyal beceri yetersizliğinin nedenleri	30
Şekil 5. McFall bilişsel öğrenme temelli sosyal beceri kuramı	35
Şekil 6. Bronfenbrenner'in ekoloji kuramı çerçevesinde sosyal beceri.....	37
Şekil 7. Mizahın başarı döngüsü	41
Şekil 8. Özel yetenekli çocuklar için kavramsal bir danışmanlık ve yönlendirme çerçevesi.....	47
Şekil 9. Çalışma grubundakilerin cinsiyet oranı	68
Şekil 10. Çalışma grubundakilerin kardeş sayısı	68
Şekil 11. Çalışma grubundakilerin anne ve baba eğitim düzeyleri.....	69
Şekil 12. Çalışma grubundakilerin aile tipi.....	69

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
BİLSEM	Bilim Sanat Eğitim Merkezi
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
IQ	Intelligence Quotient- Zeka Derecesi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
WISC-R	Wechsler Intelligence Scale for Children Revised

1. GİRİŞ

Aile toplum içerisindeki en önemli sosyal sistemdir. Toplum sisteminin temelini oluşturan aile ortamı, aile bireylerinin uyum içinde yaşamasını ve çocuğun yaşama uyumunun desteklenmesini sağlar. Çocuklar hayata dair ilk bilgi ve becerileri anne ve babalarından öğrenirler. Ebeveynlerin tutumları, çocuklar üzerinde yaşamları boyunca etkisini sürdürür. Ebeveynler arasındaki bu ilişki, başkalarıyla olan ilişkilerin ve tüm yaşam tutumlarının şekillenmesinde belirleyici rol oynamaktadır (Webb, Gore, Amend & DeVries, 2007). Ebeveynler çocuğun sadece bakımını sürdürmekle kalmaz aynı zamanda olaylar karşısında verdikleri tepkileri gözlemleyen ve taklit eden çocuklara hayata bakış açısı, sosyal ilişkiler gibi yaşam becerilerini de öğretir. Çocuklar bir problemle karşılaştıklarında anne ve babaların çocuklara karşı tutumları çocukların problem çözme becerilerini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir. Bu nedenle çocukların yaşamlarında ebeveynlerin genel davranışları ve tutumları çok önemlidir (Hallaç ve Öz, 2014).

Sosyal gelişme; bireyin sosyal uyarıcılara ve grup yaşamına, toplumdaki yaptırımlara karşı duyarlı olması, içinde bulunduğu grupta veya yaşadığı kültür içindeki diğer bireylerle iyi geçinmesi ve onun gibi davranabilmesini kapsamaktadır (Cluver, Heyman & Carver, 2012). Başarılı yetişkin-çocuk ve çocuk-çocuk etkileşimi, çocukların sosyal, dil ve bilişsel alanlardaki gelişimsel yeterlilikleri için uygun ortamlar sağlamaktadır (Jolly ve Matthews, 2012). Çocuklarda sosyal gelişimin nitelikli bir şekilde gerçekleşmesi için yaşam biçimi ve kişiler arası etkileşim önemlidir. Bu nedenle çocuğun ilk sosyal çevresini oluşturan bireyler, çocuğun sosyal gelişiminde etkilidir (Morawska ve Sanders, 2009). Anne-babanın çocuk yetiştirme tarzları, çocukların psikososyal, zihinsel, dilsel, cinsel ve bedensel gelişimlerini büyük ölçüde etkilemektedir. Ebeveynlik stilleri çocuğun davranışlarını şekillendirmenin yanı sıra gelecekteki davranışları üzerinde de etkilidir. Özellikle özel yetenekli çocukların toplumda tutarlı davranışlar sergileyebilmeleri, kendi kendine yetebilmeleri, sağlıklı sosyalleşebilmeleri, bağımsızlık kazanabilmeleri ve dışadönük bir insan olabilmeleri için anne-babalarıyla sağlıklı ilişkiler kurmaları gerekmektedir. Birbirleriyle sıcak, sevecen ve saygı temeline dayalı ilişkiler içinde olan bir ailede çocuğun tüm gelişimleri beslenirken; huzursuz, çekişmeli, kavgalı bir ailede çocuğun gelişimi olumsuz etkilenebilir (Senemoğlu, 2003)

Sosyal gelişim ve çocuğun sosyalleşme davranışları, özel yetenekli çocuklarda farklıdır. Özel yetenekli çocuklar için okul ortamının sıkıcı olması, anlaşılmadıklarını düşünmeleri, mükemmeliyetçilik özelliklerinden kaynaklı kararsız kalmaları, dünyada çözülmesi çok zor konular üzerinde düşünmeleri, arkadaşlarına uyum sağlamak adına yeteneklerini gizlemeleri gibi durumlar özel yeteneklilerde stres, depresyon, intihar, mükemmeliyetçilik, yalnızlık başlıca olmak üzere bazı psikolojik sorunlara yol açmaktadır (Saranlı ve Metin, 2012; Thomasgard, Shonkoff, Metz & Edelbrock, 1995). Özel yetenekli çocuklar yetişkin rehberliğine normal gelişim gösteren çocuklara oranla daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar ve genel olarak destekleyici bir aile ortamından diğer çocuklara nazaran daha fazla yarar sağlamaktadırlar (Bergold, Wirthwein, Rost & Steinmayr, 2015).

Özel yetenekli ve/veya üstün zekalı tanısı alan çocuklarla iletişim ve bu çocukların sosyal becerileri konusunda genellikle ebeveynler endişelidirler. Bazı aileler özel yetenekli çocuklarının sosyal gelişimi ile ilgili korku yaşamaktadırlar çünkü çocukları “farklı”dır ve ebeveynler, sosyal hayata uyum sağlayamayacağı endişesini yaşarlar (Bergold, Wirthwein, Rost & Steinmayr, 2015). Araştırmalara göre çocukları üstün zekâlı ve/veya özel yetenekli olarak belirlenen aileler gurur, övünç, şaşkınlık, kaygı gibi farklı tepkiler göstermektedirler (Sutherland, 2008). Bununla birlikte aileler üstün zekâlı ve/veya özel yetenekli çocuklarının olağandışı istek ve davranışlarına karşı daha kabul edici bir tutum sergilemektedirler (Rosenberg, Robokos & Kennedy, 2010). Dolayısıyla, kendine has karakteristik birçok özelliği ve ihtiyacı olan özel yetenekli çocukların hayatında ailenin önemi ve etkisi çok büyüktür.

Özel yetenekli çocuklar diğer akranları gibi sosyal ve duygusal yaşamlarında bazı gerilimler ve sorunlar yaşayabilirler. Buna karşın toplumda özel yetenekli öğrencilerin zihinsel üstünlüklerinden dolayı herhangi bir yardıma ihtiyaçları olmadığı şekilde önyargılar bulunabilir (Margot ve Rinn, 2016). Ataman (2014) özel yetenekli olmanın bireyde olumlu ve olumsuz etkileri olabilen paradoksal bir özellik olduğunu vurgulamaktadır. Özel yetenekli bireye, olumlu koşullar sağlanmadığında özgüven, saygınlık, benlik algısı, çalışma disiplini ve başarı ile ilgili sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Reis ve Renzulli, 2004). Özel yetenekli çocukların sosyal yaşamlarında benlik saygısı ile ilgili problemler, mükemmeliyetçilik, yüksek başarı arzusu, akran ilişkilerinde zorluk, kariyer gelişimlerinde problemler, sosyal açıdan yetersiz davranışlar,

davranış problemleri ve okul uyumsuzluğu bulunmaktadır (Heller ve Hany, 2004). Birçok araştırmacıya göre özel yetenekli çocuklarda görülen aşırı duyarlılık, yüksek enerji düzeyi, hayal kırıklığına karşı düşük tolerans, içsel ve dışsal beklentileri karşılama baskısı ve mükemmeliyetçilik gibi özellikler bu çocukların sosyal ve duygusal problemler ve çevreleriyle çatışma yaşamalarına yol açabilmektedir (Moon, Kelly ve Feldhusen,1997). Bu açıdan bakıldığında özel yetenekli çocukların aile ortamındaki ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal becerilerine etkisinin bilinmesi ve bu duruma çocuğun mizahi bakış açısı geliştirme becerilerinin tanınmasının ortaya konması önemlidir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Aile ortamında, yakın çevredekilerle duygusal ve sosyal etkileşim içinde büyüyen çocuk, gelişim dönemleri ilerledikçe yaşlarıyla ve sosyal çevre ile birlikte olmaya ihtiyaç duymaktadır (Scharf, Rousseau & Bsoul, 2017). Bu ilişkiler aracılığıyla paylaşmayı, işbirliğini ve duygularını kontrol etmeyi öğrenen çocuk, sağlıklı ve eğitici bir ortamda sosyalleşmektedir (Karakuş, 2010). Özel yetenekli çocuklar, ebeveynlerinin genel tutumlarıyla şekillenen sosyal yaşamlarında olayları ve durumları diğer bireylerden çok daha farklı yorumlama eğilimindedirler. Genellikle bir problemlerine mizah bakış açısı ile yaklaşarak başatma becerileri geliştirirler (Yerlikaya, 2007). Özel yetenekli çocukların sorunlarla başa çıkarken mizahı daha çok kullandıkları, mizah anlama becerilerinin üstün yetenekli olmayan yaşlılarına kıyasla daha iyi oldukları belirlenmiştir (Shammi ve Stuss, 2003). Mizah anlayışlarının çocukluk döneminde şekillendiği ve bu anlayışın çocuktan çocuğa değişiklik gösterdiği; bu farklılıkların dil, zihin ve sosyal gelişimlerdeki farklılıklardan kaynaklandığı bilinmektedir (Abel, 2002). Martin, Puhlik-Doris, Larsen, Gray ve Weir, (2003) özel yetenekli çocukların mizahı daha sevdikleri ve benimsediklerini ve kullandıklarını vurgulamaktadırlar. Mizah hakkında yapılan çalışmalarda, yetenek, sözel zekâ, genel zekâ ve soyut akıl yürütme ile mizahın anlaşılması ya da üretilmesi arasında bağlantılar kuran araştırmalar bulunmaktadır (McGhee ve Frank, 2013; Saltuk, 2006; Wierzbicki ve Young, 1978).

Yapılan araştırmalarda özel yetenekli çocukların sosyal becerilerinin gelişiminde ebeveyn tutumları ile çocukların mizahi bakış açıları arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir (Ataman, 2014; Budak, 2008; Christensen, Silvia, Nusbaum & Beaty, 2018; Hoffman, 2007; Olszewski-Kubilius, Lee & Thomson, 2014). Anne baba tutumları

çocukların sosyal çevrelerini ve olayları değerlendirme biçimlerini etkilemektedir (Flanagan, Auty & Farrington, 2019). Özel yetenekli çocuklara yönelik tutumlar, çocukların akran ilişkilerini destekleme, iletişimi başlatma ve sürdürme, olayların eğlenceli yönünü görme bakımından etkileri bulunmaktadır (Huey, Sayler & Rinn, 2013). Özel yetenekli çocukların yaşadıkları sosyal sorunlara mizahi bakış açısı geliştirerek başa çıkabilmeleri ve olumlu sosyal etkileşim geliştirebilmeleri için ebeveynlerin desteklenmesi gerekmektedir (Morawska ve Sanders,2009).

Özel yetenekli ve üstün zekâlı tanısı alan çocukların akranlarıyla ve sosyal çevreleri ile etkileşimlerini, anne babaların çocuklara yönelik davranış ve genel tutumlarının özel yetenekli çocuklarda ne şekilde etki bıraktığı ve çocukların problemlerle başetme ve olayları değerlendirmelerinde mizah becerilerinin çocukların gelişim alanları üzerindeki özel etkilerini anlamak, bu çocuklara ve ebeveynlerine uygun gelişimsel destek hizmetleri sağlamak için kritik öneme sahiptir

Özel yetenekli çocukların ebeveyn stillerine, çocukların sosyal becerilerine odaklanan araştırmalar yapılmış olmasına rağmen, özel yetenekli çocukların sosyal yaşamda karşılaştıkları durumlarda sosyal becerilerinde ebeveyn tutumlarının önemi ve çocukların mizahi bakış açılarının buna etkisi konusunda sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Özel çocuklar ve ailelerine gelişimsel destek verilmesi, çocuk gelişimi bilim alanında erken müdahale gerektiren önemli bir durum olarak ele alınmaktadır. Sosyal ve duygusal gelişim aşamalarında akranlarıyla ve yakın sosyal çevresiyle etkileşimde sorun yaşayan özel yetenekli çocuklar, öncelikle ebeveyn desteği almalıdır ve çocuk gelişimi alanında hizmet veren profesyoneller tarafından sosyal becerilerinin geliştirilmesi yönünde destek verilmelidir. Üstün özellikleri nedeniyle arkadaşları tarafından ötekileştirilen özel yetenekli çocuklar dışlanma ve yalnızlaşma sorunu yaşamaktadırlar (Peters, Rambo-Hernandez, Makel, Matthews & Plucker, 2019).

Akran ilişkilerinin çok önemli olduğu 7-12 yaş dönemindeki (Worrell ve Dixson, 2018) özel yetenekli çocuklar yaşadıkları dışlanma durumunun kendi yetersizliklerinden kaynaklandığını düşünmekte ve bu nedenle arkadaşları ile sosyal ilişki başlatma ve sürdürmede kendini yetersiz görmektedirler. Bazı özel yetenekli çocuklarda özgüven eksikliği, yalnızlık hissi, depresif ve içe kapanık davranışlar görülmektedir (Grissom, Redding & Bleiberg, 2019). Özel yetenekli ve üstün zekâ tanısı alan çocukların bilişsel

becerileri ileri düzeyde olabilirken sosyal-duygusal gelişim ve psiko-motor gelişimleri normal gelişim gösteren akranları ile aynı düzeyde veya akranlarından geri düzeyde olabilmektedir. Bu nedenle bir ya da birkaç gelişim alanında yüksek potansiyele sahip olabilen özel yetenekli çocukların eş zamanlı olmayan gelişimleri sebebiyle, sosyal ve duygusal problemler yaşayabildiği belirtilmektedir (Peters, 2022). Özel yetenekli çocuklar takvim yaşı kendinden daha büyük çocuklarla zaman geçirmeyi tercih etmekte (Pilarinos ve Solomon, 2017) ve bu durum yaşlarıyla vakit geçirmek istememesine neden olmaktadır. Dolayısıyla yaşlarından kaçma davranışı görülebilmektedir (Saranlı ve Metin, 2012).

Özel yetenekli çocukların sosyal ve duygusal gelişimleri üst düzeyde gibi görünse de desteklenmeye ve ailelerle iş birliği yapılarak akran ilişkilerinde ve sosyal becerilerinin geliştirilmesinde desteklenmeye gereksinimleri vardır. Gros (2012) üstün zekalı ve özel yetenekli çocukların oyun partnerinde aradıkları özellikleri araştırmıştır. Araştırması sonucunda normal gelişim gösteren çocukların daha çok oyun arkadaşı aradıklarını ama özel yetenekli çocukların arkadaşlık ilişkilerinde daha çok güvenebilecekleri arkadaşlıkları seçtiklerini belirlemiştir.

Özel yetenekli çocukların bilişsel gelişimlerinin üstünlüğü nedeniyle diğer çocuklardan daha fazla bilgiye sahip olmaları, bildiklerini sözel olarak daha güçlü anlatmaları ve çok soru sormak gibi özellikleri nedeniyle arkadaşlarıyla olan ilişkileri olumsuz etkilenebilmektedir (Koçal, Kanar, Ermis & Pınar, 2009). Ayrıca özel yetenekli çocuklar genellikle mükemmeliyetçi tutum içinde olduklarından, kendilerine karşı yapılan hatalarda hoşgörü gösteremediklerinden (Citel ve Ozkubat, 2020) arkadaşlık ilişkilerinde aşırı seçici olabilmektedirler ve sonuç olarak özel yetenekli çocuklar akranları ile iletişim sorunu yaşayabilmektedirler (Karakuş, 2010).

Özel yetenekli çocukların akademik, benlik algısı, sosyal beceriler ve duygusal olarak sağlıklı olma gibi pek çok boyutta değerlendirilmesi gerekmektedir (Saranlı ve Metin, 2012). Olumlu arkadaşlık ilişkileri, yakın sosyal çevre ile olumlu etkileşim gibi sosyal beceriler; öncelikle ebeveyn tutumları çerçevesinde gelişmektedir ve sosyal beceriler çocuğu sosyal yaşama hazırlamaktadır. Sosyal beceriler yaşanılan toplumun dinamiklerini öğrenme ve uygun davranış kalıpları geliştirmede yol gösterici olabilmektedir. Ebeveynlerin özel yetenekli çocuklarına yönelik davranışlarında sosyal

becerilerini destekleme biçimlerinin çocukları ne düzeyde etkilediğinin bilinmesi ve ayrıca özel çocukların mizahi bir bakış açısı ile olayları yorumlamalarının, ebeveyn tutumları ile çocuğun sosyal beceri düzeyine yönelik etkisi olup olmadığının belirlenmesinin önemi ortaya konma ihtiyacı oluşmuştur.

Özel yetenekli çocukların aile içindeki, sosyal ortamlardaki, sınıftaki ve normal gelişim gösteren çocuklarla veya kendileri gibi özel yetenekli akranlarıyla birlikte oldukları farklı ortamlardaki sosyal-duygusal ihtiyaçlarının saptanması, mizah becerilerinin belirlenip desteklenmesi, henüz sorunlar ortaya çıkmadan önce çözülebilmesini sağlayacağı için bu çalışmanın yapılması çocuk gelişimi bilim alanına önemli katkılar sağlayacağı öngörülmektedir.

Bu bilgiler ışığında yapılan bu çalışmada ebeveyn tutumunun özel yetenekli çocukların sosyal becerilerine etkisi ve çocukların mizah becerilerinin aracı rolü incelenmiştir.

Çalışma kapsamında özel yetenekli çocukların ebeveyn tutumları, sosyal becerileri ve mizah becerilerinin aracı rolünün değerlendirilebilmesi için aşağıda bulunan sorulara yanıtlar aranmıştır.

Çalışmanın ana problem cümlesi; “özel yetenekli çocuklara yönelik ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal becerilerine etkisi ve çocukların mizah becerilerinin bu etkileşimde aracı rolü nedir?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın problemine göre alt problemler ise aşağıdaki gibi belirlenmiştir;

- 1.Özel yetenekli çocukların, ebeveyn tutumu, çocukların sosyal becerileri ile çocukların mizah beceri puanları ne düzeydedir?
- 2.Özel yetenekli çocukların, ebeveyn tutumu, çocukların sosyal becerileri ile mizah becerileri cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
- 3.Özel yetenekli çocukların, ebeveyn tutumu, çocukların sosyal becerileri ve mizah becerileri yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
- 4.Özel yetenekli çocukların, ebeveyn tutumu, çocukların sosyal becerileri ve mizah becerileri anne ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

5. Özel yetenekli çocukların, ebeveyn tutumu, çocukların sosyal becerileri ve mizah becerileri ailenin ekonomik durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

6. Özel yetenekli çocukların, ebeveyn tutumu, çocukların sosyal becerileri ve mizah becerileri çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

7. Özel yetenekli çocukların, ebeveyn tutumu, çocukların sosyal becerileri ve mizah becerileri aile tipi ve ailede birlikte yaşayan bireyler değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

8. Özel yetenekli çocukların, ebeveyn tutumu, çocukların sosyal becerileri ve mizah becerilerini değerlendiren ölçeklerin toplam puanları arasında ilişki var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, ebeveyn tutumlarının özel yetenekli çocukların sosyal becerilerine etkisinin ve çocukların mizah becerilerinin aracı rolünün incelenmesidir. Bu doğrultuda çalışma, Konya ilindeki Bilim Sanat Merkezlerinde öğrenim gören 7-12 yaş grubundaki özel yetenekli çocukların ailelerinin tutumlarının çocukların sosyal becerilerine etkisi ve bu süreçte mizah becerilerinin aracı rolünün belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Özel yetenekli çocukların 7-12 yaş dönemindeki özelliklerinin, bu yaş dönemindeki çocuklara yönelik ebeveyn tutumlarının, çocukların sosyal becerilerinin ve mizahi bakış açısı ile başatme stratejilerinin birlikte değerlendirildiği bir araştırma olması itibariyle, çalışmamızın bu alanda ilklerden olacağı ve önemli bir eksikliğe dikkat çekeceği düşünülmektedir.

Ebeveyn tutumlarının çocuklar üzerindeki etkileri konusunda pek çalışma mevcut iken; özel yetenekli çocukları esas alan kapsamlı çalışmaların yeterli olmaması, bu alanda önemli bir boşluk oluşturmaktadır. Bu nedenle, ebeveyn tutumlarının özel yetenekli çocukların sosyal becerilerini nasıl etkilediği ve bu durumlara çocukların mizahi yönden

nasıl baktığının veya başatme stratejileri arasında mizah becerilerini kullanma durumlarının bilinmesi açısından çalışmamız önemli veriler içermektedir.

Aynı zamanda bu çalışmada özel yetenekli çocukların aile ortamlarına, sosyal becerilerine ve mizah yeteneklerine bütüncül bakış açılarıyla yaklaşılarak incelenmesi ve gelecekteki çalışmalara ışık tutması amaçlanmıştır. Çalışmada özel yetenekli çocukların demografik özellikleriyle birlikte ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal becerilerine etkisi ve aynı zamanda çocukların mizah yeteneklerinin bu etkileşimi yordama şeklinin de tespit edilmesinden dolayı alan yazına katkı sağlanacağı ve bu hususun yapılacak çalışmanın önemini artırdığı öngörülmektedir

Özel yetenekli çocukların sosyal becerilerinde mizahı kullanma biçimleri üzerine yazılmış tez ve makalelerin oldukça az sayıda olduğu bilinmektedir. Bu açılardan hem ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal becerilerine etkisinin hem de sosyal ilişkilerinde çocuğun mizahı kullanma becerilerinin incelenmesi yönleriyle çalışmamızın bu alanda önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırma sonuçları çocuk gelişimi bilim alanına ve aynı zamanda özel yetenekli çocuklara yönelik hizmet veren profesyoneller için çeşitli veriler içermektedir. Çalışmada özel yetenekli çocukların öğrenim gördüğü BİLSEM kurumlarında özellikle 7-12 yaş çocukların değerlendirmelerinde kullanılabilir stratejiler belirlenmiş ve ailelerin çocuk odaklı davranışlarında çocukların sosyal becerilerini desteklemelerine dair öneriler de sunulmaktadır. Ayrıca araştırma bulguları, özel yetenekli çocuklara yönelik hizmet veren profesyoneller ile ebeveyn kitlesini tanıyarak, bu alana yönelik yaklaşım, metot ve teknikler geliştirebilmesine de katkı sağlayacaktır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada;

- Veri toplamak amacıyla kullanılan anketi cevaplayan katılımcıların anket sorularını cevaplarırken güvenilir ve içten davrandıkları,
- Konya ilinde BİLSEM kurumlarında öğrenim gören çocukların araştırma evrenini temsil ettiği varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Konya ilindeki iki BİLSEM kurumunda öğrenim gören 7-12 yaş özel yetenekli çocuklar ile sınırlanmıştır. Araştırmanın sonucu, sosyo-demografik özellikler formu ve araştırma ölçeklerinden (“Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeği” ile “Anne Baba Tutumu”) elde edilen bilgiler ile sınırlıdır. Ayrıca, çalışmanın sonuçları araştırmanın örneklemiyle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Ebeveyn tutumları: Anne ve babaların genel olarak davranışları ve olaylara, durumlara yönelik verdikleri tepkilere, çözüm becerileri ve olayları değerlendirme biçimlerine ebeveyn tutumları adı verilmektedir (Segrin, Givertz & Swaitkowski, 2015; Witte, Kiewra, Kasson & Perry, 2015). Çocuğa yöneltilen davranışların ve beklentilerin bütünü olarak da tanımlanmaktadır (Yazdani ve Daryei, 2016). Ebeveynler her zaman çocuklarının hayatının merkezinde olmaktadır. İlk rol modeli anne baba olduğu için küçük çocuklar, anne babalarının yardımıyla temel becerileri kazanmaktadırlar (Wu, 2008). Anne babaların genel olarak gösterdikleri tutum, çocukların çevreleriyle sağlıklı-sağlıksız ilişkiler kurmalarında, sosyal iletişimi başlatma ve sürdürmelerinde ve başatma becerileri geliştirmelerinde önemli bir faktördür (Webb, Gore, Amend & DeVries, 2007).

Zeka: Bireyin düşünme, akıl yürütme, nesnel gerçekleri algılama, kavrama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamını kapsayan (Tennenbaum, 1986); çevreye uyum sağlama gücünü içeren; bireyin amaçlı davranışlarının, mantıki düşüncesinin ve çevre ile etkin bir biçimde başa çıkabilmek için giriştiği çabaların hepsini kapsayan genel bir yetenektir (Fouladchang, Kohgard & Salah, 2010). İçgüdüsel davranışları dizginleme, farklı karşılıkların olabileceğine ilişkin esnek bir hayal gücü geliştirme ve elden geçirilmiş içgüdüsel davranışları elle tutulur davranışlar haline dönüştürme kapasitesi" olarak tanımlanmaktadır (Turkheimer vd., 2003). Zeka; karmaşık zihinsel bileşenlerden oluşan, şekil, tasarım, cümle bilgisi, soyut kelimeleri anlamlandırabilme, kavrama, yargılama ve sorgulama gibi becerileri de ölçebilecek bir yapı olarak değerlendirilmektedir (Neisser, Boodoo & Bouchard, 1996). Zeka, WISC-R-Wechsler Intelligence Scale for Children Revised gibi testlerle ölçülebilmektedir.

Üstün zeka: Yüksek zihinsel, yaratıcı, sanat, liderlik kabiliyeti veya belirli akademik alanlarda yüksek performans gösterme olarak tanımlanmaktadır (Sutherland, 2008). Üstün zeka ve bu alanda bireyin desteklenmesine yönelik önemli çalışmalar yürüten Renzulli (1986) üstün zeka kavramını akıl yürütme, analiz yapma, düşünme, yorumlama ve edindiği bilgiyi kullanarak yeni bir şeyler üretme becerisi olarak tanımlamaktadır.

Yetenek: Bireyin bir olayı/durumu anlama, öğrenme olmaksızın kişinin zihin ve hareket alanlarındaki iş başarma, işi yapabilme ya da bir etkiyi algılama yeterliliği olarak tanımlanmaktadır. Yetenek kavramını herkesin yapabileceği şeyleri, herkesten daha iyi ve farklı yapabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Coon, 2004).

Özel yetenek: Bireyin çevresinde dikkat çekecek şekilde üst düzeyde başarı ve yaratıcılık göstermesini sağlayan erken gelişmiş, üst düzeyde becerilerdir (Ready, Conger & Hill, 2010). Genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, yaratıcı ya da üretici düşünce yeteneği, liderlik yeteneği, görsel ve gösteri sanatlarında yetenek ve psiko-motor yeteneği alanların birinde ya da birkaçında yüksek performans ve başarı gösterme olarak tanımlanmaktadır (Dries ve Pepermans, 2008). Erken çocukluk dönemlerinden itibaren farklı uyarıcılara maruz kalmak, farklı alanlarda deneyimlerde bulunmak ve bunu sürdürmek özel yeteneklerin farkına varılmasında ve geliştirilmesinde önemlidir (Bergold, Wirthwein, Rost & Steinmayr, 2015). Özel yetenekli çocuklar, kendi akranları ile karşılaştırıldığında en az bir veya daha fazla alanda yüksek performans gösterebilen, ailesinden, akranlarından ve eğitim ortamlarından sosyal ve duygusal desteğe gereksinimi olan çocuklardır (Foley-Nicpon, Assouline, Kivlighan, Fosenburg, Cederberg & Nanji, 2017). Özel yetenekli çocukların kendilerine has gelişimsel özellikleri, onların akranlarıyla bazı sosyal ve duygusal sorunlar yaşamalarına neden olabilmektedir (Çetinkaya, Maya-Çalışkan, & Güngör, 2012).

Sosyal beceri: Bireyin kendini ifade etme, iletişimi başlatma, sürdürme, toplumsal sorumluluklarını yerine getirme ve içinde bulunduğu gruba uyum sağlama amacıyla sergilemesi gereken davranışların tümünü ifade eden bir kavramdır (Brownell, Ramani & Zerwas, 2006). Sosyal becerileri yeterince gelişmemiş çocuklar evde, okulda çeşitli uyum sorunları yaşamaktadırlar. Sosyal beceri kavramı çocukların akranları ile arkadaşlık kurabilmesi, kendini rahatça ifade edebilmesi ve gerektiğinde de hakkını savunabilmesi davranışlarını da kapsamaktadır. Bireyin kişilerarası etkileşimi, kendine yönelik düşünce

ve tutumları, aynı zamanda göreviyle ilişkili yetenekleri de sosyal beceri kavramı içinde değerlendirilmektedir (Hoffman, 2007).

Mizah becerileri: Mizah kavramı eğlendirme, güldürme ve başka bir bireye, herhangi bir davranışa incitmeden, komik ya da gülünç yapan nitelik olarak tanımlanmaktadır (Greengross ve Miller, 2011). Mizah becerisi ise mizah konusuna yatkınlık gösterme veya bunu öğrenebilme, başarıma durumu olarak değerlendirilmektedir (Thorson, Powell, Sarmany-Schuller & Hampes, 1997). Mizah becerisi kavramına yönelik olarak Kozbelt ve Nishioka (2010), mizah becerilerinin bireyin ve çevresinin atmosferini değiştirebildiğini, bireyi ve çevresindekileri iyi hissettirdiğini, endişelerden kurtulmaya yardım ettiğini, dikkati dağıtarak zihnin rahatlmasını sağladığını ve bazı alanlarda da öğrenmeyi teşvik ettiğini belirtmektedirler. Mizah en sıkıcı konuyu bile ilginç hale getirebilir, arkadaş ilişkilerini güçlendirebilir. Dolayısıyla mizah yalnızca gülmek anlamında kullanılmamaktadır (Bozdemir, 2011; Saltuk, 2006). Özel yetenekli çocukların mizah yetenekleri yaşlılarından ileri düzeydedir (Renzulli, 1986).

2. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

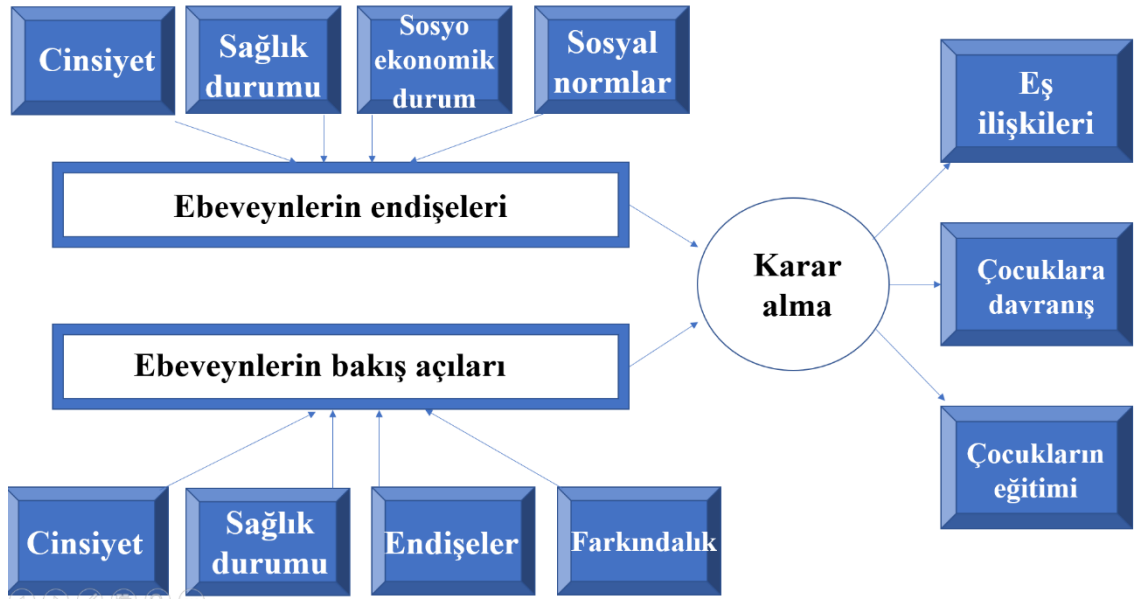
2.1.Ebeveyn Tutumu ve Kapsamı

Anne babaların çocuklarını yetiştirmeye yönelik tutum, beklenti, davranış ve inanış biçimleri ebeveyn tutumları olarak adlandırılmaktadır (Varan, 2005). Anne ve babanın çocukla ilişkili bir duruma olumlu veya olumsuz tepki vermesi, aynı zamanda çocuğun ailedeki konumunu belirlemektedir ve çocuğu yaşama hazırlamada en belirleyici faktörlerden biri olmaktadır (Poortman ve Van Der Lippe, 2009). Aile yapısı ve ebeveynlerin çocuklarına karşı olan tepkileri hem çocuğun kişilik gelişiminin hem de çevreye karşı tutum ve davranışlarının temelini oluşturmaktadır (Tuzgöl-Dost, Aytaç & Kıbrıslıoğlu-Uysal, 2019). Dolayısıyla ebeveyn tutumları, çocuğun ilk yıllarından itibaren temel sosyal gelişim özelliklerini oluşturmaktadır. Bristow (2014), ebeveyn davranışlarının, gelişim yıllarında çocuk üzerinde temel duygu ve davranış belirleyicisi olduğunu ve çocuğun yaşamı boyunca durumlara tepkileri ya da davranışları üzerinde yaratıcı güç olduğunu savunmaktadır. Olumlu ve kollayıcı bir aile ortamının olması, ebeveynlerin çocuklarından potansiyel yeteneklerine uygun ve net beklentilerinin olması; bu beklentileri çocuklarının gerçekleştirebilmeleri için destek vermeleri, çocuğun özerk davranmasına fırsat sunulması; sürdürülebilir ve yaşına uygun sınırlar konulması, çocuğun tüm gelişim alanlarında yeterli ve dengeli bir gelişim süreci yaşamasına katkıda bulunmaktadır (Hallaç ve Öz, 2014; Power, 2004). Ebeveynlerin davranışları çocukların bilişsel, sosyal, duygusal, cinsel ve ahlak gelişimi için önemlidir. Çocukların karar verme, problem çözme, benlik imajı geliştirme, akademik ve sosyal davranışları için önemli belirleyicilerden biridir (Olszewski-Kubilius, Lee & Thomson, 2014).

Aile kurumu, toplum refahının en önemli belirleyicilerinden biri olarak kabul edilmektedir (Decety ve Jackson, 2004). Aileler ekonomik, sosyal, politik ve teknolojik süreçlerden etkilenmektedir ve bu etkilere bağlı olarak ailenin yapısı ve aileyi oluşturan bireylerin rolleri, değerleri, çocuklara yönelik tepkileri ve durumlara/olaylara bakış açıları da değişmektedir (Thomasgard, Shonkoff, JMetz & Edelbrock, 1995). Ebeveynlerin sahip oldukları kişilik özelliklerinin yanısıra ekonomik ve sosyal koşulları da çocuk yetiştirmede sergiledikleri davranışlarını ve kabul ettikleri değerleri etkilemektedir. Aynı zamanda ebeveynlerin kendileriyle ilgili yeterlik algıları, çocukluktan buyana gelen değer yargıları, kültürel ortamları, kendi çocukluk yıllarındaki

yaşadıkları deneyimleri, zihinlerindeki çocuk modeli ve çocuklara yönelik ne tür tepki verilmesi gerektiğine ilişkin yargıları, çocukların cinsiyet ve kişilik özelliklerine ilişkin memnuniyetleri, eşler arasındaki ilişkinin niteliği gibi faktörlerde de anne-baba tutumlarını etkilemektedir.

Ebeveyn algılarını ve çocuk yetiştirme ile ilişkili endişelerini etkileyen faktörler ile çocuk bakımı ve eğitiminde karar verme becerileri üzerindeki bu faktörlerin etkisi Şekil 1’de özetlenmektedir.

Şekil 1. Ebeveyn algılarını ve tutumlarını etkileyen faktörler

Kaynak: Menon, P. ve Sivakami, M. (2019). Exploring parental perceptions and concerns about sexuality and reproductive health of their child with intellectual and developmental children in Mumbai. *Front. Sociol.* 4(5), 1-çocuğun cinsiyeti, sağlık ve mental durumu, ailenin sosyo-ekonomik durumu 18.8. doi: 10.3389/fsoc.2019.00058

Menon ve Sivakami'nin (2019) ebeveyn algıları ve tutumlarını etkileyen faktörler modeline göre; çocuğun cinsiyeti, çocuğun sağlık ve mental durumu, ailenin sosyo-ekonomik durumu ve ailenin yaşadığı ortamdaki sosyal normlar ebeveynlerin endişelerini etkilemektedir. Aynı zamanda çocuğun cinsiyeti, çocuğun sağlık ve mental durumu, ailenin endişelerinin yoğunluğu ve eş-aile desteği, çocuk yetiştirmeye ilişkin farkındalık durumu gibi faktörler de ebeveynlerin çocuk yetiştirme ile ilişkili bakış açılarını etkileyen faktörler arasındadır. Bu faktörler ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki kararları alma süreçlerini etkilemektedir. Aynı zamanda eşlerin birbirlerine olan desteği ve ortak

karar almalarını, çocuklara yönelik davranışlarını ve çocukların yetiştirilmesini de bu karar süreci etkilemektedir.

Anne baba tutumlarına, ebeveynlik stillerine ve uygulamalarına yönelik çeşitli sınıflandırmalar ve çocuklara değer yargılarını aktarma, tepki verme gibi tutumların çocuklar üzerindeki etkilerini araştıran çeşitli çalışmalar mevcuttur (Jacobs, Lanza, Osgood & Wigfield, 2002; Lamborn, Mounts, Steinberg & Dornbusch, 1991; Mehel, 2019; Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2005; Şendil, 2003; Toran, 2005). Anne-babanın otoriter, aşırı hoşgörülü, müdahaleci, cezalandırıcı, duyarsız, ihmalcı, koruyucu ya da demokratik tutum sergilemesinin çocuklar üzerinde çok farklı etkiler sağladığı bilinmektedir (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2005).

2.1.1. Ebeveyn Tutumları ve Özellikleri

Ebeveynlik tipi veya çocuklara yönelik davranış tarzları tipik olarak “*ebeveynin sevgiyi gösterme biçimi*” ve “*ebeveynin sınırları koyma biçimi*” olarak iki boyutta ölçülmektedir.

Sevgiyi gösterme düzeyi yüksek olan ebeveynler çocuğun olumlu ve olumsuz davranışlarını kabullenir ve sevecen, hoşgörülü davranır çocuğu dinler, karar alma süreçlerine çocuğu da dahil ederler ve çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarına cevap verirler. Buna karşılık sıcaklıkları sevgiyi gösterme düzeyi düşük olan ebeveynler daha az tepki verir, daha çok reddederler ve çocuklarına sevgi davranışları göstermekte zorlanırlar.

Çocuğun davranışlarına sınır koyma kontrolü yüksek/sıkı eğitim uygulayan ebeveynler ise çocukları için sürekli sınırlar koyarlar ve bu sınırların ne olduğu konusunda net kararlar alırlar. Belirli davranışların ne zaman uygun olduğunu ve ne kadarına izin verildiğini açıklarlar. Daha da önemlisi, bu ebeveynlerin çocukları için yüksek beklentileri vardır. Çocuklarından beklentileri çok fazladır ancak bu beklentileri karşılamalarına yardımcı olacak uygun yönergeleri de sağlarlar. Çocuğun davranışlarına sınır kontrolü düşük olan ebeveynler genellikle izin verici olarak tanımlanır. Birkaç sınır koyarlar ve genellikle çocuklarının istediklerini yapmalarına izin verirler (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2005; Scott, OConnor & Futh, 2010).

Bu boyutların kombinasyonu, Diane Baumrind (1991) tarafından “Dört Ebeveynlik Stili” olarak adlandırılan dört genel kategori ile açıklanmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Diane Baumrind'in Dört Ebeveynlik Stili Modeli

Kaynak: Baumrind, D. (1991) The influence of parenting style of adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11, 56-95.

Baumrind (1991) çocuklara yönelik ebeveyn davranışlarını iki temel özellik ile açıklamaktadır: Eğitim ve sevgi. Eğitimin yetersiz veya sıkı verilmesi ya da sevginin yetersiz veya aşırı gösterilmesinin ebeveyn tutumlarının çerçevesini oluşturduğunu belirtmektedir. Ebeveynlik davranışları, ebeveynlerin çocuklara değerleri aktardığı ortak bir mekanizma olduğundan, ebeveynlik tutumlarının çeşitleri, inanılan ve uygulanan değerlerin çocuklara aktarılması konusunda önemli bir düzenleyici etkiye sahiptir. Baumrind (1991) tarafından tanımlanan yaygın ebeveynlik tipolojisi, ebeveynlik ideolojilerinin veya inanandıkları/uyguladıkları değerlerin ebeveynden çocuğa aktarımını nasıl etkilediğine dair araştırma sayısı yetersizdir. Günümüzde globalleşen dünya ve toplum düzeni ile ilişkili olarak ebeveyn rolleri de değişmektedir ve ebeveyn tutumları farklı isimlendirilmektedir (Dinn ve Sunar, 2017).

Çocukların ebeveynleri tarafından gösterilen duygudan etkilenmesinin üç yolu vardır. Birincisi, ebeveyn tarafından reddedilme gerçekleştiği zamandır. İkincisi, ebeveynlerin aşırı korumacı hale gelmesi ve üçüncüsü, ebeveynlerin sürekli olarak onlara karşı birbiri ardına olumsuz bazen de olumlu duygular göstermesi sonucunda duygusal karışıklığın ortaya çıkmasıdır (Bristow, 2014; Flanagan, Auty & Farrington, 2019; Rohner, Khaleque

& Cournoyer, 2005). Bununla birlikte, ebeveynlerin çocuklarıyla nasıl etkileşime gireceği, onları yönetme ve eğitme konusunda sahip oldukları ilke ve inançlara bağlıdır. Her zaman önyargılı koşullarla karşı karşıya kalan ve çocuğa yönelik nasıl davranacağı konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan bir aile, çocuklarını çocukluklarından itibaren daha güçlü ve daha sert olmaları için eğitir (Flanagan, Auty & Farrington, 2019).

2.1.1.1.Otoriter Tutum

Evde katı kuralların bulunduğu ve kurallara uymama durumunda ağır cezaların verildiği aileler otoriter tutumu benimseyen aileler olarak değerlendirilmektedir. Otoriter ebeveynlik, ebeveynler tarafından çocuklarını güvende ve emniyette tutmak amacıyla yürütülen çok katı, beklentili, kontrol edici ve çoğu zaman mükemmeliyetçi ebeveynlik tarzıdır. Çoğu zaman ebeveynler katı kurallar koyarken çocuğun ruh sağlığı üzerindeki sonuçlarını unutmaktadırlar (Rudy, ve Grusec, 2006). Otoriter tutumu benimseyen anne babalar çocuğun çok kısa süre içerisinde olgun bir insan gibi davranmasını bekliyormuş gibi davranır. Bir çocuğun yaş dönemi ne olursa olsun benlik kavramının oluşumu, ebeveynlik stilleriyle de yakından bağlantılıdır ve çocukların kendileriyle ilgili değer yargıları ve beden imgesi özellikle otoriter ebeveyn tutumlarından olumsuz etkilenir (Rudy ve Grusec, 2006). Otoriter ebeveynler çocuklarına çok az şefkat gösterir ve çocuklarına duygusal ve sosyal açıdan uzak olarak görünürler. Aşırı kural koyucu ve otoriter tutum çocuğun kişiliğine önem vermemektedir. Bu tutumun benimsendiği ailede çocuk genellikle kendine olan güvenini kaybeder ve bunun sonucunda karar verme gücü hissedemez. Anne ve baba, çocuk adına her konuda karar verdikleri için çocuk kendisi olarak özerk hareket edemez ve bu durum sosyal ilişkilerini de olumsuz hale getirebilir. Katı kurallara çocuğun uyması beklenir, çocuk bu kurallara uyması için zorlanır ve bununla birlikte çocuk sürekli olarak denetlenir (Rudasill, Adelson, Callahan, Houlihan & Keizer, 2013).

Günümüzde aşırı otoriter tutum “kaplan ebeveynlik” kavramıyla da ilişkilendirilmektedir. Genel olarak, “Kaplan Ebeveynler” çok katıdır, oldukça dar görüşlüdür ve çocuklarının özgüvenini çok az önemseyebilirler. Kaplan Ebeveynleri, her şeyden şikayet edebilirler. Bu ebeveynler, diğer ebeveynlerin benlik saygısına çok fazla önem verdiğini ve bu nedenle bir çocuğun gerçek potansiyelini ortaya çıkarmayı kaybettiğini söyleyebilir. Ayrıca iyi notlar almanın iyi bir eğitim alma ile eşit olduğuna

ve bunun da nihayetinde iyi paraya ve istikrarlı bir hayata eşit olan iyi bir işe eşit olduğuna inanmaktadır. Bu nedenle de çocuğu sürekli olarak kurslara gönderme ve en yüksek akademik başarıyla süreli sıkı bir disiplin içerisinde öğrenmeye odaklanmalarını istemektedirler (Chua, 2011).

2.1.1.2. Tutarsız Tutum

Çocuk ile olan ilişkilerde belirli standartların bulunmadığı ve tutarsız davranışların sergilendiği aileler tutarsız tutumu benimsemiş olan ailelerdir. Bu ailelerde yer alan anne-babalar herhangi bir zamanda olumlu tepki verdikleri bir davranışa benzer bir durumda başka bir zaman olumsuz tepkiler verebilmektedirler. Bu durum çocuğun hangi davranışın doğru olduğu noktasında kararsızlık yaşamasına neden olmakta ve çocuk davranışın doğruluğundan ziyade göreceği tepkiye odaklanmaktadır. Luxton ve Wenzlaff (2005) çalışmasında belirsiz anne baba davranışlarının, depresif bireyler arasında yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Her durumda aynı olmayan ve sürekli değişen davranışlar karşısında kendini ifade etmede zorlanan ve aşırı güvence arayışı içinde olan çocuklarda, aynı nitelikteki durumlarda farklı davranış gösterme olasılığı da artmaktadır (Scott, O'Connor & Futh, 2010). Tutarsız aile iklimi içinde büyüyen çocuklarda aşırı güvence arayışının, sosyal reddedilme ve artan depresyon riski ile bağlantılı olduğu gösterilmiştir (Scharf, Rousseau & Bsoul, 2017). Ebeveynlik stili alanında yapılan çoğu araştırmalar, genellikle annenin tutarsız davranışlarının etkisine odaklanmış veya her iki ebeveynin ortalama puanını dikkate almaktadır (Garn, Matthews & Jolly, 2010). Her iki ebeveyni de dikkate alan araştırmalar (Mestre, Samper, Frías, 2004), çocuğun babası ve annesiyle olan ilişkisini nasıl nitelendirdiği konusunda farklılıklar göstermektedir.

2.1.1.3. İlgisiz Ebeveyn Tutumu

İhmalkâr veya ilgisiz ebeveynlik olarak da adlandırılan aşırı izin verici ebeveynlik, sevgiyi gösterme açısından yüksek düzeyde ancak, eğitim verme/sınır koyma ya da disiplin uygulama açısından çok düşük düzeyde davranışlar gösterirler. İlgisiz ebeveynlik, bir çocuğun ihtiyaçlarına cevap vermeme ile karakterize edilen bir tarzdır (Nguyen ve Peter, 2008). İzin verici anne baba tutumuyla yetiştirilen çocuklar; her istediklerini elde ettikleri için doyumsuz olur, eleştiri kabul etmez, gururlu, kibirli,

sabırsız bireyler olarak yaşamlarını sürdürürler (Okumuş, 2018). Bu aile iklimini oluşturan ebeveynler çocuklarından çok az talepte bulunurlar veya hiç talep etmezler ve genellikle kayıtsız, umursamaz ve çoğu zaman tamamen ihmalkârdırlar. Çocuklarının ihtiyaçlarına iyi cevap vermezler ve çok az şefkat, destek veya sevgi sağlarlar (Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2005). Bu ebeveynler nadiren kurallar koyarlar ve çocuğun en uygun davranışları gösterebilmesi veya yaşama uyum sağlayabilmesi için çocuğa rehberlik veya beklenti sunmazlar (Nguyen ve Peter, 2008). Çocuklarıyla çok az iletişime geçen ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasında ihmalkâr davranan bu ebeveynler, yiyecek ve barınma gibi temel ihtiyaçları sağlarken, çoğunlukla çocuklarının yaşamlarına dahil değildirler. Aynı zamanda bazı ilgisiz ebeveynler sokağa çıkma yasakları gibi bazı temel sınırları koysalar da çocuklara barınma, beslenme ve giyinme gibi hayatta kalmak için ihtiyaç duydukları minimum düzeyde tutabilirler ancak rehberlik veya sevgi açısından hiçbir destek vermeyebilirler (Bristow, 2014). İzin verici ebeveynlik, çocukların çok fazla özgürlüğe sahip olduğu ve ebeveynlerin çok fazla hoşgörülü olmaya meyilli olduğu, çocukları kontrolsüz ve ihmalkar bırakan bir ebeveynlik tarzıdır. İzin veren ebeveynler genellikle çocuk merkezlidir, ancak çocuklarının davranışlarının olumsuz sonuçlarıyla yüzleşmesine izin vermezler. Çocuklar ailenin tam merkezidir ve diğer tüm üyeler çocuğun isteklerini sorgulamadan takip eder. Başka bir deyişle, sınır yoktur veya davranış standartları çocuk taleplerine göre belirlenir. Çocuğun nasıl davranacağını tahmin etmek zorlaşır (Karakuş, 2010).

2.1.1.4. Demokratik Tutum

Çocuk ve anne-baba arasında iyi bir iletişimin bulunduğu, ağır cezaların olmadığı fakat sorumlulukların belirlendiği ailelerde demokratik tutum benimsenmiştir. Aile ikliminde demokratik bir ortam oluşturan anne babalar çocuklara karşı sıcak davranırlar ve özellikle çocukların duygularını besleyici özellikleri vardır. Sevgi dolu bir ev ortamı yaratılır ve yüksek derecede duygusal destek sağlanır (Garn, Matthews & Jolly, 2010). Demokratik ebeveynlik, kabul edilebilir ve kabul edilemez davranışların açıkça ortaya konduğu çocuklara karşı saygılı, destekleyici ve güven verici bir tutumu içerir. Çocuklar bu sınırlar içinde özgürdür ve tanınırlar. Demokratik tutum, çocukların söz sahibi olmalarına ve düşündüklerini dile getirmelerine izin veren bir tutumdur. Demokratik tutuma sahip ebeveynler, çocukların olumlu ya da olumsuz davranışları için geri bildirim sağlar ve

çocuklarının olumlu davranışlarını pekiştirir (Thomasgard, Shonkoff, Metz & Edelbrock, 1995; Yazdani ve Daryei, 2016). Günümüzde demokratik ebeveynlik kavramı için ortak ebeveynlik (Waller, 2012). Demokratik ebeveynlik stilleri, çocuklar arasında daha yüksek düzeyde sosyal-duygusal uyum ile ilişkilendirilirken, otoriter, aşırı korumacı ve izin verici ebeveynlerle büyüyen çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür (Jolly ve Matthews, 2012).

Demokratik ebeveyn tutumunda aile içinde sağlıklı bir iletişim kurulmakta, çocuklar duygusal olarak desteklenmekte ve kendi kaderini tayin etme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olunmaktadır (Alexopoulou, Batsou & Drigas, 2019). Demokratik aile ortamında çocuklar, koşulsuz sevilen ve saygı duyulan bir birey olarak kabul edilir, kararları ve deneme yanılma yoluyla öğrenmeleri desteklenir. Belirli kurallar çerçevesinde çocuklar özgürdür ve ilk arama hakkına sahiptir. Bu ortamda yetişen çocukların içsel kontrollü, kendine güvenen, girişimci, problem çözebilen bireyler olması beklenir (Renzulli, 1986).

2.1.1.5. Aşırı Koruyucu Tutum

Çocuğa hiçbir şekilde sorumluluğun verilmediği ve tüm işlerin çocuk adına yapıldığı aileler aşırı koruyucu tutumu benimseyen aileler iken çocukla ilgilenilmeyen aileler ilgisiz tutumu benimseyen aileler olarak düşünülmektedir (Huey, Sayler & Rinn, 2013). Aşırı korumacı ebeveynlik tarzı, çok fazla kontrol ve ilgi davranışları gösteren anne baba tutumlarını kapsamaktadır. Aşırı korumacı ebeveynler, genellikle çocukların yapması gereken işleri kendileri yaptıkları için çocuklarının kendi ihtiyaçlarını karşılamalarına izin vermemektedirler (Segrin, Givertz, Swaitkowski, 2015). Bu ebeveynlik tutumu, çocuk gelişimi üzerinde olumsuz bir etkisi olabilecek çok fazla kontrol içermektedir. Sürekli koruma altında olan, karar vermesi kısıtlanan, her zorluğa karşı önlemler alınıp bir problemi çözmesine fırsat verilmeyen çocukların bağımsızlık kazanmaları ve bireysel deneyimler yaşamaları zorlaşır (Tuzgöl-Dost, Aytaç & Kıbrıslıoğlu-Uysal, 2019).

Aşırı koruyucu davranan ebeveynler çocuklarını genellikle tehlikede hissederler ve sürekli olarak çocukla ilgili olumsuz bir durum olacağı konusunda endişelenirler. Tehlike gelecek düşüncesiyle çocuğu sürekli uyarır ve sürekli onu kontrol etmeye çalışırlar (Levent, 2014). Çocuğun üzülmesi varsayımı ile yaşarlar ve olumsuz duygulardan

mümkün olduğu kadar çocuğu korumaya kendilerini adanlar (Okumuş, 2018; Tunç ve Tezer, 2006). Çocuğu üzüntüden ve yaşamsal zorluklardan sürekli olarak korumak, çocuğun olumsuz duyguları yönetmeyi öğrenememesine neden olmaktadır (Power, 2004). Aşırı koruyucu davranışlar sergileyen aile ikliminde büyüyen çocuğun; kendini savunamayan, güçsüz olduğunu düşünen, problem çözemeyen, karar veremeyen, mizahi bakış açısıyla olayları değerlendiremeyen bir yetişkin olma olasılığı yüksektir (Garn, Matthews & Jolly, 2010). Ebeveynler çocuklara duyguyu yönetmeyi öğretmeli ve aşırı koruyucu davranmak yerine çocuğun özerkliğini gözetmelidir (Jolly ve Matthews, 2012). Günümüzde aşırı koruyucu ebeveyn tutumuyla ilişkili olarak anne bekçiliği (Sary ve Turnip, 2015; Tu, Chan & Kao, 2014), helikopter annelik tutumları incelemelere konu olmuştur (Padilla-Walker ve Larry, 2012).

Aşırı koruyucu tutum, genellikle tek çocuk veya başka çocuk sahibi olmayan ailelerde sıklıkla görülen bir tutumdur. Çocuklarını gereğinden fazla kontrol ve özen gösteren bu aileler aslında çocuğun kendi gücünü geliştirmesine fırsat verilmemekte bu nedenle de çocukta kendini savunma becerisi gelişmemektedir. Aşırı koruyucu bir aile ikliminde büyüyen çocuklar kuralsızlığa alışmaktadırlar. Sınırların çizilmediği ve belirsizlikler içinde büyüyen çocuk sosyal ortamlarda sınırlarını bilemez, isteklerini erteleyemez, akranlarıyla paylaşım yapmaz, sıra beklemez, istekleri ertelendiğinde hırçınlaşır ve hatta bazen anne babayı tehdit ederler. Bu çocuklar, olaylara seyirci kalmakta, kararlar almada güçlük çekmekte, amaçlarına ulaşmada başkalarından destek beklemekte ve problemleri onun yerine bir başkasının çözümlemesini alışkanlık haline getirmektedirler (Witte, Kiewra, Kasson & Perry, 2015). Aşırı koruyucu bir anne ve babanın girişimleri ile bu çocuklarda diğer bireylere karşı aşırı bağımlılık, hayal kırıklığı, güvensizlik ve isyankâr davranışlar görülebilmektedir (Yazdani ve Daryei, 2016).

Günümüzde aşırı koruyucu aile tutumlarının anne bekçiliği, helikopter ebeveyn tutumu, tüketici savunucusu ebeveynlik, dolaylı öğrenci ebeveynlik, hak avukatı ebeveynlik, güvenlik balonu ebeveynlik, beyaz şövalye ebeveynlik (whiteknights), kar küreyici ebeveynlik, hızır ebeveynlik gibi alt grupları bulunmaktadır.

2.1.2. Özel Yetenekli Çocuklar ve Ebeveyn Tutumları

Özel yetenekli çocuklar, özel yetenekleri nedeniyle sıra dışı çocuklar olarak tanımlanmaktadır. Yaşıtlarına göre üstün yeteneklere, farklı bakış açılarına, yaratıcı düşünme becerilerine ve sosyal açıdan görev ve sorumluluğuna sahip çocuklardır (Davis ve Rimm, 2004). Bu çocukların aynı yaştaki normal gelişim gösteren çocuklara göre akademik açıdan en üst düzeye ulaşma olasılıklarının daha yüksek olması beklenir (Budak, 2008). Bu çocuklar, kendilerine özgü anlayış, düşünme ve algılama kapasiteleri nedeniyle ailelerinde, okullarında ve sosyal çevrelerinde birçok olumlu durumla karşı karşıya kalabileceği gibi olumsuz durumlarla da karşılaşabilmektedir. Özel yetenekli çocuklar çoğunlukla akademik ve dil gelişimi ile ilgili herhangi bir sorun yaşamadıkları için duygusal ve sosyal sorunlar yaşayabilmektedirler. Aynı zamanda akranları ve öğretmenlerinin yanı sıra ebeveynleri ve aile üyeleriyle de sorunlar yaşayabilirler. Bu çocukların normal programlarla sağlanamayacak kapsamlı eğitim olanaklarına ve hizmetlere ihtiyaçları vardır (Leana-Taşçılar, 2016).

Özel yetenekli çocukların tüm bu özellikleri dikkate alındığında anne babaların bu çocukların gelişim özelliklerini bilmeleri ve çocuklara bu özelliklerine göre yaklaşmaları, onların sosyal ve duygusal gelişimleri için önemli bir faktördür. Olumlu bir anne-baba tutumu, özel yetenekli çocuğun gelişimine önemli katkı sağlar ve çocuk hayatından memnun, sağlıklı ve mutlu bir birey olarak yetiştirilir. Aile, tüm çocuklarda olduğu gibi üstün yetenekli çocuklar için de fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimleri açısından oldukça önemli bir faktördür (Tortop ve Eker, 2014). Özel yetenekli çocukların yaşıtlarından farklı olarak özel becerilere sahip olması çocukları, aile üyelerini ve aile içi ilişkilerini olumsuz etkileyebilmektedir (Karabey ve Yürümezoğlu, 2015).

Özel yetenekli çocukların yaşadıkları çevre tarafından farklı bir insan olarak algılanmaları, belirli kurallara göre yetiştirilmemeleri, çocukların sürekli bir şeylerle meşgul olma isteği, özgür olduklarında sıkılmaları, her konuda fikir sahibi olmaları ve konuşmaları, ilgi alanlarının sık sık değişmesi, dikkat dağınıklığı, kırılganlık ve aşırı duyarlılık gibi özelliklerinin sosyal ve duygusal gelişimleri ile paralel olmaması nedeniyle ebeveyn tutumları bu grupta daha önemli olmaktadır (Rosenberg, Robokos & Kennedy, 2010).

Yapılan araştırmalarda özel yetenekli çocukların ebeveyn tutumları ile akranları arasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir (Rudasill, Adelson, Callahan, Houlihan & Keizer, 2013). Anne baba tutumlarındaki farklılıklar özel yetenekli çocukların akademik başarılarını, motivasyonlarını ve sosyal çevrelerini etkileyebilir (Ataman, 2014). Demokratik bir ebeveyn tutumu, yüksek akademik başarı ve not ortalaması ile ilişkilidir. Otoriter bir ebeveyn tutumu, çocukların akademik başarılarını ve not ortalamalarını olumsuz etkileyebilir. Çocuklara yönelik olumlu tutumlar, çocukların sosyal gelişimini olumlu yönde etkileyebilir (Freeman, 2006). Ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarına karşı sergiledikleri tutumların da çocukların ruh sağlığı üzerinde çeşitli etkileri vardır (Tortop ve Eker, 2014).

2.2.Özel Yetenekli Çocuklar

2.2.1.Özel Yetenek ve Üstün Zekâ Kavramları

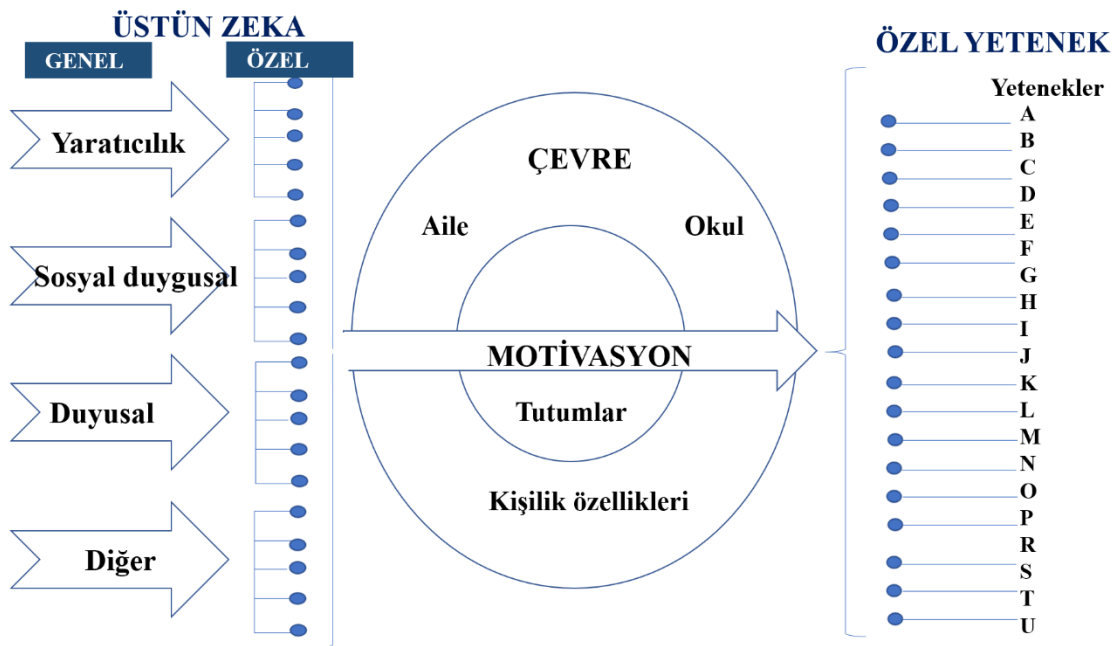
Özel yetenek kavramı, bir testten alınan puanın, çevredeki uyaranlara uyum sağlamanın, problem çözme becerilerinin, bireyin doğuştan gelen ve kazanılan becerilerinin ortak bir bileşeni olarak tanımlanabilir (Bergold, Wirthwein, Rost & Steinmayr, 2015). Özel yetenek ve üstün zekâlık konusu karmaşık ve çok yönlü bir konu olduğundan, “özel yetenekli ve/veya üstün zekâlı çocuk” için evrensel olarak kabul edilmiş tek bir tanım bulunmamaktadır (Subotnik, Olszewski-Kubilius & Worrell, 2011).

“Üstün zekâlı çocuk” için genel kabul gören tanım, IQ puanı 130 ve üzeri olan, birden fazla alanda başarılı, belirli alanlarda özel üstün becerilere sahip çocuklardır. Toplumların %4-5'ini temsil eden üstün yetenekli çocuklar yaşlarına göre farklı gelişim göstermektedirler. Bebeklik döneminde aktif olmak, erken dil gelişimi, erken ve ileri kelime dağarcığına sahip olmak, soyut düşünebilmek, özgün fikirler üretebilmek, olağanüstü problem çözme becerileri, mükemmeliyetçilik, yaratıcılık, geniş hayal gücü, yeni fikirlere açık olmak ve yüksek akademik başarı, üstün zekâlı çocukların özellikleri arasındadır (Figg, Rogers, McCormick & Low, 2012). Jackson ve Peterson’a (2003) göre üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuklar, aynı yaş grubundaki diğer çocukların farklılıklarından dolayı genel olarak ortalama çocuklardan tamamen farklı olan, benzersiz ve fazla öğrenme profiline sahiptir.

Üstün yetenekli çocuk, genel bilişsel yetenekleri, liderlik yetenekleri, keşfedici düşünme, başarı yetenekleri, psiko-motor yetenekleri ve sosyal beceriler gibi bir veya daha fazla alanda yüksek performans gösteren kişidir (Garn, Matthews & Jolly, 2010). Davis ve Rimm (2004), üstün yetenekli çocuklarda görülen özgünlük, etkinlik, bağımsız olarak bilmekten hoşlanma, açık düşünme, risk alma, sanatsal beceriler, mizahı kullanma, istediğinde ve gerektiğinde izole olabilme, yaratıcılık, işini sonuçlandırma, keşif yapma ve karmaşık işleri kolaylaştırma gibi bazı karakterlerden bahsetmektedirler (Card ve Giuliano, 2016). Bu çocuklar, genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, yaratıcı veya üretken düşünme, liderlik yeteneği, görsel ve performansa dayalı sanat yeteneği ve psikometri yeteneği gibi yeteneklerin veya özelliklerin bir veya birkaçını göstermektedir. Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların erken gelişim özellikleri, bebeğin olağandışı çevikliği, nesnelere dikkatli bir şekilde incelemesi, uyaranların farkındalığının erken

gelişimi, dikkat süresinin uzunluğu ve uyku ihtiyacının az olması genel özellikleridir (Altaras-Dimitrijevic, 2012).

Renzulli'nin (1986) modelinde özel yetenekliliğin temel bir bileşeni olarak motivasyon bulunmaktadır. Bu modeli geliştiren Gagne (2015) özel yeteneğin “yaratıcılık, sosyal-duygusal, duygusal ve diğer alanlar” olmak üzere dört ana alanı olduğunu belirtmektedir. Üstün zeka kapsamında bu “genel” alanlar bireyin “özel” becerilerini güçlendirmektedir. Motivasyonun temel bileşen olduğu öğrenme ortamında aile, okul, genel tutumlar ve çevre gibi faktörlerin de etkisiyle, bireylerde özel yeteneklerin gelişmesi desteklenmektedir. Bu faktörlerle birey; zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, yaratıcı ya da üretici düşünce yeteneği, liderlik yeteneği, görsel ve gösteri sanatlarında yetenek ve psiko-motor yeteneği alanların birinde ya da birkaçında yüksek performans ve başarı göstermektedir (Gagne, 2015).

Şekil 3. Özel yetenek ve üstün zeka kavramlarının farklılıkları

Kaynak: Gagné, F. (2015). Academic talent development programs: A best practices model. *Asia Pacific Education Review*, 16(1), 281–295.

Günümüzde üstün zekalılığı tanımlamak için kullanılan birçok farklı kriter bulunmaktadır. En yaygın olarak tanınan tanımlardan biri, Renzulli'nin (1986) üstün zekalılığı tanımıdır. Renzulli (1986) “ortalamanın üzerinde yetenekli olma, yetenekler arasında etkileşim kurabilme, yüksek düzeyde sorumluluk duygusu, işe veya öğrenmeye

motive olma ve yüksek düzeyde yaratıcılık becerileri olan bireyi üstün zekalı” olarak tanımlamaktadır. Bu tanım günümüzde yaygın olarak kabul görmektedir ve Renzulli'nin üstün zekalılığın insan doğasının bu üç temel bileşeni arasındaki etkileşimlerden nasıl ortaya çıktığına ilişkin görüşleri bu alanda çalışan diğer araştırmacılar tarafından da desteklenmektedir. Farklı ülkelerde üstün yetenekli çocukların belirlenmesi için farklı, özel kriterler ve tanımlar geliştirmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde toplumda özel yetenek ve/veya üstün zekâlı birey oranı %3-5 oranındadır (Novak, 2020). Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Bakanlığı'nın bu konuda yaptığı bir araştırmaya dayanan Marland Raporu'nda üstün yetenekli çocuklar, kimlikleri konusunda mesleki yetki verilmiş kişiler tarafından yüksek performans göstermeye uygun yeteneklere sahip olduğu belirlenen çocuklardır. Bu çocukların hem kendileri hem de toplum için potansiyellerini tam anlamıyla gerçekleştirebilmeleri için normal gelişim gösteren çocuklara yönelik hazırlanmış programların ötesinde farklılaştırılmış eğitim programları hazırlanmaktadır. Üstün performans gösteren çocuklar ya somut bir başarı göstermektedir ya da bir veya daha fazla alanda potansiyel olarak yeteneklidir. Bu alanlar genel bilişsel yetenekler, özel akademik yetenekler, yaratıcı ve üretken düşünme, liderlik yetenekleri veya görsel veya performans sanatlarında yetenek veya psikomotor becerilerdir (Brownell, Bishop & Sindelar, 2005).

2.2.2.Özel Yetenekli Çocukların Gelişimsel Özellikleri

Çocuk gelişimi açısından bakıldığında, üstün yetenekli çocukların gelişimsel özelliklerinin, tipik gelişim gösteren akranlarına göre hem benzerlikler hem de farklılıklar gösterdiği açıkça görülmektedir. Bu özel çocukların bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal-duygusal gelişim, fiziksel-motor gelişim ve ahlaki gelişimlerinin bilinmesi bu çocuklara yönelik yapılacak erken müdahalelerin niteliği açısından önemlidir

Üstün zekalı ve özel yetenekli çocukların gelişimsel olarak normal gelişim gösteren çocuklardan fiziksel, zihinsel, sosyal ve dilsel olarak farklı oldukları kabul edilmektedir (Card ve Giuliano, 2016). Üstün zekalı ve özel yetenekli çocukların gelişim özelliklerinin belirlenmesinde ve yaygınlaştırılmasında en önemli rollerden biri “Çocuk Gelişimi Uzmanları”na düşmektedir. Özel yetenekli çocukların erken yaşlardan itibaren hızlı öğrenme, yüksek motivasyon, konsantrasyon, uzun dikkat süresi, azim, ısrar, göreve

odaklanma, akademik başarı, kapsamlı bilgi birikimi, üstün analitik beceriler, etkili ve yüksek kapasiteli bellek, üstün akıl yürütme ve problem çözme becerisi, soyut, karmaşık ve mantıksal düşünme becerileri, problem çözme ve çıkarım becerileri, konular arasında bağlantı kurma yeteneği, resmin tamamını görme yeteneği, manipüle etme yeteneği sembol sistemleri, üst düzey düşünme becerileri ve etkili stratejiler kullanma, yeni koşullar için öngörü, öğretilenin ötesine geçme, üst düzey biliş, ileri ilgi alanları, yeni konulara ilgi, yeteneklerin çokluğu, araştırmaya merak, soru sorma, özgünlük, yetişkin konularına ilgi duyma, mantık ve doğruluk ihtiyacı ve yüksek düzeyde merak özellikleri, bu çocukları gerçekten de “özel” yapmaktadır (Davis, Rimm ve Siegle, 2011).

Genel olarak bu çocuklarda zihinsel gelişim hızı çok belirgindir ve diğer gelişim alanlarına öncülük eder. Özellikle genel zihinsel yeteneğe ve özel akademik yeteneğe sahip üstün yetenekli çocuklar ortalamanın yaklaşık iki yıl ilerisinde akademik beceriler kazanmaktadırlar. Zihinsel gelişimi üstün olan çocuklar, zihinlerinde yapılabilecek işlemleri ve hesaplamaları kolaylıkla halledebilirler. Soyut konulara ilgileri yüksektir. Ayrıca akranlarının ilgi alanlarından farklı olan konulara (teknoloji, bilgisayarlar, robotlar, hayvanlar, bitkiler, konumlar, yerler, yönler, uzay ve gezegenler vb.) derinlemesine ilgi gösterdikleri sıklıkla görülmektedir (Webb, Gore, Amend & DeVries, 2007).

Özel yetenekli çocuklarda dil gelişiminin bir parçası olarak kelime oyunları, bilmeceler, bulmacalar ve kitaplardan zevk alma da görülmektedir. Genel olarak özel yetenekli çocukların konuşma, dinleme, okuma ve yazma becerilerinde yaşıtlarına göre erken ve hızlı gelişim gösterdikleri görülmektedir. Öte yandan gelişimde her zaman farklılıklar olduğu ve her özel yetenekli çocuğun bu özelliklerin hepsini sergileyemeyeceği de göz ardı edilmemelidir. Özel yetenekli çocuklar genellikle yaşıtlarından yaklaşık üç ila altı ay önce konuşmaya başlamaktadırlar. Kelimeleri anlamlı ve uygun kullanmaktadırlar (Rosenberg, Robokos & Kennedy, 2010).

Özel yetenekli çocukların özellikle sosyal ve duygusal gelişimi, entelektüel gelişimleri kadar önemlidir. Çünkü bu büyüme bireylere başkalarıyla etkileşime girerken karşılaştıkları zorlukları deneyimlemek, bunlarla başa çıkmak ve verimli bir şekilde yönetmek için gerekli becerileri sağlamaktadır (Rubenstein, Schelling, Wilczynski & Hooks, 2015). Özel yetenekli çocukların gelişim özellikleriyle ilgili Fouladchang,

Kohgard ve Salah (2010) tarafından yapılan çalışmada özel yetenekli çocukların psiko-sosyal olarak da üstün oldukları ve normal gelişim gösteren çocuklara kıyasla yaşamları boyunca daha fazla duygusal güç ve daha yüksek üretkenlik sergiledikleri belirtilmektedir (Lee, Olszewski-Kubilius & Thomson, 2012). Papadopoulos (2021) Yunanistan'da 108 özel yetenek ve üstün zeka tanısı alan çocuğu kapsayan bir kesitsel çalışma yürütmüştür. Sonuçlar, üstün yetenekli katılımcıların, aynı kronolojik yaştaki üstün yetenekli olmayan çocuklarla karşılaştırıldığında, akranları ve anneleri de dahil olmak üzere diğer insanlarla yüksek oranda muhakeme yapma, teorik ve uygulama bilgilerini birleştirebilme yeterliliği olduğunu ortaya koymuştur. Kuppens ve Ceulemans (2019) özel yetenekli çocukların ebeveynini içeren deneysel bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu ebeveynler, özel yetenekli çocuklarının, normal gelişim gösteren akranlarına kıyasla hem daha fazla duygusal tepkiler hem de akran ilişkilerinde güçlükler sergilediklerini belirtmişlerdir.

Bu bilgiler ışığında özel yetenekli çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinde müdahale gerektirecek nitelikte yetersizlikler de olabileceği, ebeveyn tutumlarının bu çocukların sosyal sorunlarla başedebilme becerilerini etkilediği söylenebilir.

2.2.3.Özel Yeteneklilik Türleri

Özel yetenekli çocuklar farklı yeteneklere sahip olabilmektedirler. Bazen tek bir yetenek alanında üstün veya başarılı olabilmekte, bazı durumlarda da birden fazla yetenek alanında başarı potansiyeli gösterebilmektedirler (Cross ve Cross, 2015).

Liderlik: Liderlik becerilerinde özel yetenek gösteren çocuklar, bir gruba liderlik etme, zorlu kararlar alma ve başarıya ulaşma becerilerini kolayca kullanmaktadırlar. Liderlik, insanları veya grupları ortak bir karara veya eyleme yönlendirme yeteneğidir ve özel yetenekli çocuklar genellikle oyunlarda, takımlarda veya yarışma gruplarında lider olmayı severler. Özel yetenekli çocukların kişilerarası iletişim becerileri çok iyidir ve birçok sosyal beceriye sahiptirler. Bazı insanlar liderlik yeteneğini “sosyal yeteneklilik” olarak tanımlar (Zenkov, Harmon, Bell, Ewaida & Lynch, 2011).

Özel Akademik Yetenek: Özel akademik yeteneğe sahip çocuklar, başarı ve yetenek testlerinde her zaman yüksek performans gösterirler. Özel akademik alanlarda yetkin olmak, yalnızca tek bir beceri alanında yetenekli olmayı kapsamaktadır (Gallagher, 2015). Özel akademik yeteneğe sahip çocuklar diğer alanlarda ortalama düzeyde yetenek

gösterebilirler. Örneğin özel yetenekli ve üstün zekalı çocuklar sayılarla ilgili etkinliklerde (sayma, hesaplama, matematiksel kavramları anlama, terimleri, formülleri ve sembolleri kolayca kavrama gibi) kendinden emin ve rahat olabilirken ve süreçte eğlenirken, diğer alanlardaki performansları normal yaşlılarıyla benzer düzeyde olabilmektedir (Garn, Matthews & Jolly, 2010).

Psikomotor Yetenek: Psikomotor alanlarda özel yeteneklilik, motor kasları ya tüm vücutta ya da vücudun belirli bölgelerinde kullanmada yüksek performans (hız, kuvvet, koordinasyon, denge vb.) gösterebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır. Psikomotor yetenek jimnastik, yüzme, atletizm ve dans gibi iyi bilinen alanları kapsamanın yanı sıra ince motor becerilerde özel yeteneği de içermektedir (Yang, 2007).

Yaratıcılık Becerileri: Yaratıcılık becerisine sahip çocuklar, başka türlü ilgisiz görünebilecek fikirler, nesnelere ve kavramlar arasında kimsenin göremediği bağlantılar kurabilmektedir. Yaratıcı düşünme, genel olarak “normalde birbirinden bağımsız veya farklı olduğu düşünülen unsurları bir araya getirerek yeni düşünce veya biçimler üretmek” olarak tanımlanmaktadır. Bu alanda özel yetenekli çocuklar, kendilerine sorulan sorular ya da karşılaştıkları sorunlarla karşılaştıklarında birden fazla çözüm ve farklı fikir üretebilmektedirler (Kosir, Horvat, Aram & Jurinec, 2016).

2.2.4.Özel Yetenekli Çocukların Sosyal Gelişim Özellikleri

Sosyal-duygusal gelişim, çocukların kendilerini ifade edebilmeleri, duygularını kontrol edebilmeleri, kendileri ve çevreleriyle barışık ve uyum içinde olmalarıdır. Özel yeteneğin bilişsel gelişim süreci üzerindeki etkileri kadar sosyal-duygusal gelişim üzerinde de etkisi vardır. Özel yetenekli çocuklar yaşlılarından farklı düşünmekle kalmaz, aynı zamanda farklı hissederler. Özel yetenekli çocukların sosyal-duygusal gelişim özelliklerine akranları ile karşılaştırıldığında, başkalarına yardım etme, bilgi paylaşımı, bağımsızlık ve yalnız çalışma isteği, gelişmiş bir mizah anlayışı, entelektüel farklılıklar nedeniyle kişisel ilişkilerde zorluklar, farklı olmaktan kaynaklanan aşırı duygular, öz eleştiri ve öz farkındalık, duygusal duyarlılık ve yoğunluk, güçlü empatik beceriler, ahlaki düşünme, adalet duygusu, dürüstlük, liderlik becerileri, isteklilik gibi özelliklere sahip oldukları görülmektedir (Davis, Rimm ve Siegle, 2011). Özel yetenekli ve üstün zeka tanısı almış çocuklar duygularını çok yoğun yaşadıklarından kendilerini algılamalarında da

farklılıklar olabilir. Çok iyi bir benlik imajına sahip olabilirler veya düşük benlik imajı ve hayal kırıklığının neden olduğu kendinden şüphe duyma ve öfke gibi olumsuz duygulara da sahip olabilirler. Bu gibi durumlarda depresyon, kendini soyutlama ve uyum sağlamada güçlükler gibi sosyal-duygusal sorunlar yaşayabilirler (Clark, 2015; Gallagher, 2015).

Özel yetenekli çocukların sosyal gelişimleri farklı faktörlerden etkilense de, bu çocukların genellikle kendilerinden yaş bakımından daha büyük çocuklarla karmaşık oyunlar oynama eğiliminde oldukları görülmektedir (Card ve Giuliano, 2016). Rosenberg, Robokos ve Kennedy (2010) özel yetenekli çocukların erken yaşlarda anne, baba veya bakıcıyı tanıyıp normalden daha erken gülümsediklerini belirtmektedir.

Özel yetenekli ve üstün zeka tanısı alan çocukların mizah anlayışları gelişmiştir ve yeni ortamlara ve koşullara kolayca uyum sağlayabilmektedirler. Aynı zamanda bu çocukların ilgi duydukları oyun ve etkinlikler, genel olarak çocukların gelişim düzeylerinin üzerindedir. Sosyal gelişimleri kapsamında bakıldığında özel yetenekli ve üstün zeka tanımlı çocuklar, normal gelişim gösteren çocukların ilgilerini basit ya da çocuksu olarak görmektedirler. Kas gücüne dayalı oyunlar ve etkinlikler yerine zihinsel becerilerini kullanabilecekleri etkinlikleri (satranç, domino, yapboz vb.) tercih etmektedirler. Kendi başlarına katılabilecekleri oyunlara ve etkinliklere ilgi duymaktadırlar. Kendinden emin görünmekte ve bağımsız karar alıp özerk hareket etme eğilimindedirler. Sorumluluk almayı seven, aynı zamanda hedeflerine ulaşmada kararlı çocuklardır. Fikirlerini korurlar ve kendilerini yeni keşifler yapma, öğrenme, yeni beceriler kazanma yönünde sürekli olarak geliştirirler. Yeteneklerini geliştirebilecekleri ortamların olmaması ya da benzer ilgi alanlarına sahip kişilerin olmaması özel yetenekli çocuklarda duygusal ve davranışsal sorunlara yol açabilmektedir (Bain ve Bell, 2004; Hızlı, 2014; Olszewski-Kubilius, Lee & Thomson, 2014).

2.2.5.Özel Yetenekli Çocukların Ebeveynleri

Özel yetenekli çocukların aileleri, özel yetenekli çocukların sosyal-duygusal gelişimi ile ilgili bazı özel konularda bilgi ve desteğe ihtiyaç duyarlar. Bu konular zeka ile sosyal duygusal özellikler arasındaki ilişki, özel yetenekli çocukların benlik saygısı (Lee, Olszewski-Kubilius & Thomson, 2012), özel yeteneklilik ve arkadaşlık, iletişim

becerileri, mükemmeliyetçilik ve bunun çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri, özel yetenekli çocuklarda depresyon olarak özetlenebilir (Leana-Tascilar, Ozyaprak & Yılmaz, 2016). Bazı durumlarda ebeveynler, çocuklarını anlamanın ve desteklemenin ne kadar önemli ve gerekli olduğunun önemini farkında olmayabilirler. Ebeveynler, özel yetenekli bir çocuğu, akademik veya duygusal olarak ekstra yardıma ve desteğe ihtiyaç duymayan biri olarak görebilir. Öte yandan, ebeveynler çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamakta kendilerini yetersiz hissedebilirler. Bu nedenle özel yetenekliliğin özellikleri konusunda öncelikle ebeveynler bilgilendirilmelidir. Böylece çocuklarının özel yetenekli ve/veya üstün zekalı olsalar bile desteğe ihtiyacı olabileceğinin farkına varırlar. Ebeveynlere kullanabilecekleri eğitsel, davranışsal ve psikolojik stratejiler ve önlemler tanıtılmalıdır (Sak, 2011). Webb, Gore, Amend ve DeVries (2007), çalışmalarında özel yetenekli bir çocuğa ebeveynlik yapmayı, benzersiz deneyimlere sahip bir yolculuk olarak değerlendirmektedirler. Bu benzersiz deneyimler, tipik olarak, özel yetenekli çocukların gelecekteki gelişimi ve eğitimi ile ilgili endişeleri artırmakta, kararları etkilemekte, stres ve kaygıyı şiddetlendirebilmektedir (Fouladchang, Kohgard & Salah, 2010).

Ebeveynler özel yetenekli çocuğun gelişimini destekleyen bir atmosfer sağlayarak, günlük etkileşimler, destek ve ilham verme/motive etme yoluyla, özellikle erken çocukluk döneminde, çocuklarının gelişim alanları üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilirler. Çoğu özel yetenekli çocuğun ebeveyni, eğitimsel kararlar vermede, çocuklarının okula yerleştirilmesi ve psikososyal uyumu ile ilgili sorunları çözmede aktif bir rol alma eğilimindedir (Budak, 2008).

Sonuç olarak, üstün yetenekli çocukların eşzamansız gelişim, artan duygusal duyarlılık ve olumsuz mükemmeliyetçiliğe eğilim gibi benzersiz özellikleri ile birleştiğinde, üstün yetenekli çocuklara ebeveynlik yapmak daha zor hale gelmektedir. Başka deyişle, çocuklarının içsel deneyimlerine uygun şekilde yanıt verme konusunda bir ihtiyaç hisseden ebeveynler üzerinde ek baskı vardır ve çocuk gelişimi alanındaki profesyonellerin özel yetenekli çocuğun ebeveynine psikososyal destek vermesinin önemi büyüktür.

2.2.6.Okul Çağında (7-12 Yaş) Sosyal Beceriler ve Özel Yetenek

Bireyin doğumundan sonra sosyal çevresi olan aileden edindiği yeterlilikler okul hayatında sosyal uyumuna yol göstermektedir. Bu nedenle erken çocukluk döneminde kazanılan sosyal beceriler ileri yaşlarda sosyal uyum becerilerinin temelini oluşturmaktadır (Yalçın, 2010). Erken çocukluk döneminde ve okul çağı döneminde sosyal etkileşim öncelikle aile bünyesinde kendini göstermektedir. Ebeveynlerin çocukla olumlu ilişkisi onun oto kontrolünü sağlayabilen, sorumluluk alabilen bir kişilik geliştirmesini desteklemektedir. Aksine ebeveyn ve çocuk arasında olumsuz yönde bir ilişkinin olması saldırgan, öz güvenden yoksun, sosyal uyum problemi yaşayan bireylerin gelişimine neden olmaktadır (Çamlıbel, 2012).

Okul döneminde çocuklar sosyal özelliklerini keşfetmeye başlar. Kendi karakteristik özelliklerini ayrıntılı bir şekilde tanımlar. Başkalarının kendilerine yönelik söylemleri doğrultusunda davranışlarını geliştirirler. Sosyal yeterliliklerini buldukları çevrenin özelliklerine göre şekillendirirler (Hilooğlu ve Önder-Cenkseven, 2010). Okul döneminde çocuklar akranları ile bir kıyaslama çabasındadırlar. Kendi yaptıkları değil çevrenin neyi kabul ettiğiyle ilgilenirler. Bu süreç sosyal duygusal gelişimin önemli faktörlerindedir. Aile ve yakın çevresinin sunduğu olanaklarla başarıya ulaşmak için çaba gösterirler. Çevresi tarafından yeterli imkanların sunulmadığı düşüncesi ile hareket eden birey başarısızlığını kendi üzerine almaktadır (Gifford-Smith ve Brownell, 2003; Öğretir-Özçelik ve Şengün, 2019).

Okul çağında özel yetenekli çocuklarda duygusal değişimler, duygusal algı, çoklu duygu durumları, aşırı tepkisel davranışları baskılama eğilimi, duyguları yönetme becerisi, empati becerisi şeklinde duygularda gelişme görülmektedir (Santrock, 2009). Başkalarının duygu, düşünce ve hissettiklerini anlama becerileri üst düzeydedir (Walker ve Foley, 2003). Bir gruba dahil olma arzusu özel yetenekli çocukların sosyal gelişimlerinde ve benlik gelişiminde önemli bir faktördür (Goodman, Joshi, Nasim & Tyler, 2015).

Bu bilgiler ışığında özel yetenekli okul dönemindeki çocukların sosyal becerilerinin ve gelişim özelliklerinin bilinmesi, çocuk gelişimi alanında çalışan profesyoneller için önemli olduğu düşünülmektedir.

2.3.Sosyal Beceri

Sosyal beceri davranışları, kişisel ve kişiler arası becerileri, akademik yaşantı ve iş hayatını etkileyen önemli becerilerdendir. Genel olarak sosyal beceriler, arkadaşlık ilişkileri, duygu düzenleme, iletişim, öfke kontrolü, problem çözme, öz düzenleme, stresle başa çıkmadır. Sosyal beceri alanında gelişmiş olan çocuklar akranlarıyla ve çevresindekilerle sağlıklı ilişkiler kurmaktadır (Deniz, Eryılmaz, 2019).

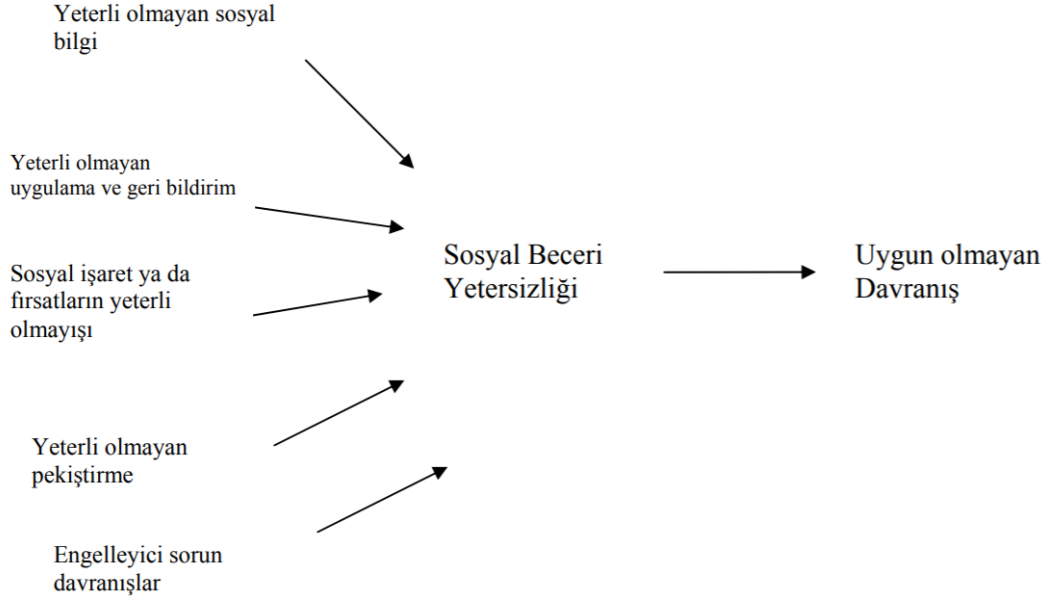
Sosyal beceri, bireyin toplum içinde kendini ifade etmek için kullandığı performansın yeterliliğinin göstergesidir. Sosyal beceri tanımlanırken belirli alanlarda incelemeler yapılmaktadır. Sosyal beceri incelenirken, sosyal yeterlilik, sosyalleşme, sosyal zeka gibi bireyin sahip olduğu bazı kavramlara değinmek gerekmektedir (Herbrecht, Poustka, Birnkammer, Duketis, Schlitt, Schmotzer & Bolte, 2009).

2.3.1.Sosyal Yeterlilik

Sosyal beceri ve sosyal yeterlilik birbiriyle karışan, birbirinin yerine de kullanılabilen terimlerdir. Bir bireyin sosyal becerisinin olması temel olarak sosyal yönde yeterliliğinin olması anlamına da gelmektedir. Bireyin sosyal açıdan beklenen görevleri yerine getirmesi onun sosyal yönden yeterli olduğunun göstergesidir (Bacanlı, 2008). Çocukların ve ergenlerin sosyal yeterliliklerini belirlemeye ve sosyal beceri eksikliklerini gidermeye yönelik yapılan araştırmalar son yıllarda hız kazanmıştır. Sosyal yeterlilik, kişinin görevlerini/rollerini yeterli bir şekilde yaptığını gösteren sonuç ve yargılamaya dayanan değerlendirmelerdir. Bu yargılar genel olarak arkadaş, aile, öğretmen gibi başkalarının fikirlerine veya başka bir ölçütle karşılaştırma yapılmasına dayanır (Önalın Akfırat, 2006).

Sosyal yetersizlik ise karmaşık bir sürecin sonucudur ve nedenleri çok açık değildir. Sosyal yetersizliği tek ya da birden fazla nedenin birleşiminden kaynaklanabilir. Bu nedenler, yetersiz sosyal bilgi, yetersiz uygulama ve geri bildirim, uygun sosyal

davranışları öğrenmek ya da göstermek için uyarıcı ve imkânların olmaması, kabul edilebilir sosyal davranışların pekiştirilmeyişi; uygun sosyal davranışların kazanılmasını ya da gösterilmesini engelleyen problemlerli davranışların varlığı sayılabilir (Brownell, Ramani & Zerwas, 2006). Sosyal beceri yetersizliği, Şekil 1’de özetlenmiştir.

Şekil 4. Sosyal beceri yetersizliğinin nedenleri

Kaynak: Gullaçtı, F. (2009). Sosyal beceri eğitime yönelik programın üniversite öğrencilerinin, sosyal beceri, öznel ve psikolojik iyi olma düzeylerine etkisi. Doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.

Yeterli olmayan sosyal bilgi, yeterli olmayan uygulama ve geri bildirim, sosyal işaret ya da fırsatların yeterli olmayışı, yeterli olmayan pekiştirme ve engelleyici sorun davranışlar sosyal beceri yetersizliğini oluşturan faktörlerdir. Bu etkenler nedeniyle bireyde uygun olmayan davranışlar oluşmaktadır (Gullaçtı, 2009).

2.3.2.Sosyal Beceri

Beceri, istenen bir şeyi yapma ya da onu elde etmek için gerekli olanı yapma imkanı ve kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (Lawhon ve Lawhon, 2000). Sosyal beceri programlarının geliştirilmesi konusunda çeşitli çalışmalar ve araştırmalar yapan Ikesako ve Miyamoto (2015), beceriyi kişinin refahının ve sosyal gelişiminin en az bir bölümünü ilgilendiren, eğitilerek değerlendirilebilen ve geliştirilebilen kişisel özellikler olarak tanımlamaktadır.

Sosyal beceri, bireylerin kişiler arası ilişkilerde çevrelerinden olumlu ödüller alabilmek ve bu pekiştirecin sürekliliğini arttırmak adına sergilenen davranışların tümüdür (Parlatan-Emen ve Aslan, 2020). Bireyin yaşadığı toplumda, okul, ev, iş yaşantısında sergilenen başarılı ilişkiler ve etkileşim yeteneğidir. Sosyal beceri anlamında ne olduğu, nelerden oluştuğu, nasıl davranışları içerdiği konusunda tam bir uzlaşma sağlanamamıştır (Bacanlı, 2008).

Bireyin çevresinde bulunan akranları, ebeveynleri, kardeşleri öğretmenleri ile kişiler arası iletişimi etkileyen sözlü ve sözlü olmayan davranışların tümüne sosyal beceri denilmektedir. İstenen sonuçları elde etmek, istenmeyen sonuçlardan uzak durmak konusunda ne kadar yetenekli olup olmadığı ile ilgilidir (Stewart, Carr & LeBlanc, 2007). Sosyal beceriler, diğer insanlarla etkili bir iletişim kurmak için kullanılmaktadır. Bu beceriler konuşmayı başlatma gibi sözel, bağımsız çalışma gibi sözel olmayan bilişsel becerileri içerir. Sosyal beceriler, kişinin kişisel haklarını savunabilmesini, kendisine ters gelen istekleri geri çevirebilmesini, gerektiğinde başkalarından yardım isteyebilmesini kolaylaştırır (Kol, 2016).

2.3.3.Sosyalleşme

Bireyin sosyalleşmesi gelişimde en önemli süreçlerdendir. Sosyalleşme, bir gruba ait olma ve o grubun işlevsel üyesi haline gelerek diğer grup üyelerinin değerlerini kazandıkları bir süreçtir. Sosyalleşme doğumdan sonra başlar ancak en yoğun olarak ilk çocukluk döneminde gözlenmektedir. Sosyalleşme yaşam boyu devam etmektedir (Gander, Mary, Gardiner & Harry 1993).

Bireyin içinde bulunduğu çevreyi tanıması ve var olan değerlerini öğrenmesi, etkin bir şekilde öğrendiğini benimseyip uygulaması sürecine sosyalleşme denir. Doğumla başlayan ve yaşam boyu devam eden bir süreçtir. İnsan yaşamı sürecinde çevresi tarafından anlaşılma ister. Çevresindekilerin onu anlaması onun duygu ve düşüncelerini aktaramaması ile mümkün olmaktadır. Duygu ve düşüncelerini anlatmaya çalıştıkça anlaşılma süresi artmaktadır (Reicher, 2010).

2.3.4.Sosyal Zeka

Sosyal zeka sosyal etkileşimleri anlama ve yönetme yeteneğidir. Çevreyi anlamak ve sosyal etkileşimleri ya da bazı karmaşık sosyal durumlarla başa çıkmak için bir uyarlamadır (Karataş, 2019). Lawhon ve Lawhon (2000), görgü kurallarının aslında

kültürel sosyal zeka olduğunu vurgulamaktadırlar. Bireyin çevresi ile ilgili olma yeteneği, başkalarının duygu ve düşüncelerini anlama, çevresindekilerin, duygu düşünce ve davranışları ile ilgili çıkarım yapma yeteneği sosyal zekanın göstergesidir (Avcıoğlu, 2007).

2.3.5.Sosyal Beceri Özellikleri

Sosyal ve duygusal zeka bilişsel zekadan farklı olsa da, sosyal zeka duygusal zeka, politik beceri ve empati ile güçlü bir şekilde ilişkilidir. Sosyal zeka, bazı insanların neden diğerlerinden daha akıllı davrandığına dair değerli bir anlayış sağlar (Darwish, Esquivel, Houtz & Alfonso, 2001). Çocukların çevrelerindekiyle uyumlu ve güvenli ilişkiler kurması için bazı becerilere sahip olması gerekmektedir. Bu beceriler sahip olduğu sosyal becerilerdir, iletişimin kalitesi, çevresinde var olan imkanlardan faydalanabilmesi bu becerinin kalitesi ile alakalıdır. Bu nedenle erken yaşlarda bu becerinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu beceriler çevresel faktörlerden ve bireyin kendine ait faktörlerden etkilenmektedir. Bireye ait faktörler, yaş, mizaç, cinsiyet, özel gereksinimler olarak belirlenmektedir. Bireyin dünyaya gelmesi ile kazanılan, sahip olduğu özelliklerdir (Henry, Robinson, Neal & Huey, 2006).

Sosyal beceriyi etkileyen en önemli faktörlerden biri yaştır. Erken çocukluk dönemi sosyal beceri alanında yapılacak uygulamalarda en verimli dönemdir (Walker ve Foley, 2003). Çocukların yaşları ilerledikçe bilişsel ve dil açısından gelişmeleri beklenmektedir. Yaş ile birlikte olumlu sosyal becerilerin hızla arttığı ve çeşitlendiği görülmektedir (Eke, 2018).

Bireyin sosyal becerilerini etkileyen çevresel faktörler yine bireye ait sosyal yeterlilik ile şekillenmektedir. Bazı bireyler dışa dönük, bazıları ise içe dönüktür. Öncelikle bu beceriler aile ortamında kazanılmaktadır. Çocuk ailesinde sosyal yönden bir eğitim almasa da ebeveynlerini gözleme yolu ile model alarak sosyal beceri alanında kendini geliştirmeye başlamaktadır. Anne babanın sergilediği tavır ve davranışlar çocuk tarafından kayda alınır ve daha sonra bu davranışlar ortaya çıkmaya başlar (Karataş, 2019).

2.3.6.Sosyal Becerilerin Ölçülmesi

Sosyal beceri erken dönemlerde sosyal ortamlarda kabul görebilme adına önemlidir. Toplumsal çevrede kalabalık ortamlarda sosyal beceri düzeyi büyük önem taşımaktadır. Aile ortamında gelişmeye başlayan sosyal beceri, sosyal çevre ve okul hayatının etkisi ile şekillenmektedir. Gözleme dayalı edinilen davranışlardan oluşan sosyal beceriler bireyin sosyal çevresinden model alması ile oluşmaktadır (Gürbüz, 2017).

Çocukların gelişimine ve bu gelişim sürecine ilişkin veri toplama, yorumlama, elde edilen verileri düzenleme sürecine değerlendirme denmektedir. Çocuğun mevcut durumunu anlama, var olan sorunları belirleme, zayıf yönlerini tespit etme, çocuğu tanıma ve gereken desteği sunma adına değerlendirme çok önemlidir (Bredenkamp, 2015).

Sosyal becerilerin ölçülmesinde formal ve informal yöntemler kullanılmaktadır. Formal değerlendirmelerde standart testler kullanılmakta, informal değerlendirmede ise gözlem ve görüşme yöntemi uygulanmaktadır (Gullo, 2004).

Davranışsal görüşme; bireysel görüşme ile elde edilir, sosyal fobi değerlendirmede kullanılan bir tekniktir. Kendini rapor ölçümleri; yaygın kullanılan bir yöntemdir, anksiyete sosyal etkileşim ve iletişim becerilerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Davranışsal gözlem; bireyi çeşitli ortamlarda gözleyebilen ebeveyn veya öğretmen tarafından hazırlanan raporlardır. Yapılandırılmış ortamlarda rol testleri uygulanarak elde edilir. Sosyal anksiyete ve sosyal fobiyi ölçmek için kullanılır (Bacanlı, 2008). Diğer bir teknik ise sosyometridir. Bireyin sosyal çevresindeki diğer kişilere bakılarak sahip olduğu sosyal beceri hakkında bilgi edinmektir (Reis & Wheeler, 1991). Gözlem yoluyla görüşme yapılarak sosyal becerilerin gözlem yoluyla herhangi bir materyal kullanarak ya da kullanmaksızın ölçülmesi mümkündür.

Bireysel görüşme; bir amaca uygun olarak bir grupta ya da bireyle yüz yüze yapılan bir tekniktir. Akran değerlendirmesi, bireyin çevresinde bulunan yakın arkadaş, sınıf arkadaşı gibi bireylerden elde edilen verilerdir (Karataş, 2019).

Sosyal becerilerin değerlendirilmesinde kullanılan yöntem ve teknikleri genel olarak, görüşme, kendi kendini değerlendirme, gözlem, davranış derecelendirme ölçekleri, sosyometri olmak üzere beş kategoride incelenmiştir (Avcıoğlu, 2007).

2.3.7.Sosyal Beceri Gelişiminin Kuramsal Temelleri

Kuramlar, sosyal becerinin ne zaman ve ne şekilde ortaya çıkacağını ya da görülmemeye nedenlerini açıklamaktadır. Kuramlar genel olarak davranışı ele almaktadır. Ancak kuramların odak noktaları farklılık gösterir (Senemoğlu, 2003).

2.3.7.1.Psiko-analitik Kuram ve Sosyal Beceri

Sigmund Freud, kişiliği açıklamak için üç farklı kuram geliştirmiştir. Topografik kuramında kişiliği üç kavramda incelemiştir. Bunlar, bilinç, bilinç öncesi ve bilinç dışıdır. Yapısal kişilik gelişim kuramında, id, ego ve süperego arasındaki ilişkilerden bahsetmektedir. İd, kişiliğin doyurulmamış isteklerle dolu haz ilkesi ile hareket ettiğini savunmaktadır. Ego, kişiliğin ben yanını savunduğunu ve idin isteklerini karşıladığını düşünmüştür. Süperego, kişiliğin toplum içindeki ahlak ve vicdan yönünü temsil etmektedir. Bireyin içinde bulunduğu sosyal ortamda bu süreçler ortaya çıkmaktadır. Freud'un sosyal beceriye yönelik açıklama getirdiği diğer kuram ise psikoseksüel kuramdır. Bu kuram ile gelişimi belirli dönemlere ayırmıştır. Her dönemin bir saplantıya yol açabileceğini savunmuştur. Uygun çevresel uyaranlar bu saplantıların ortaya çıkmasını engelleyecektir. (Caldarella & Merrell, 1997; Karataş, 2019).

2.3.7.2.Psiko-sosyal Kuram ve Sosyal Beceri

Psiko-sosyal gelişim kuramı sosyal duygusal alanda etkileşimi konu almaktadır. Sosyal gelişimse çevrenin etkisini vurgulayan Erikson doğuştan getirilen özelliklerinde var olduğunu vurgulamaktadır. Gelişimi sekiz döneme ayırmış ve bu dönemler arasında çatışmaların olduğunu vurgulamıştır. Bebeklik döneminde şefkat dolu bir anne ya da bakım veren kişinin ilgisi çocuğun güven duygusu içinde yaşamasına neden olmaktadır. Bakım veren kişi ile duygusal bir sıcaklık kuramayan bebeğin güven duygusundan yoksun olacağını belirtmektedir. Erken çocukluk dönemlerinde çocuğun girişimciliğe karşı suçluluk yönünde geliştirilen beceri ile sosyal çevreyle etkileşim ortaya çıkmaktadır. Grup çalışmalarında etkin rol alma, sosyal çevreden kendini soyutlama yine bu dönemlerde temelleri atılan becerilerdir. Gelişimsel alanlarda çözülmesi gereken krizlerde başarılı bir süreç geçirmediğinde bireyde akranları ile iletişime geçme, sosyal rollerde yetersizlikler meydana gelmektedir. Bu süreçleri sağlıklı atlatan bireylerde yakın

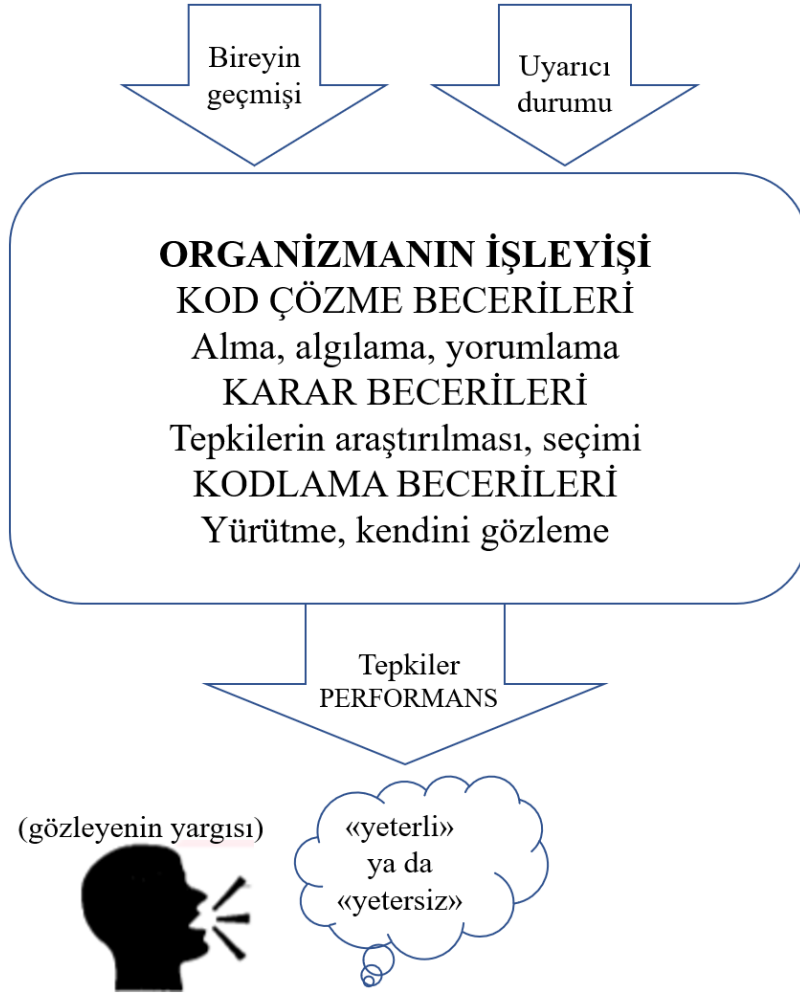
ilişkiler kurma, üretkenlik, benlik bütünlüğü sağlamaları açısından olumlu sonuçlar ortaya çıkacaktır (Camodeca, Mecrum & Schengel, 2002; Karataş, 2019). Erikson'un gelişim evrelerinden en önemlisi üçüncü evredir. Bu evrede çocuklar sosyal beceri alanında çevreyle yoğun etkileşime girmektedir. Çocukların merakının ve hareketinin fazla olduğu dönemdir. Çocuğun araştırmacı ve girişimci davranışları desteklenmelidir.

2.3.7.3.Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramları ve Sosyal Beceriler

Sosyal beceri gelişiminde ahlak gelişim yönünden konuyu ilk ele alan kuramcı Piaget'tir. Ahlak gelişimini bilişsel açıdan incelemektedir. İç ahlak ve dış ahlak olarak iki bölümde araştırmıştır. Okul öncesi dönemde somut düşünme ile kendini gösteren dış ahlak olmuştur. İç ahlak çocukların kendi bilişsel becerileri aracılığı ile doğru, yanlış, iyi, kötüyü algıladıkları dönemdir (Yalçın, 2010). Bilişsel öğrenme kuramı çerçevesinde sosyal beceri gelişimini McFall (1982) üç basamak halinde ve kod çözme becerilerine

dayandırarak

açıklamaktadır.

Şekil 5. McFall bilişsel öğrenme temelli sosyal beceri kuramı

Kaynak: McFall, R., M. (1982). A review and reformulation of the concept of social skills. Behavioral Assessment. 4(1), 1-33.

Bu kurama göre kod çözme becerileri gelen duyuşsal bilginin alınması, algılanması, yorumlanmasıdır. Alınan duyuşsal bilgiler alınır ve kısa süreli hafızaya yerleştirilir. Kısa süredeki bilgiler bireyin anlam yapılarıyla ilgili bir şekilde yorumlanır. Kod çözme becerileri McFall'a göre kişilerarası durumlardaki performansı da etkilemektedir (McFall, 1982).

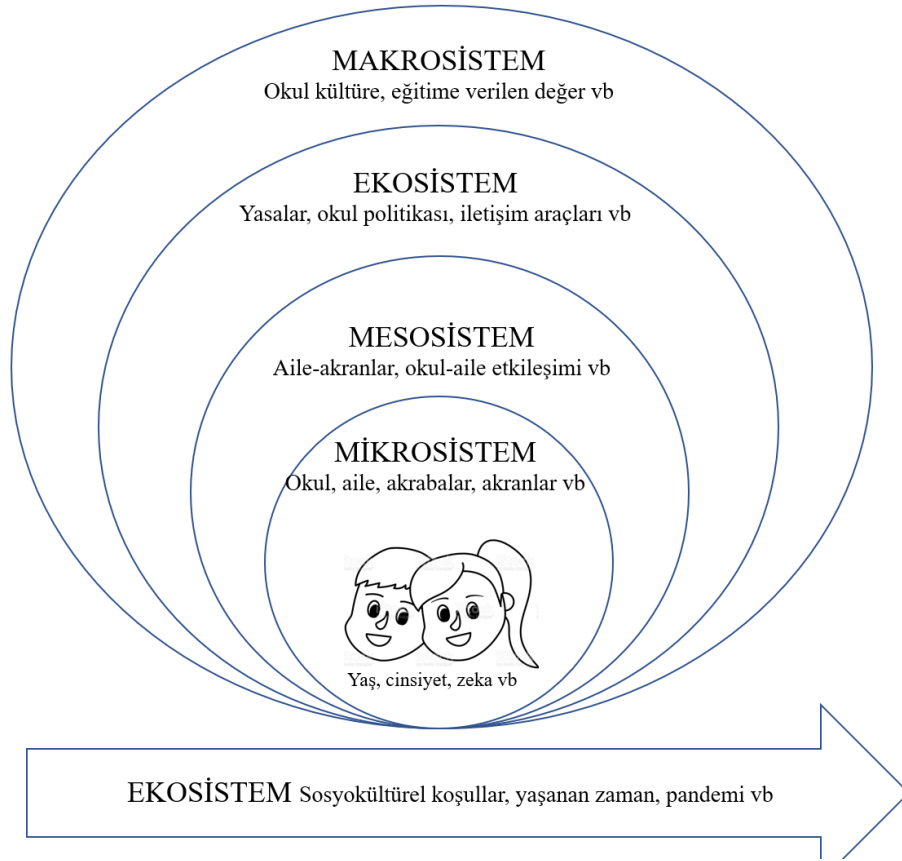
Kohlberg; ahlak gelişimi alanında çalışmalar yapmıştır. Hikayeler anlatarak bireyin olaylara karşı davranış durumlarını incelemiştir. Birey farkında olmadan içinde bulunduğu çevreyi model almaktadır. Gelişim dönemlerini altı evrede incelenmiştir.

Gelenek öncesi dönem, çocuğun davranışların sonucuna katlandığı ve ceza almamak için uyum sergiledikleri dönemdir. Doğru davranış ve yanlış davranış olarak ele alınmaktadır. Geleneksel dönem, beğenilmenin ön planda olduğu, toplumun değerlerinin her şeyden önce geldiği dönemdir. Başkaları tarafından ödüllendirilmek öncelikli hedeftir. Gelenek üstü dönemde birey, toplumun değerlerinin değişken olduğunu anlama ve kendi inançları doğrultusunda karar verme düzeyine erişmektedir (San Bayhan ve Artan, 2009; Yalçın, 2010; Bacanlı, 2008)

Bandura çevre, davranış ve bilişin gelişimin kilit ögeleri olduğunu savunmaktadır. Birey gözlem yoluyla duygu, davranış ve düşünceler edinmektedir (Santrock, 2016). Hassas ve ilgili bakım gören çocuk, taklit yolu ile davranışlarını şekillendirmektedir. Aile bireyleri, akranları ve öğretmenleri doğru rol model olduğunda sosyal becerilerin geliştiği görülmektedir (Merrell ve Gimpel, 1998).

2.3.7.4.Ekolojik Kuram ve Sosyal Beceri

Ekolojik kuram, Bronfenbrenner'in ileri sürdüğü bir kuramdır. Bireyin çevresinde bir sistem olduğunu ve bu sistemin içinde geliştiğini kendi özelliklerinin de var olduğunu benimsemektedir. Bu sistem bazı katmanlardan oluşmaktadır. Mikrosistem, aile ve yakın çevreyi kapsar. Mesosistem, aile bireyleri ve onlarla ilişkili diğer sistemleri simgeler, bunlar, anne-baba, okul-ailedir. Kitle iletişim araçları eksosistemi oluşturmaktadır. Makro sistem, kültürel çevre, tutum ve davranışları içerir. Kronosistemler ise sosyal ve tarihsel koşulların birbiri ile ilişkilerini inceler (Karataş, 2019). Urie Bronfenbrenner'e göre insan varoluşu büyük ölçüde içinde bulunduğu sistemler ve bu sistemlerin birbirleriyle etkileşme biçimi tarafından belirlenmektedir. Burada sistemden kastedilen, iletişim kuran ve birbirlerini etkileyen insan topluluklarıdır. Bir çocuğun doğduktan sonra dahil olduğu ortamlar, çocuğun sosyal yaşamını ve tüm gelişim alanlarını etkilemektedir (Merrell ve Gimpel, 1998; Mestre, Samper & Frias; Olszewski-Kubilius, Lee & Thomson, 2014). Bronfenbrenner'in ekolojik uram çerçevesinde ele aldığı sosyal gelişim kuramı Şekil 6'da şematize edilmektedir.

Şekil 6. Bronfenbrenner'in ekoloji kuramı çerçevesinde sosyal beceri

Bronfenbrenner (1994) ekolojik kuramında, çevre, iç içe geçen birbiriyle etkileşim halinde olan zengin bir yapıdan oluştuğu vurgulanmaktadır. Birey bu yapının merkezinde yer almaktadır. Çevresinde bulunan sistemlerin etkisi altında var olmaya çalışmaktadır (Bronfenbrenner ve Ceci, 1994).

2.3.7.5. Bağlanma Kuramı ve Sosyal Beceri

Bağlanma kuramının kurucusu John Bowlby'dir. Bağlanma kuramında hayatın ilk yıllarında bebek ve bakım veren ile arasındaki ilişkinin önemini vurgulamaktadır. Bakım veren kişi bağlanma nesnesi ve bağlanma figürü olarak da isimlendirilir. Doğrudan bebeğe ilgi gösteren kişidir. Genellikle bu görevi anne üstlenmektedir. Annenin dışında bakım veren kişiye bağlanma figürü denmektedir. Bowlby, annenin bakımından uzak yaşayan bireylerle ilgili yaptığı araştırmalarla bu kuramı geliştirmiştir. Doğumdan itibaren bağlanılan kişi ile aralarındaki yakınlık ve sıcak ilişki önce annesine daha sonrada bulunduğu çevreye güven duymasını sağlamaktadır. Anne ile ortaya çıkan güven duygusu

ileriki dönemde çevresine güven duygusunda olumlu destek sağlamaktadır. Buna içsel işleme modeli denmektedir (Bowlby, 2014).

Bağlanma kuramına göre bebeğin çevresi ile etkileşimi ve bağlanmanın gerçekleşmesi ilk dokuz ayda oluşmaktadır. Üç yaş sonuna kadar devam etmektedir. Bağlanmanın şekli, erken çocukluk dönemi ve sonraki dönemlerde çocuğun sosyal ilişkilerinde önemli bir etkendir. Güvenli bir bağlanmanın olduğu durumlarda çocuk, çevresiyle yakın ilişkiler kurmaktadır. Diğer bireylere karşı güvenli bir algı geliştirmektedir. Etkin ve kaliteli bir arkadaş ilişkileri geliştirmektedir. Güvenli bağlanmanın gerçekleşmemesi durumunda birey, çevresine karşı kaygılı ve güvensiz bir durum sergiler. Çocuğun güvensiz bağlanması arkadaşları tarafından soyutlanmasına neden olmaktadır. Sosyal sorunların çözümünde yetersiz kalırlar (Türköz 2007).

2.3.8.Sosyal Beceri ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Sosyal beceri gelişimi ve sosyal yeterlilik ile ilgili yerli ve yabancı birçok çalışmalar yapılmıştır. Bireyin bilişsel gelişimi sosyal iletişim becerileri ile anlam kazandığı, akademik performansın sosyal beceri ile etkileşimi sonucu ilerleyebileceği görüşü birçok araştırmaya konu olmuştur. Sosyal beceriyi etki eden faktörler ve bu faktörlerin işleyişi, süreçleri ve olası sonuçlarına yönelik çalışmalar son dönemlerde büyük ilgi duymaktadır.

Sosyal beceri gelişimini etkileyen en önemli faktörlerden birisi bağımlılıktır. Bostancı (2020), yapmış olduğu araştırmada, üstün yetenekli dokuz on iki yaş arası çocuklarda bilgisayarın sosyal beceri gelişiminde olumsuz etken olduğunu saptamıştır. Kısa (2018), yaptığı araştırmada yine benzer sonuçları elde etmiş, ortaokul öğrencilerinin yalnızlık düzeyi ve sosyal yetersizliklerinin internet bağımlılığı sonucu arttığına yönelik sonuçlar bulmuştur.

Erken ergenlik döneminden ebeveyn tutumlarının, sosyal beceri ve akran ilişkilerine etkisinin incelendiği araştırma Engels, Dekovic, Meeus (2002) tarafından yapılmıştır. Bu araştırmada, ebeveynlerin çocuklarının, akran ilişkileri üzerindeki etkisi çocukluk ile sınırlı olmayıp ergenlik yılları boyunca da devam ettiği gözlenmiştir. Bununla birlikte, ergenin aile ve akran sistemlerindeki işleyişini birbirine bağlayan mekanizmalar hakkında çok az şey bildiği tespit edilmiştir. Ebeveyn-çocuk ilişkisinin özellikleri ile akran ilişkileri arasında aracı olarak sosyal becerilere odaklanmışlardır. Ergenlerin sosyal becerilerinin,

duyarlılık, özerklik, uyum gibi bazı ebeveyn uygulamalarının yanı sıra akran aktivitesinin derecesi, akranlara bağlanma ve bir dereceye kadar akranlardan algılanan sosyal destek üzerindeki etkilerine aracılık ettiğini göstermiştir. Bununla birlikte, akran ilişkileri üzerindeki doğrudan ebeveyn etkisi, sosyal becerilerin etkileri kontrol edildikten sonra görünür kalmıştır. Genel olarak, ergenlerin sosyal becerilerinin yanı sıra ebeveynlik faktörleri, ebeveyne bağlanma ve aile iklimi akran ilişkilerinin kalitesi ve yoğunluğu ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Taylor, Clayton, Rowley, (2004), sosyal beceri ve akademik sosyalleşme yönünden erken dönemde okulla ilgili gelişiminde ebeveyn etkilerini incelemiştir. Ebeveyn tutumları ve uygulamaları, çocukların okul performansı ile ilgili şemalar geliştirmeleri için temel oluşturmaktadır. Bu nedenle ebeveynler çocukların erken okul deneyimlerinin kritik belirleyicileridir. Ekolojik sistemler perspektifi içinde çocukların akademik sosyalleşmesi üzerindeki ebeveynlik etkilerine ilişkin gelişimsel bir bakış açısı sağlayarak geçiş uygulamaları alanyazını genişletmektedir. Yazarlar, akademik sosyalleşmeyi geniş sosyoekonomik ve kültürel bağlamlar çatısı altında gerçekleşen bir süreç olarak tanımlamaktadır.

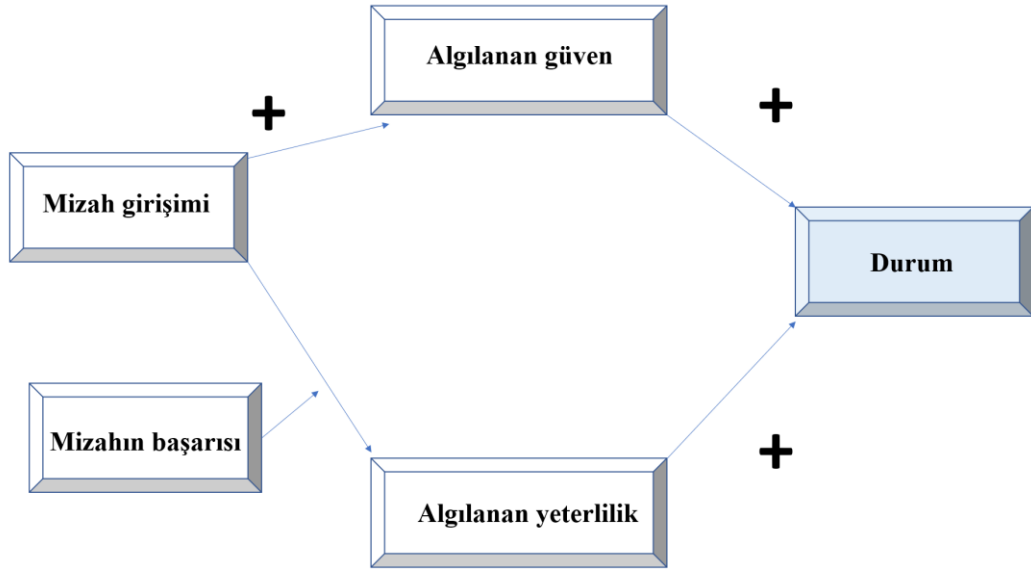
2.4.Mizah

Mizah, kişisel iletişimi güçlendiren temel faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir ve büyüleyici bir unsurdur (Niketic, 2019). Mizah; yaşanan gerçekliğe farklı bir bakış açısıyla bakmayı sağlayan, sorgularken gülümsemeye neden olan, gülümsetirken düşündüren, düşündürürken farklı noktalara dikkatleri çekebilen bir anlatım tarzı olarak tanımlanmaktadır (Fritz, Russek & Dillon, 2017). Mizah, keskin bir zekânın, sıra dışı, aykırı, ani ve beklenmedik, kimi zaman eğlendirici, kimi zaman sorgulayıcı biçimde, kimi zaman da acımasızca yapılan ifade ve tepkileri kapsamaktadır (Eker, 2009: 54). Mizah normalde ilgili tarafların bir durumun ciddiye alınmaması konusunda anlaşmaları, bir oyun çerçevesi oluşturmada işbirliği yapan mizah başlatıcısı ve mizah alıcısı olarak adlandırılan en az iki kişiyi gerektiren bir durumdur. Mizah zevkinin, beklenen ve

deneyimlenen anlam arasındaki uyumsuzluğun aniden fark edilmesiyle ortaya çıktığı düşünülmektedir (Caird ve Rod, 2014).

Mizahi bir bakış açısının ve gülmenin stresli ya da travmatik durumlarda olumlu bir etkisi olduğu yıllar süren araştırmalarla doğrulanmıştır (Shifman ve Lemish, 2010). Mizah endokrin sistemi tetikler, endorfin seviyelerini yükseltir, strese bağlı kortizol hormonunu azaltır ve bağışıklığı güçlendirir (Crawford, 2003). Pek çok çalışma, genel bir fikir birliği olmamasına rağmen, stresli durumlarda kaygının azaldığını bildirmektedir (Caird ve Rod, 2014; Shifman ve Lemish, 2010). Mizah aynı zamanda kaygı ve üzüntü zamanlarında dikkati dağıtma görevi görür (Fritz, Russek & Dillon, 2017). Bir duruma, olaya veya söze gülmek, bireyin kendini kişisel tarihinden ve deneyimlerinden uzaklaştırmasına izin verir, gerçeklik ile ideal arasındaki çatışmaların farkına varılmasını sağlar, gerçekleşmemiş hırsın hayal kırıklığını hafifletir, aynı zamanda hem kendinde hem de başkalarında olağandışı davranışları vurgular (Romero ve Pescosolido, 2008). Bunlara ek olarak bir duruma, olaya veya söze gülmek, zor durumlarda koruyucu bir kalkan görevi görerek (Shifman ve Lemish, 2010) dışavurumcu ketlenmeyi azaltabilir ve olumsuzlukları yönetmek için önemli bir mekanizma olan yaratıcı düşünceyi harekete geçirebilir (Boerner, Stephen & Murphy, 2017).

Mizah, tutum ve davranışları güçlendiren bilinçaltı ama önemli mesajları iletmek için kullanılabilir. Bir durum komik olarak algılandığında beyin mantığını ve rasyonelliğini 'kapatır'. Zevk alma duygusu ve gülme, öğrenmeye aracılık eder ve onu pekiştirir (Stambor, 2006). Sigmund Freud ve Anna Freud mizahın bir savunma mekanizması olarak kullanıldığını; bilinçli zihnimiz tarafından kabul edilmeyen en derin, gizli ve yasak arzularımızı şakalar aracılığıyla aktardığımızı belirtmektedirler (Akt. Wu, Lin & Chen, 2016). Düşünceler, istekler şakalarda kullanıldığında tutumlar, inançlar ve davranışlarla ilgili ciddi bir sorun oluşturma potansiyeli de az olmaktadır (Crawford, 2003). Tüm şakalar anlaşılacak ve komik olmak için klişelere dayanmak zorunda değildir. Ancak, eğer uygun zamanda ve uygun olmayan bir yerde yapılırsa, komik olmadığı gibi daha zararlı da olabilir (Thomae ve Pina, 2015). Bittery, Brooks ve Schweitzer (2016), mizah girişimlerinin durumu nasıl etkilediğine yönelik geliştirdikleri hipotezi Şekil 7'deki gibi özetlemişlerdir.

Şekil 7. Mizahın başarı döngüsü

Kaynak: Bitterly, T. B., Brooks, A. W. & Schweitzer, M. E. (2016). Risky business: when humor increases and decreases status. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2(1), 45-72. <http://dx.doi.org/10.1037/pspi0000079>

Bitterly, Brooks ve Schweitzer (2016), başarılı mizah girişimlerine odaklanan önceki mizah araştırmalarının aksine hem başarılı hem de başarısız mizah girişimlerinin sonuçlarını dikkate almışlardır. Başarısız mizah girişimlerini araştırırken, gülmeyi sağlayamayan şakaları ve uygunsuz olarak algılanan şakaları da dikkate almak gerektiğini, mizah gelişiminde başarısız olarak algılanan şaka ve güldürme girişimlerinin çocuğun sonraki mizah girişimlerini etkilediğini belirtmişlerdir. Benzer şekilde Özdemir ve diğer araştırmacılar (2011), olumlu mizah kullanımının stresli durumlarda kişilerin kendilerini daha güvenli hissetmeleriyle ilgili olduğunu; Özbay ve diğer araştırmacılar da (2012) iletişim ve uyum sağlama becerilerinin stresle başa çıkma konusunda yardımcı olan özellikler olduğunu vurgulamaktadırlar.

Mizahı kullanma istekliliği güveni gösterir, ancak yetkinliği gösteren mizahın başarılı kullanımınıdır. Mizahın başarılı bir şekilde kullanılması, ifade edenin komik bir şey söyleme ve espriyi sunma fırsatını tanımasını ve aynı zamanda sıkıcı ya da saldırgan olma risklerini dikkate almasını gerektirir (Fritz, Russek & Dillon, 2017). Literatür incelendiğinde mizahın başarılı kullanımı ile yetkinlik arasında yakın bir ilişki olduğunu belgeleyen çalışmalara rastlanmıştır. Masten (1986), çocuklarla (10-14 yaş arası) yaptığı

bir çalışmada, mizahın başarılı kullanımı ile IQ arasında bir korelasyon ve mizahın başarılı kullanımı ile okul performansı arasında bir korelasyon bulmuştur. Ayrıca Masten (1986), mizahı başarılı bir şekilde kullanan çocukların öğretmenleri ve akranları tarafından daha çok sevildiğini saptamıştır.

Lehmann-Willenbrock ve Allen (2014), aile veya iş hayatında toplantıların ne kadar eğlenceli olduğunu, takım etkileşimlerinde mizah kalıplarını ve takım performansı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışanların süpervizörlerinin mizah anlayışına ilişkin derecelendirmelerinin, süpervizörün zekası, güveni ve etkinliğine ilişkin derecelendirmelerle ilişkili olduğunu saptamışlardır. Bu araştırmada mizah ve yeterlilik arasındaki bağlantı da soyut akıl yürütme ve sözel zeka testleri ile kurulmuştur (Kilduff ve Galinsky, 2013). İlişkisel olmasına rağmen, bu çalışmalar mizah kullanımının yeterlilik ile yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

Bazı araştırmalar; mizahın başarılı kullanımını kişilerarası ortamlardaki etkileşim ile ilişkilendirmiştir (Kozbelt ve Nishioka, 2010; Lehmann-Willenbrock ve Allen, 2014). Mizahın kullanımı ile performans arasında bir bağlantı bulunmaktadır, bununla birlikte bu ilişki yalnızca belirli durumlarda, örneğin bir şakanın ardından kahkaha veya başka bir şakanın gelmesi gibi durumlarda ortaya çıkmaktadır (Boerner, Stephen & Murphy, 2017).

2.4.1.Özel Yetenekli Çocuklarda Mizah

Özel yetenekli ve üstün zekalı çocukların fiziksel, zihinsel ve davranışsal özellikleri dikkate alındığında normal gelişim gösteren çocuklara göre daha başarılı düşünebildikleri, olay ve durumları daha detaylı yorumladıkları bilinmektedir (Cann ve Calhoun, 2001). Animasahun (2010) üstün zekalı ve özel yetenekli çocukların akranlarına göre üstün yeteneklere sahip ve mükemmel işler yapabilen çocuklar olduğunu; yaratıcı, yenilikçi ve üretken entelektüel yeteneklerinin yanı sıra liderlik ve sanatsal yetenekleri bulunduğunu bu özelliklerin mizah üretme becerilerine de yansıdığını belirtmektedir.

Yaşlarının çok ötesinde gelişmiş yeteneklere sahip özel yetenekli çocuklar, sözel yetenek göstermede sözcükleri manipüle edebilir ve kelimelerle oynayabilirler. Günlük durumları komik bir ışık altında görmelerine yol açan kelime oyunları ve kelime oyunlarından hoşlanırlar. Yetişkin mizahının tanınması ve takdir edilmesi, genellikle entelektüel olarak üstün yetenekli çocukların sahip olduğu kapsamlı bir yerel bilgi tabanının parçasıdır.

Diğer akranlarından çok farklı mizah türlerinden hoşlanabilirler. Yüksek zeka seviyeleri, özel yetenekli çocuğun olay ve durumu daha hızlı anlamasını sağlar, yaşıtlarına göre ve hatta daha büyük yaşıtaki çocuklara göre farklı bir bakış açısıyla yorumlama yetenekleri vardır (Caird ve Rod, 2014).

Özel yetenekli ve üstün zekalı çocuklar için sözel yeteneğin dezavantajları da bulunmaktadır. Dil becerileri, özel yetenekli çocukların farklı bakış açılarını farklı sözcüklerle ifade edebilmelerini sağlar. Ancak bu durum bazı durumlarda kendilerini anlamayan yaşıtlarının hedefi haline getirir. Bu durum akranlarının alay ve sözlü zorbalığına yol açabilir (Christensen, Silvia, Nusbaum & Beaty, 2018). Özel yetenekli çocuklar akranları tarafından izole edilme durumuna alay ve sert bir tutum ile geri bildirim vermeye eğilimli olabilirler; ancak öğretmenler ve hatta sınıftaki diğer yüksek başarılı akranları tarafından problemliliği olarak kabul edilebilirler (Abel, 2002).

IQ düzeyi ortalamasının üzerinde (100 ile 125/130 arasında) olan çocuklar aktif, çekici ve iyi sözel yeteneklere sahipler. Genellikle 7 yaş civarında kolayca okumayı ve yazmayı öğrenirler ve öğretmenleri tarafından bu çocuklar “yetenekli” olarak kabul edilirler. Oysa bazı durumlarda bu çocuklar sadece iyi öğrencilerdir, kendini öğrenmeye adanmış ve girişken çocuklardır. Çoğu zaman, entelektüel verimliliğin otomatik olarak iyi akademik sonuçlara yol açtığı varsayılır. Aslında, üstün zekalı çocuk (IQ 125/130 ile 160 arasında) genellikle yaşamın çok erken dönemlerinde okulda entegrasyon sorunları yaşayan zor bir çocuktur. Okulda, genellikle çok parlak olarak algılanma korkusuyla fark edilmekten kaçınmaya çalışır. Farklı olduğunun farkında olarak, bazen bilerek hata yaparak bunu saklamaya çalışır (Bitterly, Brooks & Schweitzer, 2016). Hiçbir şeyi ezberlemeyi sevmez ve yöntem veya organizasyon becerilerinden yoksundur, ancak tutkulu olduğu konular hakkında sonsuza kadar konuşabilir ve genellikle ilgi odağını değiştirir. Bu becerilerine mizah eklemeleri durumunda bazı akranları ile etkileşimlerini güçlendirebilirler (Kozbelt ve Nishioka, 2010). Motor becerileri genellikle entelektüel gelişimleriyle uyumlu değildir. Yazı yazma, sportif veya manuel aktiviteler çoğu özel yetenekli çocuk için bir problem olabilir. Okul raporları “daha iyisini yapabiliirdi” şeklinde verilebilir. Bu başarısızlığı mizahi bakış açısı ile değerlendirebilirler (Romero ve Pescosolido, 2008). Özel yetenekli çocuklar şaka yapma konusunda sınıf düzenine müdahale ettiklerinde öğretmenler çocuğun tembel, heyecanlı, rahatsız edici veya “hayalperest” olduğunu düşünebilir (Ziv, 1990). Bazı özel yetenekli çocuklar genellikle bu farklılıklarla

yaşamakta zorlanırlar. Çocuğun yeteneği fark edildiğinde bazı öğretmenler çocuğun çok zeki olduğu için fazladan yardıma ihtiyacı olmadığını ya da “çok zeki olduğu için diğerlerinin seviyesine uyum sağlaması gerektiğini” söyleme eğilimindedir. Ancak bu, normal zeka düzeyine sahip bir çocuktan tüm okul yıllarını zihinsel engelli çocuklar için bir sınıfta geçirmesini ve onların düzeyine uyum sağlamasını istemek gibidir. Sadece açık ve ayrıntılı bilgiler bu anlayışı düzeltebilir (Shammi ve Stuss, 2003).

Çocuklar genel bilgi düzeyi ve genel zihinsel yetenek ile ilgili alanlarda başarılı olduklarından, olaylara mizahi bakış açısı ile bakan zihinsel yönleri veya yetenekleri diğer özelliklerinden daha çok dikkat çeker (Enç, 2005). Akranlarından farklı öğrenme ihtiyaçları olan özel yetenekli çocukların en belirgin öğrenme özellikleri hızlı öğrenme yeteneklerine sahip olmalarıdır. Bitmeyen bir merakla özel yetenekli çocuklar her zaman yeni şeyler öğrenmek ve yeni şakalar yapmak için heyecan duymaktadırlar. Güçlü fikir ve düşüncelere sahip olmanın yanı sıra problem çözmeye yönelik sıra dışı ve özgün şakalar üreterek problemlere farklı bakış açıları üretirler (Yardımcı, 2010). Açık düşünürler, ilişkilerini kolayca geliştirirler, bilgilerini aktarırlar ve yeni durumlarda bunları en uygun şekilde kullanabilirler. Bu belirtilen özelliklere ek olarak üstün yetenekli öğrencilerin en dikkat çekici özelliklerinden biri de gelişmiş bir mizah anlayışına sahip olmalarıdır (Romero ve Pescosolido, 2008).

Özel yetenekli çocuklar olgun ve komik şakalar yapmayı, eğlenmeyi ve uygun mizahı erken yaşta kullanmayı öğrenirler. Keskin bir mizah anlayışlarına sahip olduklarından sıradan insanların anlayamayacağı ince esprileri kolayca tanırırlar. Estetik duygularının gelişmesiyle birlikte estetik özellikleri hızla fark ederek estetik özelliklere dahil olurlar (Bostancı, 2020).

Araştırmalar, özel yetenekli çocukların çoğunun gelişmiş bir mizah anlayışına sahip olduğu konusunda hemfikirdir (Abel, 2002; Bitterly, Brooks & Schweitzer, 2016; Caird ve Rod, 2014; Christensen, Silvia, Nusbaum & Beaty, 2018; Wierzbicki ve Young, 1978). Özel yetenekli çocuklar, genellikle mizahta bulunan iletişimin “gri alanları” olan belirsizliği, gizli anlamları ve deyimleri anlayabilmektedirler (Caird ve Rod, 2014).

2.4.2.Özel Yetenekli Çocukların Ebeveynleri

Çoğu ebeveyn, çocuklarının özel yetenekli ve/veya üstün zekalı olup olmadığını merak eder veya düşünür ve bu üstün zekalı olup olmadığına ilişkin soru herhangi bir sınıf düzeyindeyken öğretmenlere sıklıkla sunulur. Ebeveynler ve öğretmenler, özel yetenekli çocukların genellikle keskin bir mizah anlayışına sahip olduğunu bilmelidir. Aslında, gelişmiş bir mizah anlayışı, özel yetenek ve üstün zekalılığın belirlenmesinde önemli bir faktördür. Ayrıca, mizahı tanımak ve uygun şekilde kullanmak, özel yetenekli ve üstün zekalı çocuklar için özel eğitimde farklılaşma biçimlerinden biridir (Cann ve Calhoun, 2001; Greengross ve Miller, 2011).

Özel yetenekli çocukların mizah anlayışını takdir etmek çok önemlidir. Bu çocuklar mecazi düşünme ve anlatma konularında, olaylar içinde bulmaca çözer gibi mizahi bir bakış açısını bulma konusunda genellikle başarılıdırlar. Anne babaların çocuğun bu özel yönünü fark etmesi ve desteklemesi çocuğun sosyal yaşantısında da bu becerilerini sürdürme konusundaki motivasyonu açısından iyidir (Caird ve Rod, 2014; Christensen, Silvia, Nusbaum & Beaty, 2018).

Özel yetenekli çocuklarda, yaşlarına kıyasla erken yaşlarda kendini gösteren çok gelişmiş bir mizah anlayışı vardır. Çocuklara bu özelliklerle ebeveynlik yapmak ve öğretmek bunaltıcı görünebilir (Boerner, Stephen & Murphy, 2017). Ebeveynler ve öğretmenler özel yetenekli çocukların mizahi bakış açılarının geliştirilmesi ve şakalarının desteklenmesi konusunda bilgilendirilmelidir (Bitterly, Brooks & Schweitzer, 2016).

Birçok yetişkin, günlük konuşmalarında alaycılığı kullanır ve film/film diyaloglarında günlük mizah uygulamalarında oldukça popülerdir. Alay ederek gülme saptırmanın yaratıcı bir yoldur ve garip durumlara farklı bakış açısı getirmek için etkili bir şekilde kullanılabilir. Olumsuz çağrışımlar nedeniyle alay ederek mizah uygulaması önerilmemesine rağmen, Thorson ve diğer araştırmacılar (1997) alaycılığın yaratıcılığı desteklediğini, çünkü beynin sözlerdeki anlamları bulmak için yorumlamaya zorlandığını, bu nedenle bu tekniğin özel yetenekli çocukları düşünmeye zorlayıcı verimli bir araç olabileceğine dikkat çekmişlerdir. Bununla birlikte Romero ve Pescosolido (2008) öğretmenler ve ebeveynlerin sözel alayı da kapsayan mizah uygulamaları konusunda dikkatli davranılması gerektiğini çünkü alaycılığın bazen güven sorunlarına neden olabileceğini belirtmişlerdir.

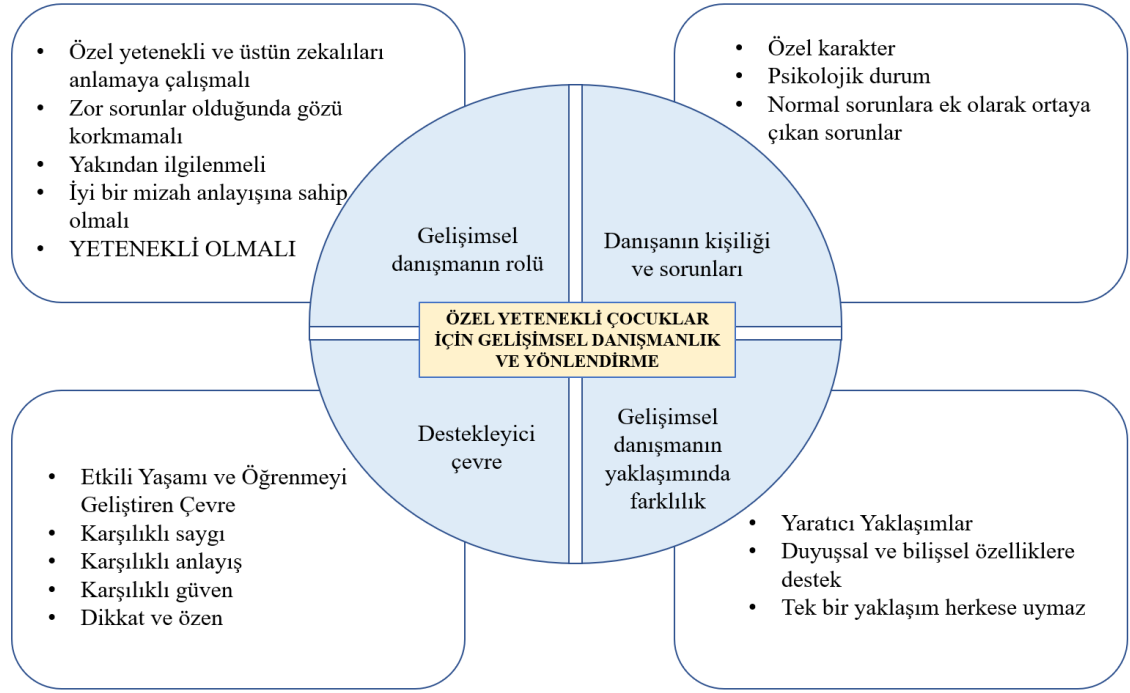
Erken yaşlardan itibaren ebeveynler, özel yetenekli çocuklarını yaratıcı düşünmeye teşvik eden materyaller sunmalıdırlar. Farklı konuları ele alan kitaplar, bulmacalar, bilmece ve gizemli konulara vurgu yapan edebiyat, matematik ve farklı bilim alanlarını kapsayan içerikte yayın ve ortamlar çocuğa sunulmalıdır. Ebeveynler özel yetenekli çocuklarının mizah anlayışını geliştirmek ve teşvik etmek için farklı materyaller ve kaynaklar kullanılmalıdır (Karataş ve Sarıkaya-Karabudak, 2019).

Özel yetenekli çocuklar fıkra dinlemekten ve anlatmaktan hoşlanmaktadır. Okul dönemindeki özel yetenekli çocuklar için eğlenceli kedi ve köpek şakaları, fıkralar ve hazırcevap içeren kısa öyküler özel yetenekli çocukların derslere ve etkinliklere odaklanmasını sağlamaktadır (Scheel, 2017). Adölesan dönemdeki özel yetenekli ergenler ise felsefe içeren kelime oyunları, çift anlamlı kelimeler ve ironi içeren metinlerdeki gizli mizahı keşfetme konusuna yoğun ilgi göstermektedirler (Kaufman, 2008). Ebeveynler aynı zamanda gerçek dünyadaki sorunları ele alan ve çözen grup projelerini yapması için destekleyebilir. Konuşma ve araştırması yoluyla, genellikle özel yetenekli ergenler ciddi meselelere mizahi bakış açısı getirebilmektedirler (Scheel, 2017).

Dixon (2007), ortaokul ve lise düzeyinde öğrenim gören özel yetenekli çocuklarla mizah anlayışını geliştirmek için oyun yazarlığı çalışmalarının yapılmasını önermektedir. Ebeveynlere aynı zamanda eski uygarlıklar hakkında garip veya az bilinen gerçekleri araştırması için teşvik etmelerini, daha sonra mecazi dil ve diğer edebi araç ve tekniklerini birleştirerek orijinal oyunlar aracılığıyla bilgilerini yaratıcı bir şekilde paylaşmaya yönlendirmelerini önermektedir.

Özel yetenekli çocukların eğitimi alanında yapılan araştırmaların çoğu, özel yetenekli çocuklar için gelişimsel danışmanlık ve yönlendirme hizmetlerinin sağlanmasının kritik olduğunu, aynı zamanda bu çocukların benzersiz ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak düzenlemeler yapılması gerektiği görüşünü paylaşmaktadırlar (Card ve Giuliano, 2016; Davis, Rimm ve Siegle, 2011; Fouladchang, Kohgard & Salah, 2010; Leana-Tascilar, Ozyaprak ve Yılmaz, 2016; Olszewski-Kubilius, Lee & Thomson, 2014).

Özel yetenekli çocuklara yönelik gelişimsel danışmanlık ve yönlendirme hizmetinin kavramsal bir çerçevesini geliştirmek için Bakar (2016) dört ana bileşenden oluşan bir kavramsal çerçeve ortaya çıkarmıştır (Şekil 8)

Şekil 8. Bakar (2016) tarafından geliştirilen özel yetenekli çocuklar için kavramsal bir danışmanlık ve yönlendirme çerçevesi

Kaynak: Bakar, A. Y. (2016). Counseling and guidance for Malaysian gifted students: a conceptual framework. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 4(1), 21-29.

Bakar (2016) tarafından oluşturulan bu çerçeve, özel yetenekli çocuklar için bütünsel bir ebeveyn ilişkisi geliştirmeyi, bu amaçla gelişimsel yönden danışmanın kendi rolünü ve danışanlarının özel özelliklerini, becerilerini ve sorunlarını anlamasının esas olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, ilişkinin iki taraf arasında karşılıklı saygı, anlayış ve güven üzerine kurulduğu terapotik çevrenin de destekleyici olması gerektiğini vurgulamaktadır. Özel yetenekli çocuklara hizmet sunan çocuk gelişimcilerin hizmet sunarken, çocukların terapotik ortamı ve müdahaleler olmak üzere diğer unsurları da göz önünde bulundurması gerektiğini önermektedir. Özel yetenekli çocuklar da akranları gibi birçok konuda ebeveynlerinin rehberliğine ihtiyaç duyarlar. Üstün yetenekli olmaları onların her sorunu çözebilecekleri anlamına gelmez. Rehberliğe ihtiyaç duydukları konulardan biri çalışma alışkanlıkları ve becerileridir. Etkili ders çalışma, küçük yaşlardan itibaren kazanılması gereken bir alışkanlıktır. Anne-babalar, çocuklarını küçük yaşlardan itibaren kendiliğinden çalışmaya teşvik etmeli ve onlara çalışma sorumluluğunu kazanmaları için

olumlu alışkanlıklar kazandırmaya çalışmalıdırlar. Bu nedenle özel yetenekli çocuklara ve özellikle ailelere sosyal ve duygusal açıdan yönlendirme hizmetlerinin verilmesi çok faydalı olabilir (Hibbard ve Walton, 2014; Kahraman, 2008).

Özel yetenekli bir çocuğun okulda başarılı olması ya da okulda zorlanmaması, özel yetenekli çocukların etkili ders çalışma alışkanlıklarının gelişmesini engelleyebilir (Özbay, 2013). Anne babalar çocuklarını destekleyecek akademik ve sosyal alanlar sağlamalı ve özellikle ders çalışma becerilerini ve çalışma alışkanlıklarını geliştirecek bir takım strateji ve teknikler öğretmelidir. Okul çoğu zaman yetenekli yetenekli çocukları zorlamaz, bu nedenle özel yetenekli çocukların ilerleyen yıllarda başarısız olma potansiyeli vardır. Bu durumda ebeveynlerin okul ile etkili bir iletişim kurmaları ve hızlandırma, gruplama, zenginleştirme ve farklılaştırma gibi stratejileri özel yetenekli çocukların öğrenmelerinde etkinleştirmeleri önemlidir (Özdemir, Sezgin, Kaya & Recepoğlu, 2011). Hızlandırmada çocuklara üst konu veya sınıflardan bilgi verilir; gruplamada çocuk kendisi gibi özel yetenekli ve üstün zekalı çocuklarla bir araya gelir veya aynı seviyedeki gruplarla ders alır. Zenginleştirmede çocuğa daha geniş ve daha zengin bir içerik sunularak konunun farklı alanlarını öğrenme fırsatı verilir. Farklılaştırma yapılırken tüm içerik, teknik ve yöntemler çocuğun hazır bulunuşluk, ilgi ve öğrenme profiline göre ayarlanır (Kaplan-Sayı ve Emir, 2017; Zenasni, Mourgues, Nelson, Muter & Myszkowski, 2016).

Mizah yeteneği çoğunlukla kişilerarası ilişkiler yoluyla gelişir. Sadece bir kişilik özelliği değil, aynı zamanda bireylerin olayları çok yönlü algılamalarına, duyarlı olmalarına, hayal güçlerini zenginleştirmelerine ve empatik becerilerini geliştirmelerine yardımcı olan bir araçtır. Dolayısıyla mizah, hayata renk veren, insanları eğlendiren, sosyal ilişkileri kolaylaştıran bir araçtır. Mizah, insanların iletişim, iyilik hali, kaygı ve stres düzeyi gibi pek çok davranışını etkiler. (Kılıç, 2016).

2.4.3.Mizah Tarzları

Mizah tarzları kişiler arası farklılıklardan oluşmaktadır. Kişi mizahı kendi içinde ya da kişiler arası olarak kullanabilmektedir. Mizah stilleri, farklı bakış açılarından öz düzenleme, benlik ve esenlik ile bağlantılıdır. Mizah stillerinin iyi oluş ve kişilik ile olan bu ilişkileri birçok çalışmada tekrarlanmıştır (Edwards ve Martin, 2010; Galloway, 2010;

Kuiper, Grimshaw, Leite & Kirsh, 2004; Saroglou & Scarriot, 2002). Depresyon, daha düşük katılımlı ve kendini geliştirici mizah stilleri ve daha yüksek kendi kendini yenen mizah stili ile birlikte giderken, benlik saygısı ve iyi oluş zıt korelasyon kalıpları göstermektedir. İyimserlik, kendini geliştiren daha yüksek bir mizah stiliyle birlikte gitti ve yaşam doyumu, ek olarak, bağlı mizah stili ile olumlu bir ilişki içindedir. Kişilikle ilgili olarak, dışadönüklük ve açıklık, daha yüksek düzeyde bağlılık ve kendini geliştiren mizah stilleriyle ve dışa dönüklük de daha yüksek agresif bir mizah stiliyle ilişkilidir. Nevrotizm, yakınlık kurma ve kendini geliştirme ile negatif, kendini yenen mizah tarzı ile pozitif ilişki gösterir. Uyumluluk, daha yüksek kendini geliştiren ve daha düşük agresif mizah stilleriyle birlikte gitmektedir. Vicdanlılık, saldırgan ve kendini baltalayan mizah tarzlarıyla olumsuz bir ilişki içindedir (Kuiper, Grimshaw, Leite & Kirsh, 2004).

Uyumlu ve uyumsuz tarzlar olmak üzere dört farklı mizah tarzı vardır.

- İlişkisel mizah (ilişkileri geliştiren/kendine iyi huylu)
- Kendini geliştiren mizah (kendini geliştiren/başkaları için iyi huylu)
- Saldırgan mizah (kendini geliştiren/başkaları için zararlı)
- Kendini yenen mizah (ilişkileri geliştiren/ kendine zarar verir)

2.4.3.1.Kendini Geliştirici Mizah

Kendini geliştirici mizah tarzına sahip bireyler, hayatın uyumsuzluklarıyla çoğu zaman eğlenirken, stres ya da sıkıntı karşısında bile mizahi bakış açısını koruyabilirler (Kuiper, Grimshaw, Leite & Kirsh, 2004). Etkileşim kurdukları insanlardan olumlu ve destekleyici cevaplar alırlar. Araştırmalar, bu mizah tarzına sahip bireylerin samimi ve uyumlu ilişkiler kurduklarını göstermektedir (Hibbard ve Walton, 2014). Kendini geliştirici mizah, bireylerin sosyal etkileşimlerini, iletişim becerilerini ve uyum çabalarını kolaylaştırarak öznel iyi oluşlarına da katkı sağlayabilir. Bu nedenle, bu mizah tarzı, mizahı bir duygusal düzenleme veya başa çıkma mekanizması olarak kullanma anlayışını da yansıtmaktadır. Bu mizah tarzı ile üzüntü ve kaygı gibi olumsuz duygular arasında negatif bir ilişki vardır. Dolayısıyla deneyimlere açıklık, benlik saygısı, iyi oluş gibi özelliklerle pozitif bir ilişkisi olduğunu söylenebilir Christensen, Silvia, Nusbaum & Beaty, 2018).

2.4.3.2.Saldırgan Mizah

Saldırgan mizah tarzı, alay etme, aşağılama, başkalarını küçük düşürme gibi davranışları içerir. Bu mizah tarzının olumsuz etkileri (psikolojik ve sosyal sonuçları) genellikle göz ardı edilir; belirli bir cinsiyet veya ırktan insanlar üzerinde olumsuz bir etkisi olabilir. Hedeflenen kişiyi, grubu, cinsiyeti veya ırkı komik ifadeler kullanarak manipüle etmek, hedeflenen kişilerin aşağılanmış hissetmelerine neden olur. Onlara zarar verme ve yabancılaştırma olasılığı yüksektir (Yerlikaya, 2003). Agresif mizah tarzı üstünlük teorisine dayanmaktadır. Saldırgan mizah tarzının başkalarına zarar vermesi ve yabancılaştırması muhtemeldir. İnsanın bu boyutunun nevroitiklik, özellikle düşmanlık, öfke ve saldırganlık ile pozitif, ilişki doyumu, anlaşılabilirlik ve vicdanlılık ile negatif bir ilişkisi olduğu tahmin edilmektedir (Fritz, Russek & Dillon, 2017). Çocuklara yönelik olumsuz ve saldırgan mizahın kullanılması, endişe verici ve rahatsız edici bir öğrenme ortamı yaratmakta, çocukların derse olan ilgilerini ve katılımlarını azaltmakta, eğitmenin dersi değerlendirmesine izin vermemektedir (Boerner, Stephen & Murphy, 2017). Saldırgan mizah tarzını kullanmak öğretmenlerin üstünlük duygusunu tatmin edebileceği gibi, çocuklarda aşağılanma duygusu da yaratabilir (Kozbelt ve Nishioka, 2010).

2.4.3.3.Kendini Yıkıcı Mizah

Kendini yıkıcı mizah, kişinin kendi mutsuzluğu ve aşağılanma duyguları pahasına komik şeyler yaparak veya söyleyerek başkalarını eğlendirmeye veya eğlenmeye çalışmayı içerir. Bu mizah tarzında birey, olumsuz duygularını gizlemeyi veya problemlerle yapıcı bir şekilde uğraşmaktan kaçınmayı amaçlar. Bu mizah tarzına sahip olanlar mizahi veya komik görüneler de mizah kullanımları, duygusal ihtiyaç, kaçınma ve düşük benlik saygısı gibi nedenlerin altında yatar (Yerlikaya, 2003). Dolayısıyla kendini geliştiren mizah, insan ilişkilerinde uyumu kolaylaştırırken, kendini yıkıcı mizah uyumun bozulmasına neden olur (Lehmann-Willenbrock ve Allen, 2014).

Mizah stilleri, insan davranışını ve diğer insanlarla olan ilişkilerini birçok yönden etkileyebilir. Örneğin saldırgan mizah ile yaratıcılık (özellikle akıcılık ve özgünlük) arasında negatif bir ilişki vardır (Cann ve Calhoun, 2001; Greengross ve Miller, 2011). Bir araştırma bulgusu, insan ilişkilerinin, katılımcı ve kendini geliştirici mizah tarzlarından olumlu, saldırgan ve kendini yenen mizah tarzlarından olumsuz etkilendiğini göstermektedir (Bitterly, Brooks & Schweitzer, 2016). Kendini yenen mizah stiline sahip

bireylerin depresyon ve kaygı düzeyleri daha yüksek, yaşam doyum düzeyleri ise katılımcı ya da kendini geliştirici mizah stillerine sahip bireylere göre daha düşüktür (Caird ve Rod, 2014; Christensen, Silvia, Nusbaum & Beaty, 2018). Kendini yıkıcı mizah tarzını kullananlar (örneğin, stres ve mutsuzluklarını şaka yaparak gizleyen ve kendileriyle daha fazla alay edilmesine izin verenler) başkalarıyla ilişkilerinde duygusal mesafe yaratırlar (Greengross ve Miller, 2011).

2.4.3.4. Katılımcı Mizah

Katılımcı mizahın saldırgan ve kendini yenen mizahla düşük bir ilişkisi olduğu kabul edilmektedir. Katılımcı mizah tarzına sahip kişilerin dışa dönüklük, neşelilik, özgüven, ilişki doyumu gibi ağırlıklı olarak olumlu duygu ve ruh hallerine sahip olmaları beklenir (Kaufman, 2008). Katılımcı ve kendini geliştirici mizah tarzları sadece yaşam doyumunu artırmakla kalmaz, aynı zamanda yaşam doyumunu sürdürürken depresif ruh halini önler ve zorlukların olumsuz etkilerini hafifletir (Scheel, 2017).

Bu bilgiler ışığında özel yetenekli çocuk ve anne-babanın etkin iletişim ve işbirliğinin desteklenmesinin önemi ortaya konmuştur. Araştırmada özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin tutumları, bu tutumların çocuğun sosyal becerisine etkisi ve bu süreçte mizah becerilerinin etkisinin bulunup bulunmadığı incelenerek alana çok önemli katkıların sağlanmış olduğu öngörülmektedir.

2.5. Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

2.5.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

McDowell (1992) okul öncesi dönemde özel yetenekli olan ve özel yetenekli olmayan çocuklarda, annelerinin tutumlarının çocuklarının davranışlarını belirlemede ne gibi benzerlik ya da farklılık olduğunu ve çocukların davranışlarında etkili olup olmadığını incelediği araştırmada hem özel yetenekli hem de özel yetenekli olmayan çocukların davranışlarında anne etkisinin çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal davranışlarını biçimlendirmede yüksek derecede önemli olduğunu belirtmiştir. Anneler arasındaki

davranışlarda ise anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Özel yetenekli çocuğa sahip olan annelerin daha kolaylaştırıcı, özel yetenekli çocuğu olmayan ailelerin ise daha zorlayıcı olduğu belirlenmiştir.

Roberts ve Lovett (1994) akademik olarak özel yetenekli ergenlerin başarısızlığa karşı fizyolojik ve duygusal tepkilerini incelemiştir. Özel yetenekli çocukların karşılaştıkları bir takım içsel ve dışsal kuvvetlerin mükemmel olma gereksinimi geliştirmelerine sebebiyet verdiğini ifade etmektedirler. Onlara göre özel yetenekliler, toplum tarafından tanılanmış mükemmeliyetçilik standart özelliğinin varlığını algılamakta ve kendilerini bu kalıba uydurmaya çalışmaktadırlar. Bunun yanı sıra kendi değerlerini ortaya koymalarını ve ispatlamaları için mükemmeliyetçiliği bir araç olarak görmektedirler. Özel yetenekli çocuklar sahip oldukları kendilerine has duygu, düşünce ve algılama kapasiteleriyle, okulda ve diğer sosyal çevrelerinde bu durumdan dolayı bir takım olumlu ya da olumsuz ilgi ve tepkileri deneyim edinmektedirler. Özel yetenekli çocukların bu çok yönlü deneyimleri onların benlik gelişimlerini ve kendilerini ortaya koyma biçimlerini etkilemektedir.

Chen ve Martin'nin (2007), araştırmasında Çinli ve Kanadalı üniversite öğrencilerinin mizah tarzlarını karşılaştırmışlar; araştırmada veri toplama aracı olarak Mizah Tarzları Ölçeği (Humor Styles Questionnaire) kullanılmış, 354 Çinli üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Verilerin analizleri sonucunda, Çinli öğrenciler ve Kanadalı öğrencilerin mizah puanları incelendiğinde, Çinli öğrencilerin HSQ'nun alt ölçeklerinden (özellikle agresif mizah tarzı) Kanadalı öğrencilere göre daha düşük puan aldıkları bulunmuştur. Ayrıca Çinli öğrenciler, cinsiyet açısından HSQ ölçeğinin dört alt boyutunda da (İlişkisel, Kendini Güçlendirici, Agresif ve Kendini Yıkıcı mizah) bir farklılık göstermemişken, Kanadalı erkek öğrencilerin agresif ve kendini yıkıcı mizah tarzını kız öğrencilerden daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuklarda mizah işleme: Mizaç, yaş ve IQ'nun etkisinin incelendiği bir araştırmada mizah işlemenin iki aşamadan oluşan belirli bir sosyal, bilişsel, duygusal insan işlevi olduğunu göstermektedir. İlk aşama (bilişsel mizah bileşeni) uyumsuzluğun saptanması ve çözülmesini içerir ve temporo-okspitoparietal beyin alanlarındaki aktivite ile ilişkilidir. İkinci aşama (duygusal mizah bileşeni), neşe/ödül ile ilgili olumlu duyguları içerir, mezokortikolimbik devrelerde ödülle ilgili aktivite ilişkilidir. Sağlıklı

yetişkinlerde, mizah işlemenin psikopatoloji için risk faktörlerini temsil eden içe/dışa dönüklük, nevrozizm, veya sosyal kaygı gibi mizaç özellikleri tarafından yönetildiği gösterilmiştir. Duygusal-mizah bileşeni olumlu ancak utangaçlığın hem bilişsel hem de duygusal mizah bileşenleriyle bağlantılı beyin aktivitesiyle olumsuz ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca, utangaçlık ve sosyallik, mizah işleme sırasında periaküaduktal gri bölgedeki aktivite ile pozitif olarak ilişkili olduğu görülmüştür (Vrticka, Black, Neely, Shelly, Reiss, 2013).

Howrigan, & MacDonald, (2008); 185 üniversite öğrencisinin (115 kadın, 70 erkek) katıldığı araştırmada, değerlendirici tarafından yargılanan mizah, genel zeka ve beş büyük kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Genel zeka, beş büyük kişilik özelliklerinden bağımsız olarak, değerlendirici tarafından değerlendirilen mizahı olumlu bir şekilde; dışadönüklük, genel zekâdan daha az ölçüde olsa da, değerlendirici tarafından yargılanan mizahı da öngörmüştür. Genel zeka, mizah üretme görevlerinde derecelendirme puanlarını önceden belirlemede katılımcının cinsiyeti yordamamıştır. Mevcut çalışma, etkili mizah üretiminin insanlarda zekanın dürüst bir göstergesi olarak işlev gördüğü tahminini desteklemektedir.

Kuiper vd., (2004), sağlıklı ve uyumlu mizah tarzları arasında olan sosyalleştiren ve kendini geliştiren mizah tarzlarının stresle başa çıkmada etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bulgular, sosyalleştiren ve kendini geliştiren mizah tarzlarının depresyon ve kaygı ile olumsuz yönde ilişkili olduğunu, saldırgan mizah tarzının depresyon ve kaygı düzeyini yordamadığını, kendini aşağılayıcı mizah tarzının ise depresyon ve kaygı düzeyini olumlu yönde yordadığını ortaya çıkarmıştır.

Çok sayıda çalışma, farklı mizah tarzları ile uyumun yönleri arasındaki bağlantıları incelemiş olsa da boylamsal araştırmalar belirgin bir şekilde alan yazında eksiktir. Daha büyük çocuklarda mizah tarzları ve psikososyal uyum arasında yapılan çalışmaların ardından, 8-11 yaşları arasındaki 413 çocuk, bir okul yılı boyunca hem sonbaharda hem de yaz aylarında psikososyal uyum önlemlerinin yanı sıra küçük çocuklar için mizah stilleri anketini (HSQ-Y) uygulamışlardır. Okul yılı boyunca elde edilen bulgular, çocukların uyumunun, farklı mizah tarzlarını kullanmaları üzerinde önemli ölçüde etkili olabileceğini tespit etmişlerdir (James ve Fox, 2018).

Japonya’da yapılan bir diğerk çalışmada mizah türleri ile çocukların stres tepkileri ve iyi oluş halleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmaya 500 ortaokul öğrencisi katılmıştır, çocukların mizah türleri, stres tepkileri ve refah düzeyleri belirlenmiştir. Sonuçlara göre; saldırgan mizah ve oyuncu mizah, stres tepkileri ile pozitif bir korelasyon göstermiştir; ek olarak, saldırgan mizah, iyi oluş ile negatif bir ilişki göstermiştir. Kendini yenen mizah, stres tepkileri ile negatif bir korelasyon ve refah ile pozitif bir korelasyon gösterdi. Ayrıca, üç mizah türü puanları kullanarak bir küme analizi gerçekleştirilmiş ve dört grubu analiz elde edilmiştir: "agresif mizahçılar" (ortalamanın üzerinde agresif mizah sergileyen ve diğerk tüm mizahlardan ortalama puan alan katılımcılar), "mizahçı olmayanlar" (ortalamanın altında mizah tüm alanlarda), "kendini küçümseyen mizahçılar" (ortalamanın üzerinde kendini yenen mizah, ortalamanın altında agresif mizah ve ortalama şakacı mizah) ve "çoklu mizahçılar" (tüm alanlarda ortalamanın üzerinde mizah). Dört grup arasında stres tepkileri ve esenlik puanlarının sonuçları karşılaştırıldığında, kendini küçümseyen mizahçıların en yüksek düzeyde iyilik bildirdiği tespit edilmiştir (Tsukawaki, Kojima, Imura, Furukawa, Ito, 2019).

2.5.2.Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Özel yetenekli çocukların mükemmeliyetçilik düzeyleri ve çocukların algıladıkları ebeveyn tutumuna göre ailelerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada çocukların, anne tutumlarına yönelik algılarında, sıkı denetim/kontrol tutumu algısının çocuklarda istatistiksel olarak mükemmeliyetçilik düzeylerini artırdığı görölmüştür (Tamul, 2019).

İnal (2016), yaptığı çalışmada, aile işlevlerinin özel yetenekli olan ve olmayan çocukların sosyal becerileri ile ilişkisini incelemiştir, özel yetenekli olan ve olmayan çocukların aile işlevleri ile sosyal becerileri arasında anlamlı ilişki olmadığını saptamıştır. Aile işlevleri ile özel yetenekli olma durumu arasında ise önemli düzeyde anlamlı bir fark bulmuştur.

Elcik ve Bayındır (2015), yaptıkları bir çalışmada özel yetenekli öğrencilerin demografik özelliklerine göre sosyal-duygusal öğrenme becerileri açısından fark olup olmadığını incelemişlerdir. Bu araştırmanın kapsamı 192 özel yetenekli çocuklardan oluşmaktadır. Elde edilen sonuçlarda kız çocukların sosyal-duygusal beceri puanları erkeklerden daha yüksek çıkmıştır. Sosyal beceri üzerinde sosyo-ekonomik düzeyin etkisinin olmadığı

görölmüş, anne baba birlikteliği sosyal beceriyi pozitif yönde etkilemiş, tek çocuk olma durumu ise negatif yönde etkilemiştir.

Özel yetenekli çocukların arkadaş ilişkisi ve mizah anlayışlarını inceleyen bir araştırmada 6.,7.ve 8.inci sınıflara devam eden 87 özel yetenekli çocuk ile çalışılmıştır. Mizah ve arkadaşlık ilişkilerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği, çocukların yaşları ile mizah becerileri arasında anlamlı farklılık olduğu, yaş ilerledikçe arkadaşlık ilişkisi ve mizah becerilerinin arttığı, tespit edilmiştir. Ayrıca mizah alt boyutlarından, mizah yaratma, mizahı anlama, mizahla baş etme becerileri ile arkadaşlık ilişkileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmada annenin eğitim durumunun arkadaşlık ilişkilerini etkilediği, üniversite mezunu annelerin çocuklarında ilişkilerin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Yalçın, Obalı, Öztüren, 2021).

Ergenlerde saldırganlık ve sosyal beceri davranışlarının yordayıcısı olarak anne baba tutumlarını inceleyen bir araştırmada, anne baba tutumları ile olumlu ve olumsuz sosyal davranış puanları arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir (Deniz, Kapıcıoğlu, Yüksel, Özbağır, Erus, 2018).

Esen (2020) yılında yaptığı çalışmada özel yetenekli çocukların yaratıcılık özelliklerinin duygu düzenleme ve mizah anlayışlarıyla ilişkisini incelemiştir, çocukların duygu düzenleme ve mizah anlayışları ilişkisine baktıklarında, dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme ile mizah üretme ve mizah anlayışı puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişki olduğunu tespit etmiş, ayrıca yaratıcılığın içsel işlevsel olmayan duygu düzenlemeyi pozitif yönde, mizah yoluyla başa çıkmayı negatif yönde etkilediğini saptamıştır. Mizah üretme alt boyutunun ise, duygu düzenlemeyi olumlu yönde yordadığını görmüştür.

Özel yetenekli çocuklarda mizah anlayışlarının değerlendirildiği bir çalışmada BİLSEM'e devam eden 11-14 yaş arası çocukların mizah anlayışları bazı değişkenlere göre incelenmiştir. Ayrıca devlet okuluna devam eden özel yetenek tanısı almamış çocukların mizah anlayışları ile karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak özel yetenekli çocukların mizah duygularının yaş, cinsiyet, ebeveyn eğitim durumu gibi demografik değişkenlerden etkilenmediği, ancak tek çocukların mizah puanının, en küçük çocuğun mizah toplam puanına göre anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir. Özel yetenekli çocukların özel yetenek tanısı almamış yaşlıtlarına kıyasla mizahla baş etme, mizahi beğeni, mizah algılama puanları anlamlı derecede yüksek çıkmıştır (Ulus, Yaman, Yalçıntaş, 2019).

Sosyal beceri düzeylerinin anne baba tutumları açısından değerlendirildiği 10-13 yaş arası 747 çocuk üzerine yapılan bir çalışmanın sonuçlarına bakıldığında, sosyal becerileri ile anne-baba tutumları arasında psikolojik özerklik boyutunda anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Annenin ve babanın eğitim durumuna göre incelendiğinde, üniversite mezunu olanların anlamlı şekilde farklılık olduğu bulunmuştur. Cinsiyete göre bakıldığında, kız çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu, ekonomik durum, boşanmışlık durumu ve kardeş sayısı değişkenlerinin anlamlı ilişkisi olmadığı yönünde sonuç bulunmuştur. Anne baba tutumlarının alt boyutları incelendiğinde ise ihmalkar, otoriter, izin verici ve demokratik tutum sergilemesinin sosyal beceri gelişimine etkisinde anlamlı bir sonuç gözlenmemiştir (Onuk ve Tekin, 2018).

Özel yetenekli olan çocukların sosyal uyum ve beceri düzeylerinin normal zihin düzeyinde olan çocukların sosyal uyum ve beceri düzeylerinden farklılaşp farklılaşmadığını incelemeyi amaçlayan bir diğer çalışmada, sosyal uyum becerilerinde anne baba tutumunun etkisi de değerlendirilmiştir. Sonuç olarak dikkat ve hareketlilik, onay ihtiyacı alt boyutları ile aşırı kontrol / aşırı annelik alt boyutu arasında pozitif yönde ilişki olduğu görülmüştür. Özel yetenek tanısı almış ve tanı almamış çocukların sosyal beceri düzeyleri, ebeveynler demokratik tutum sergilediğinde artış olduğu ortaya çıkmıştır (Eker Ünal, 2021).

Okul öncesi çocuğa sahip annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasında ilişki olup olmadığına yönelik yapılan bir araştırma, 135 çocuk ve anneleri ile yürütülmüştür, anne tutumlarının eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği, demokratik tutum sergileyen annelerin çocuklarında sosyal beceri düzeyinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özyürek, 2015).

Bolat (2018), ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların sosyal becerileri üzerine etkisini incelemiştir. 4-6 yaş 122 çocuk ve ailesi üzerine yapılan bu çalışmada, ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal becerileri üzerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Yılmaz ve Yalçın (2021), birlikte yürüttükleri çalışmalarında özel yetenek tanısı almış, BİLSEM'e devam eden 12-18 yaş ergenlerin ebeveyn tutumlarından aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun bir alt boyutu olan helikopter ebeveynliğin psikolojik sağlamlıklarına etkisine bakmışlardır. Özel yetenekli çocukların yaşı ve psikolojik sağlamlıkları, babalarının yaşı ve helikopter ebeveynlik arasında negatif yönde anlamlı düzeyde ilişki

tespit edilmiştir. Ergenlerin algıladıkları helikopter ebeveynlik ve psikolojik sağlamlık arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki ortaya çıkmıştır. Anne baba birlikteliği ile boşanmış olma durumu değerlendirildiğinde, birlikte olan ebeveynlerin çocuklarında psikolojik sağlamlık yüksek çıkmıştır.

Özel yetenekli çocuklar ve özel yetenekli olmayan akranlarının yaşam kalitelerini, sosyal, emosyonel, davranışsal, ruhsal sorun alanlarını ve aile işlevsellikleri ile karşılaştırmayı amaçlayan araştırmada özel yetenekli olmayan çocuklara göre, kendilerinde, sosyal işlevselliklerini daha düşük olduğunu saptamış, özel yetenekli erkeklerin, özel yetenekli kızlara göre daha fazla depresyon belirtileri sergilediklerini tespit etmiştir. Ebeveyn tutumlarına göre özel yetenekli çocukların ebeveynleri, diğer gruba göre daha çok okul uyumu sergilediğini ortaya koymuştur (Eren, Ömerelli Çete, Avcil, & Baykara, 2018).

Bu bilgiler ışığında ebeveyn tutumlarının özel yetenekli çocukların sosyal becerilerine etkisi ve bu süreçte çocukların mizah becerilerinin aracı rolü incelenmiştir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmaya dahil olan evren ve çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve toplanan verilerin analizinde kullanılan istatistik yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, ebeveyn tutumlarının 7-12 yaş özel yetenekli çocukların sosyal becerilerine etkisi bu süreçte çocukların mizah becerilerinin aracı rolünü incelemek amacıyla; nicel araştırma yöntemi olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, farklı değişkenler arasında bulunan ilişkiyi belirlemek ve olası sonuçları öngörerek farklı değişkenler açısından değerlendirme amacıyla uygulanmaktadır. Bu tarama modelinde korelasyon ilişki aramalarda değişkenlerin birlikte değişip değişmediğine; değişme varsa bunun nasıl olduğu saptanmaya çalışılmaktadır. İki veya daha fazla değişken arasındaki ilişki düzeyinin belirlenmesinde regresyon ve korelasyon analizleri sıklıkla kullanılmakta ve korelasyonun değerlendirilmesinde iki veya daha fazla değişkenin tutarlı bir değişim gösterip göstermediği ortaya konmaktadır. İncelenen korelasyonda iki değişken arasında sistemli bir ilişkinin olmaması, değişkenlerin doğru orantılı olması ya da değişkenlerin ters orantılı olması bakımından incelemeler yapılmaktadır (Akan, Metin, 2014).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Konya ilinde Bilim ve Sanat Merkezlerinde öğrenim gören 7-12 yaş arası olan özel yetenekli ve/veya üstün zekâ tanısı almış olan çocuklardan oluşmaktadır. Konya ilindeki Yüksek Bahadır Alaylı Bilim Sanat Merkezi ile Karatay Bilim Sanat Merkezinde öğrenim gören özel yetenekli ve/veya üstün zekâ tanısı alan 7-12 yaş çocukların tamamı evreni oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleme belirlenirken uygun/kolay ulaşılabilirlik örnekleme (convenience sampling) yöntemi tercih edilmiştir. Kolay örnekleme/tesadüfi örnekleme tekniği; hedef popülasyonun üyelerinin kolay erişilebilirlik, coğrafi yakınlık, belirli bir zamanda bulunabilirlik veya isteklilik gibi belirli pratik kriterleri karşılayan olasılıksız veya rastgele olmayan örnekleme türüdür. Elverişli örnekleme pratik ve ekonomiktir (Etikan, Musa & Alkassim, 2016). Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde öncelikle

kurum onayı alınmış, kurumdaki çocuklara araştırma hakkında detaylı bilgi verildikten sonra çalışmaya katılmaya gönüllü olanlar çalışmaya dahil edilmiştir.

Bu çalışmanın örneklemini toplam 216 özel yetenekli çocuk oluşturmaktadır. Çalışma grubunda yer alan çocukların sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.Çalışma grubunun demografik değişkenleri (N=216)

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kız	117	54,2
	Erkek	99	45,8
Kardeş Sayısı	Tek çocuk	14	6,5
	2 kardeş	113	52,3
	3 kardeş	74	34,3
	4 ve daha fazla kardeş	15	6,9
Anne Eğitim Düzeyi	Ortaokul	27	12,5
	Lise	27	12,5
	Üniversite	162	75,0
Baba Eğitim Düzeyi	Ortaokul	10	4,6
	Lise	29	13,4
	Üniversite	177	81,9
Sosyo Ekonomik Düzey	Çok iyi	43	19,9
	İyi	109	50,5
	Orta	58	26,9
	Kötü	6	2,8
Aile Yapısı	Çekirdek	186	86,1
	Geniş	20	9,3
	Anne-baba ayrı/boşanmış	10	4,6

Katılımcıların büyük kısmı (%52,3, n=113) iki çocuğu bulunan ailelerden gelmektedir. Büyük çoğunluğunun anne (%75, n=162) ve babası (%81,9, n=177) üniversite mezunudur. 109 (%50,5) katılımcı orta sosyo-ekonomik düzeyde olduğunu ifade etmiştir. 186 (%86,1) katılımcı çekirdek aile ile yaşarken 20 (%9,3) katılımcı geniş aile ile

yaşamaktadır. 10 (%4,6) katılımcı ise anne-babasının ayrı/boşanmış olduğunu belirtmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışma grubunun demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla “Kişisel Bilgi Formu”, anne ve babalarının tutumlarına ilişkin algılarının belirlenmesi amacıyla “Anne Baba Tutum Ölçeği”, çocukların sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi için “Sosyal Beceri Ölçeği” ve aynı zamanda çocukların mizah becerilerinin saptanması için “Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Ölçeği” uygulanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Çalışma grubundakilerin yaşı, cinsiyeti, kardeş sayısı, doğum sırası, anne ve babasının yaş, eğitim durumu ve meslekleri, anne ve babasının sağ veya vefat durumu, çocuğun kiminle yaşadığı, ailenin ekonomik durumunu nasıl algıladığına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Anne Baba Tutum Ölçeği: Lamborn ve diğer araştırmacılar (1991) tarafından geliştirilen Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ), Yılmaz (2000) tarafından Türk örnekleminde uygulanarak geçerlik ve güvenilirlik uygulamaları yapılmıştır. Çocukların anne-baba tutumlarına ilişkin algıları değerlendirilmektedir ve anne ve baba için ayrı ayrı değil, birlikte değerlendirme yapmaları istenmektedir. Ölçek ilk, orta ve lise öğrenimi gören toplam 303 çocuk ile çalışılarak Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin “kabul-ilgi” (acceptance/involvement), “kontrol-denetleme” (strictness/supervision) ve “psikolojik özerklik” (psychological autonomy) olmak üzere üç alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayıları incelendiğinde “kabul-ilgi” altboyutu için .74 “denetleme” alt boyutu için .93 ve “psikolojik özerklik alt boyutu için .79 olduğu saptanmıştır. Ölçeğin Cronbach alpha içtutarlılık katsayıları incelendiğinde “kabul-ilgi” altboyutu için .60 “denetleme” alt boyutu için .75 ve “psikolojik özerklik alt boyutu için .67 olduğu saptanmıştır. Ölçekte “herhangi bir sorunum olduğunda annem ve babam bana yardım ederler”, “annem ve babam bazı konularda sen kendin karar ver derler”, “annem ve babam yapmak istediklerim konusunda kendi kendime karar vermeme izin verirler” gibi sorular yer almaktadır. Ölçek “tamamen benziyor”, “biraz benziyor”, “benziyor”, “hiç benzemiyor” şeklinde ilerleyen 4’lü likert tipinde hazırlanmıştır. Çalışmada on sekiz madde üzerinden ilerlenmiştir. Ölçekte “kabul ilgi” alt botu 1, 2, 5, 7, 9, 12, 15 ve 17. Maddeler olmak üzere toplam 8 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin “psikolojik özerklik”

alt boyutunda 4, 6, 8, 10, 14, 16 ve 18. Maddeler olmak üzere toplam 7 madde bulunmaktadır. Ölçeğin “denetleme” alt boyutu 19, 20, 22, 23, 25 ve 26. maddeler olmak üzere 6 maddeden oluşmaktadır. Likert-tipi ölçeğin “kabul/ilgi” boyutundan alınabilecek en düşük değer 8, en yüksek değer 32’dir. Özerklik boyutundan alınabilecek en düşük değer 7, en yüksek değer 28’dir. Denetleme boyutundan alınabilecek en düşük değer 6, en yüksek değer 26’dır. Kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın üzerinde puan alan deneklerin anne-babaları ‘demokratik’; altında puan alan deneklerin anne-babaları ise ‘ihmkâr’; kabul/ilgi boyutunda ortancanın altında ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın üzerinde puan alan deneklerin anne-babaları ‘otoriter’; kabul/ilgi boyutunda 51 ortancanın üzerinde, kontrol/denetleme boyutunda ortancanın altında puan alan deneklerin anne-babaları ise ‘müsamahakâr’ olarak belirtilmiştir (Yılmaz, 2000).

Sosyal Beceri Ölçeği: Ölçek Kocayörük (2000) tarafından ilk ve ortaokul öğrenimin sürdüren çocukların göz teması kurma, merhaba-iyi günler dileme, dinleme, konuşmayı başlatma, konuşmayı sürdürme, soru sorma, teşekkür etme, kendini tanıtmaya, izin isteme, iltifat etme, gruba katılma, yardım isteme, özür dileme, ikna etme, iş bölümüne uyma, grup sorumluluğunu yerine getirme ve kendini ödüllendirme davranışlarının gelişimini ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek “1-Hiç”, “2-Bazen”, “3-Genelde” ve “4-Tamamen” olmak üzere 4’lü likert tipindedir. Bu ölçek grup halindeki çocuklara uygulanmak için hazırlanmış olsa da, bireysel olarak da yapılabileceği önerilmektedir (Kocayörük, 2000). Maddelerin tek tek incelenmesi sonucunda, çocuğun hangi davranışlarda sosyal beceri açısından zorlandığı belirlenebilmektedir. Ölçeğin ilk halinde 40 madde hazırlanmış ve 302 çocuğa uygulanmıştır. Elde edilen veriler üzerinde madde analizi yapılmış, madde test korelasyonu hesaplanmıştır. Bu işlemlerin sonunda .20’den düşük korelasyon veren maddeler çıkarılmış ve en son ölçekte 20 madde oluşturularak son hali verilmiştir. Ölçeğin cronbach alpha güvenirlik katsayısı .75 olarak bulunmuştur. Geçerlik için uzman görüşlerine başvurulmuş ve değerlendirme sonucunda ortalama puan 4.5 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 80, en düşük puan ise 20 puandır.

Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Ölçeği: Dowling ve diğer araştırmacılar tarafından 2003 yılında düzenlenen “A Multidimensional Sense of Humor Scale for School-Aged Children” ölçeği, Karataş ve Sarıkaya-Karabudak (2019) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek 6-12 yaş grubunda olan, Türkiye’nin batısında bulunan iki

ilk ve ortaokula kayıtlı olan 210 öğrenci ile çalışılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin üç faktörlü yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Her bir maddenin faktör yükü 0.30'dan yüksek olduğu saptanmış ve madde-toplam korelasyon katsayıları 0.41 ile 0.68 arasında hesaplanmıştır. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı tüm ölçek için 0.90; alt boyutlar için 0.80 ile 0.87 arasındadır. Ölçeğin “mizah yaratma”, “mizahı anlama” ve “mizahla baş etme” olmak üzere 3 alt boyutu bulunmaktadır. “Mizah yaratma” ile “mizahı anlama” alt boyutları 6'şar madde ve “mizahla baş etme” alt boyutu ise 5 maddeden oluşmaktadır.

3.4. Verileri Toplama İşlemleri

Çalışmanın amacı ile örtüştüğü düşünülen değerlendirme araçlarının belirlenmesi aşamasında alanyazın incelenmiş, ölçme araçlarının yazarları ve bu ölçme araçlarının kullanıldığı araştırmalara ulaşılmıştır. Çalışmada kullanılan veri toplama araçlarının Konya'daki BİLSEM kurumlarında uygulanabilmesi için Etik Kurul (KTO Karatay Üniversitesi İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Araştırmalar Etik Kurulu 15.10.2021 tarihli ve 2021/009 sayılı) onayı ve BİLSEM kurum izinleri alınmıştır. Veri toplama araçları BİLSEM müdürlüklerinin yöneticileri ile paylaşılarak kurumlarda öğrenim gören çocuklar hakkında detaylı bilgi alınmıştır. Veri toplama araçlarının uygulanmasından önce bilgilendirilmiş onam formunda, çocukların cevaplarının gizli tutulacağı, kişisel bir değerlendirme yapılmayacağı ve sadece bu araştırma kapsamında kullanılacağı belirtilerek, onlardan içten ve dürüst bir şekilde cevaplar vermeleri istenmiştir. Gönüllülük esasına dayalı olarak araştırmaya destek vermek isteyen öğrencilere ölçme araçları uygulanmıştır. Ölçeklerin cevaplandırılması ortalama 15-20 dakika sürmüştür. Çocukların sorularının cevaplandırılması için ölçeklerin uygulanması esnasında araştırmacı ve bir anketör sınıflarda bulunmuştur. Çocuklara dağıtılan ölçeklerden bazılarında eksik doldurulan cevaplamalar olduğundan 7 anket kağıdı elenmiş ve ölçek formlarının 216 tanesi geçerli görülerek çalışmada değerlendirmeye alınmıştır. Uygulamada çocukların bilgileri kilitli bir dosya halinde bilgisayarda kayıtlı bir şekilde saklanmıştır. Toplanan veriler SPSS-26 programına işlenerek, analiz işlemleri için hazır hale getirilmiştir.

Araştırmanın temel analizlerine geçmeden önce araştırma değişkenlerine ilişkin değerlerin normallik sayıltısını karşılayıp karşılamadığını incelemek için histogramlar,

Q-Q plot değerleri, çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar bütün araştırma değişkenlerinin normal dağılıma sahip olduğunu göstermektedir. Araştırma değişkenlerine ilişkin en düşük-en yüksek değerler, ortalama ve standart sapma değerleri, çarpıklık-basıklık değerleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Anne Baba Tutum Ölçeğinin ve Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutlarına ve Sosyal Becerileri Ölçeğine İlişkin en düşük-en yüksek değerler, ortalama ve standart sapma değerleri, çarpıklık-basıklık değerleri (N=216)

Değişkenler	En Düşük	En Yüksek	\bar{x}	S	Çarpıklık	Basıklık
Denetleme	13,00	22,00	19,11	2,44	-,774	-,174
Kabul İlgi	10,00	27,00	16,41	3,10	,582	,371
Psikolojik Özerklik	11,00	30,00	20,14	5,06	,003	-1,186
Mizah Yaratma	6,00	30,00	20,18	4,98	-,424	-,306
Mizah Takdiri	15,00	35,00	25,38	4,45	-,307	-,638
Mizahla Baş Etme	4,00	20,00	12,42	4,31	,024	-,855
Sosyal Beceriler	37,00	80,00	62,44	8,47	-,129	-,304

Bu çalışmada veri toplama araçlarından elde edilen puanların çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) katsayıları +2 ve -2 aralığında olması durumunda normal dağılım gösterdiği (George ve Mallery, 2010) belirlenmiş; daha sonra veri toplama araçlarında anlamlı farklılıklar olup olmadığının incelenmesi ve verilerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

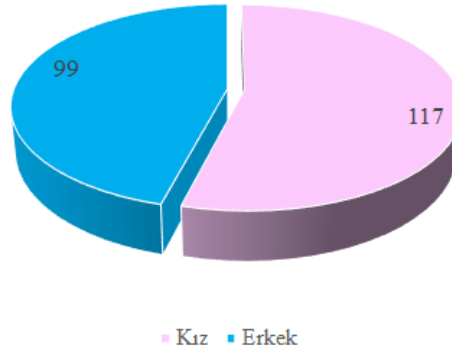
3.5. Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışma grubundaki özel yetenekli çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları, mizah duyguları ve sosyal beceri düzeylerinde cinsiyete bağlı anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemek için bağımsız gruplar için t testi analizi yapılmıştır. Özel yetenekli

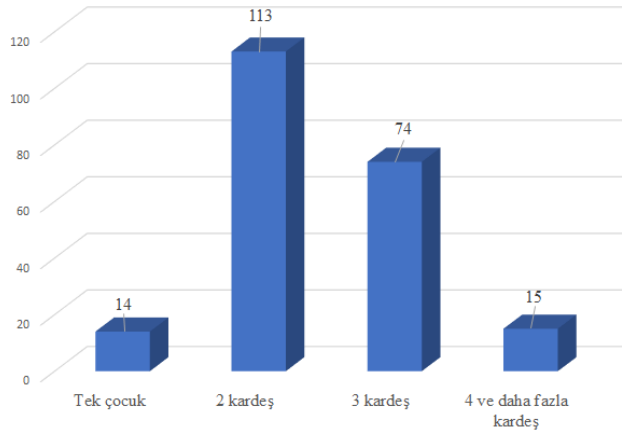
çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları, mizah duyguları ve sosyal beceri düzeylerinde yaşa bağlı anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemek için Mann-Whitney U analizi yapılmış; bu değişkenlere bağlı anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemek için de Kruskal-Wallis H analizi uygulanmıştır. Ayrıca çalışma grubundakilerin mizah duygusu ve becerileri, anne baba tutumları ile ilgili algıları ve sosyal beceri ölçümleri arasında ilişki olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla, Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. İstatistiksel anlamlılıkları $p < .05$ düzeyinde incelenmiştir.

4. BULGULAR

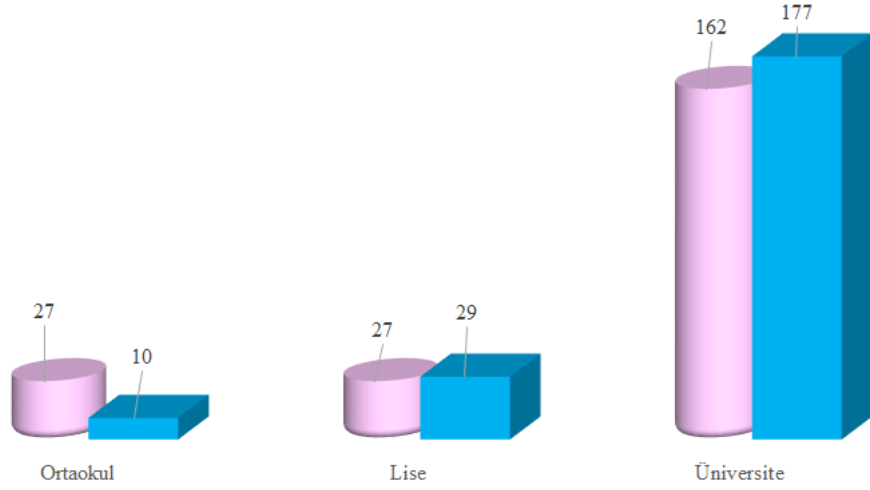
Bu bölümde ebeveyn tutumlarının özel yetenekli çocukların sosyal becerilerine etkisi ve bu süreçte çocukların mizah becerilerinin aracı rolünün ortaya konduğu bulgular incelenmiştir. Özel yetenekli ve/veya üstün zekâlı tanısı almış 7-12 yaş arasındaki çocukların “Anne Baba Tutum Ölçeği”, “Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeği” ve “Sosyal Beceri Ölçeği”nden aldıkları puanlarının düzeylerinin bazı değişkenler (yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, anne-babanın yaş, meslek ve öğrenim durumları, ailenin gelir durumu, aile yapısı) açısından analiz edilen bulgular ve ölçeklerden alınan puanların arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla toplanan bulgular tablolar halinde sunulmuştur. Demografik bulgular şekil 9-12 ile özetlenmiştir.

Şekil 9. Çalışma grubundakilerin cinsiyet oranı

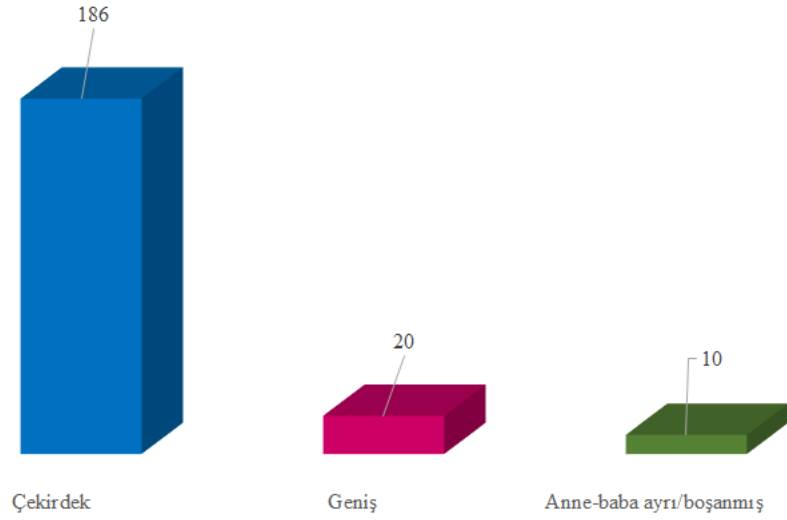

Şekil 10. Çalışma grubundakilerin kardeş sayısı oranı

Şekil 11. Çalışma grubundakilerin anne ve baba eğitim düzeyleri

Şekil 11’de anne eğitim düzeyi pembe renk ile baba eğitim düzeyi ise mavi renk ile gösterilmektedir

Şekil 12. Çalışma grubundakilerin aile tipi

Özel yetenekli çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları, mizah duyguları ve sosyal beceri düzeylerinde cinsiyete bağlı anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemek için bir dizi bağımsız gruplar için t testi analizi yürütülmüştür. Bulgular Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Anne Baba Tutum Ölçeğinin, Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutlarının ve Sosyal Becerileri Ölçeğinin ortalamalarının cinsiyete göre karşılaştırılması

Değişkenler	Cinsiyet	n	\bar{x}	S	%95 Güven Aralığı		t	p
					Alt Sınır	Üst Sınır		
Denetleme	Kız	117	19,38	2,37	-1,97	,77	-,863	,389
	Erkek	99	18,79	2,48				
Kabul İlgi	Kız	117	16,20	2,89	-,06	1,25	1,802	,073
	Erkek	99	16,66	3,34				
Psikolojik Özerklik	Kız	117	19,86	5,14	-1,29	,37	-1,087	,278
	Erkek	99	20,46	4,97				
Mizah Yaratma	Kız	117	19,59	4,73	-2,62	,04	-1,905	,058
	Erkek	99	20,88	5,21				
Mizah Takdiri	Kız	117	24,81	4,58	-2,43	-,05	-2,052	,041
	Erkek	99	26,05	4,22				
Mizahla Baş Etme	Kız	117	12,44	4,34	-1,11	1,21	,086	,932
	Erkek	99	12,39	4,31				
Sosyal Beceriler	Kız	117	61,35	8,28	-4,65	-,12	-2,079	,039
	Erkek	99	63,74	8,56				

Tablo 3 değerlendirildiğinde, elde edilen sonuçlar, erkek çocukların mizah takdirinin ve sosyal beceri düzeyinin anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermektedir (sırasıyla, $t(214) = -2,05, p < ,05$; $t(214) = -2,05, p < ,05$).

Özel yetenekli çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları, mizah duyguları ve sosyal beceri düzeylerinde yaşa bağlı anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemek için bir dizi Mann-Whitney U analizi yürütülmüştür. Bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Anne Baba Tutum Ölçeğinin, Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutlarının ve Sosyal Becerileri Ölçeğinin ortalamalarının yaş gruplarına göre karşılaştırılması

Değişkenler	Yaş	n	\bar{x}	S	Sıra Ort.	z	p
Denetleme	9-10 yaş	12	19,33	2,46	112,67	-,270	,787
	11-12 yaş	203	19,08	2,44	107,72		
Kabul İlgi	9-10 yaş	12	18,50	1,45	163,96	-3,233	,001
	11-12 yaş	203	16,27	3,13	104,69		
Psikolojik Özerklik	9-10 yaş	12	20,00	6,13	105,79	-,070	,944
	11-12 yaş	203	20,13	5,02	107,07		
Mizah Yaratma	9-10 yaş	12	18,92	6,42	93,67	-,824	,410
	11-12 yaş	203	20,24	4,90	108,85		
Mizah Takdiri	9-10 yaş	12	23,00	4,35	75,67	-1,860	,063
	11-12 yaş	203	25,52	4,44	109,91		
Mizahla Baş Etme	9-10 yaş	12	11,42	5,50	88,92	-1,097	,272
	11-12 yaş	203	12,47	4,25	109,13		
Sosyal Beceriler	9-10 yaş	12	62,75	5,22	110,00	-,115	,909
	11-12 yaş	203	62,49	8,60	107,88		

Elde edilen sonuçlar, 9-10 yaş grubunun çocukların algıladıkları kabul ilginin 11-12 yaş grubundaki çocuklardan anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermektedir ($t(214) = -2,05, p < ,05$).

Özel yetenekli çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları, mizah duyguları ve sosyal beceri düzeylerinde anne eğitim düzeyine bağlı anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemek için bir dizi Kruskal-Wallis H analizi yürütülmüştür. Bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Anne Baba Tutum Ölçeğinin, Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutlarının ve Sosyal Becerileri Ölçeğinin ortalamalarının anne eğitim düzeyine göre karşılaştırılması

Değişkenler	Anne Eğitim Düzeyi	n	\bar{x}	S	Sıra Ort.	z	p
Denetleme	İlköğretim	27	19,56	2,14	118,83	1,867	,393
	Lise	27	19,48	2,19	118,06		
	Üniversite	162	18,98	2,52	105,19		
Kabul İlgi	İlköğretim	27	16,19	2,94	108,94	2,888	,236
	Lise	27	17,41	3,14	127,20		
	Üniversite	162	16,28	3,11	105,31		
Psikolojik Özerklik	İlköğretim	27	21,44	4,89	121,85	1,884	,390
	Lise	27	20,37	4,58	110,56		
	Üniversite	160	19,88	5,16	104,56		
Mizah Yaratma	İlköğretim	27	19,89	4,31	101,41	1,758	,415
	Lise	27	19,37	4,36	96,57		
	Üniversite	162	20,36	5,19	111,67		
Mizah Takdiri	İlköğretim	27	25,70	3,70	108,52	,233	,890
	Lise	27	25,04	4,19	103,15		
	Üniversite	162	25,38	4,63	109,39		
Mizahla Baş Etme	İlköğretim	27	11,56	4,90	96,37	1,391	,499
	Lise	27	12,93	4,24	115,44		
	Üniversite	162	12,48	4,23	109,36		
Sosyal Beceriler	İlköğretim	27	63,44	8,66	116,89	4,102	,129
	Lise	27	59,81	6,32	86,35		
	Üniversite	162	62,72	8,71	110,79		

Tablo 5’de elde edilen sonuçlar, anne eğitim düzeyine göre gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığını göstermektedir ($p > ,05$).

Özel yetenekli çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları, mizah duyguları ve sosyal beceri düzeylerinde baba eğitim düzeyine bağlı anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemek için bir dizi Kruskal-Wallis H analizi yürütülmüştür. Bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Anne Baba Tutum Ölçeğinin, Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutlarının ve Sosyal Becerileri Ölçeğinin ortalamalarının baba eğitim düzeyine göre karşılaştırılması

Değişkenler	Baba Eğitim Düzeyi	n	\bar{x}	S	Sıra Ort.	χ^2	p
Denetleme	İlköğretim	10	20,10	1,52	131,40	1,469	,480
	Lise	29	19,07	2,30	105,59		
	Üniversite	177	19,06	2,50	107,68		
Kabul İlgisi	İlköğretim	10	16,70	,82	125,65	2,371	,306
	Lise	29	17,00	3,38	121,03		
	Üniversite	177	16,29	3,13	105,48		
Psikolojik Özerklik	İlköğretim	10	20,60	3,66	108,90	5,032	,081
	Lise	29	22,10	4,27	131,26		
	Üniversite	175	19,78	5,19	103,48		
Mizah Yaratma	İlköğretim	10	22,00	2,71	126,95	1,843	,398
	Lise	29	20,66	6,32	117,91		
	Üniversite	177	20,00	4,83	105,92		
Mizah Takdiri	İlköğretim	10	28,00	2,40	146,35	4,561	,102
	Lise	29	25,97	4,48	115,53		
	Üniversite	177	25,14	4,50	105,21		
Mizahla Baş Etme	İlköğretim	10	13,30	2,98	120,20	1,856	,395
	Lise	29	11,48	4,04	94,86		
	Üniversite	177	12,53	4,41	110,07		
Sosyal Beceriler	İlköğretim	10	62,30	4,47	107,75	,020	,990
	Lise	29	62,24	8,97	107,09		
	Üniversite	177	62,49	8,59	108,77		

Tablo 6 incelendiğinde, elde edilen sonuçlar, baba eğitim düzeyine göre gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığını göstermektedir ($p > ,05$).

Özel yetenekli çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları, mizah duyguları ve sosyal beceri düzeylerinde katılımcıların ekonomik düzeyine bağlı anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemek için bir dizi Kruskal-Wallis H analizi yapılmış ve Tablo 7’de sonuçlar verilmiştir.

Tablo 7. Anne Baba Tutum Ölçeğinin, Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutlarının ve Sosyal Becerileri Ölçeğinin ortalamalarının ailenin ekonomik düzeyine göre karşılaştırılması

Değişkenler	Ekonomik Düzey	n	\bar{x}	S	Sıra Ort.	χ^2	p
Denetleme	Çok iyi	43	19,33	1,89	107,64	7,126	,068
	İyi	109	18,86	2,64	104,06		
	Orta	58	19,19	2,43	110,84		
	Kötü	6	21,33	,52	172,67		
Kabul İlgisi	Çok iyi	43	15,47	2,00	89,44	10,249	,017
	İyi	109	16,31	3,08	105,77		
	Orta	58	16,95	3,29	123,59		
	Kötü	6	19,67	5,16	148,83		
Psikolojik Özerklik	Çok iyi	43	19,67	6,17	102,46	,805	,848
	İyi	109	20,13	4,87	107,63		
	Orta	58	20,61	4,62	112,16		
	Kötü	6	19,00	4,65	96,17		
Mizah Yaratma	Çok iyi	43	21,49	4,49	121,21	5,939	,115
	İyi	109	20,26	5,00	110,93		
	Orta	58	19,29	5,36	98,72		
	Kötü	6	18,00	1,55	67,83		
Mizah Takdiri	Çok iyi	43	26,53	2,93	123,13	11,071	,011
	İyi	109	25,61	4,76	112,76		
	Orta	58	24,53	4,57	96,02		
	Kötü	6	21,00	3,10	47,00		
Mizahla Baş Etme	Çok iyi	43	13,93	3,61	132,14	22,196	,000
	İyi	109	12,87	4,18	115,04		
	Orta	58	10,88	4,60	85,63		
	Kötü	6	8,33	1,03	41,33		
Sosyal Beceriler	Çok iyi	43	61,37	9,44	103,78	9,558	,023
	İyi	109	64,30	8,07	120,38		
	Orta	58	59,76	8,15	89,51		
	Kötü	6	62,33	2,07	110,17		

Tablo 7'ye göre elde edilen sonuçlar, kabul-ilgi, mizah takdiri, mizahla baş etme ve sosyal beceriler değişkenleri açısından gruplar arasında anlamlı farklılaşmalar olduğunu göstermektedir (sırasıyla, $\chi^2(3) = 10,249, p < ,05$; $\chi^2(3) = 11,071, p < ,05$; $\chi^2(3) = 22,196, p < ,05$; $\chi^2(3) = 9,558, p < ,05$). Farkın kaynağını bulmak için bir dizi Mann-Whitney U analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara aşağıda sıralanmıştır:

- ✓ Orta sosyo ekonomik düzeyde olan çocukların kabul ilgi algısı çok iyi sosyo ekonomik düzeyde olan çocuklardan anlamlı olarak daha yüksek çıkmıştır ($p = .006$).
- ✓ Çok iyi sosyo ekonomik düzeyde olanların mizah yaratma düzeyleri, orta sosyo ekonomik düzeyde olanlardan ve kötü sosyo ekonomik düzeyde olanlardan anlamlı olarak daha yüksektir (sırasıyla, $p = ,011, p = ,000$). Ayrıca iyi sosyo ekonomik düzeyde olanların mizah yaratma düzeyleri kötü sosyo ekonomik düzeyde olanlardan anlamlı olarak daha yüksektir ($p = ,015$).
- ✓ Çok iyi sosyo ekonomik düzeyde olanların mizahla baş etme düzeyleri, orta sosyo ekonomik düzeyde olanlardan ve kötü sosyo ekonomik düzeyde olanlardan anlamlı olarak daha yüksektir (sırasıyla, $p = ,000, p = ,000$). Ayrıca iyi sosyo ekonomik düzeyde olanların mizah yaratma düzeyleri orta ve kötü sosyo ekonomik düzeyde olanlardan anlamlı olarak daha yüksektir (sırasıyla, $p = .004, p = .004$).
- ✓ İyi sosyo ekonomik düzeyde olanların sosyal beceri düzeyleri orta ve kötü sosyo ekonomik düzeyde olanlardan anlamlı olarak daha yüksektir (sırasıyla $p = .004, p = .004$). Diğer değişkenler açısından gruplar arasında anlamlı farklılaşmalar yoktur ($p > ,05$). Bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Özel yetenekli çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları, mizah duyguları ve sosyal beceri düzeylerinde katılımcıların kardeş sayısına göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemek için bir dizi Kruskal-Wallis H analizi yürütülmüştür. Bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Anne Baba Tutum Ölçeğinin, Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutlarının ve Sosyal Becerileri Ölçeğinin ortalamalarının kardeş sayısına göre karşılaştırılması

Değişkenler	Kardeş Sayısı	n	\bar{x}	S	Sıra Ort.	χ^2	p
Denetleme	Tek çocuk	14	19,57	3,27	132,89	21,694	,000
	2 kardeş	113	19,16	2,03	105,24		
	3 kardeş	74	18,50	2,79	95,89		
	4 +kardeş	15	21,33	,62	172,53		
Kabul İlgisi	Tek çocuk	14	21,36	3,20	70,96	7,624	,054
	2 kardeş	113	19,74	5,15	116,62		
	3 kardeş	74	19,68	4,91	103,13		
	4 +kardeş	15	24,20	5,00	108,90		
Psikolojik Özerklik	Tek çocuk	14	14,79	4,19	122,39	11,337	,010
	2 kardeş	113	16,76	2,91	102,87		
	3 kardeş	74	16,19	3,30	101,78		
	4 +kardeş	15	16,33	1,72	156,07		
Mizah Yaratma	Tek çocuk	14	21,29	4,38	122,75	1,915	,590
	2 kardeş	113	20,46	5,21	111,65		
	3 kardeş	74	19,54	5,10	102,44		
	4 +kardeş	15	20,20	2,65	101,40		
Mizah Takdiri	Tek çocuk	14	27,43	4,69	135,61	4,440	,218
	2 kardeş	113	25,60	4,12	110,95		
	3 kardeş	74	24,59	4,99	99,34		
	4 +kardeş	15	25,67	3,18	109,97		
Mizahla Baş Etme	Tek çocuk	14	15,14	4,74	147,79	8,223	,042
	2 kardeş	113	11,80	3,82	100,01		
	3 kardeş	74	12,81	4,77	113,87		
	4 +kardeş	15	12,67	4,29	109,30		
Sosyal Beceriler	Tek çocuk	14	67,07	10,62	137,71	5,648	,130
	2 kardeş	113	61,73	8,32	104,85		
	3 kardeş	74	63,18	8,58	112,95		
	4 +kardeş	15	59,93	4,99	86,73		

Tablo 8’de elde edilen sonuçlar, algılanan denetleme, algılanan psikolojik özerklik ve mizahla baş etme düzeyleri açısından gruplar arasında anlamlı farklılaşmalar olduğunu göstermektedir (sırasıyla, $\chi^2(3) = 21,694$, $p < ,001$; $\chi^2(3) = 11,337$, $p < ,01$; $\chi^2(3) = 8,22$,

$p < ,05$). Farkın kaynağını bulmak için bir dizi Mann-Whitney U analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar, aşağıda sıralanmıştır:

- ✓ Dört kardeş olanların denetleme algısı, iki ve üç kardeş olanlardan anlamlı olarak daha yüksektir (sırasıyla, $p = ,000$, $p = ,000$).
- ✓ Dört kardeş olanların psikolojik özerklik algısı, üç kardeş, iki kardeş ve tek çocuk olanlardan anlamlı olarak daha yüksektir (sırasıyla, $p = .033$, $p = .002$, $p = .002$).

Tek çocuk olanların mizahla baş etme düzeyi, iki kardeş olanlardan anlamlı olarak daha yüksektir ($p = ,008$). Diğer değişkenler açısından gruplar arasında anlamlı farklılaşmalar yoktur ($p > ,05$).

Özel yetenekli çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları, mizah duyguları ve sosyal beceri düzeylerinde katılımcıların aile yapısına bağlı anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemek için bir dizi Kruskal-Wallis H analizi yürütülmüş ve Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Anne Baba Tutum Ölçeğinin, Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutlarının ve Sosyal Becerileri Ölçeğinin ortalamalarının aile yapısına göre karşılaştırılması

Değişkenler	Aile Yapısı	n	\bar{x}	S	Sıra Ort.	χ^2	p
Denetleme	Çekirdek	186	19,08	2,44	107,19	2,899	,235
	Geniş	20	18,80	2,73	104,53		
	Anne-baba ayrı/boşanmış	10	20,40	1,51	140,80		
Kabul İlgi	Çekirdek	186	16,26	3,06	105,10	4,052	,132
	Geniş	20	17,10	3,06	128,05		
	Anne-baba ayrı/boşanmış	10	17,80	3,74	132,55		
Psikolojik Özerklik	Çekirdek	186	19,65	5,04	101,56	19,322	,000
	Geniş	20	24,80	3,21	165,33		
	Anne-baba ayrı/boşanmış	10	19,70	3,80	101,15		
Mizah Yaratma	Çekirdek	186	19,86	5,00	104,64	13,247	,001
	Geniş	20	20,50	4,08	109,55		
	Anne-baba ayrı/boşanmış	10	25,50	3,24	178,25		
Mizah Takdiri	Çekirdek	186	25,32	4,53	107,51	7,884	,019
	Geniş	20	24,25	4,01	92,58		
	Anne-baba ayrı/boşanmış	10	28,80	1,55	158,80		
Mizahla Baş Etme	Çekirdek	186	12,31	4,45	106,69	1,408	,495
	Geniş	20	13,55	3,82	123,95		
	Anne-baba ayrı/boşanmış	10	12,30	2,00	111,30		
Sosyal Beceriler	Çekirdek	186	62,69	8,59	110,48	2,900	,235
	Geniş	20	59,85	8,22	86,18		
	Anne-baba ayrı/boşanmış	10	63,10	6,28	116,30		

Tablo 9'a göre elde edilen sonuçlar, algılanan psikolojik özerklik, mizah yaratma ve mizah takdiri düzeyleri açısından gruplar arasında anlamlı farklılaşmalar olduğunu göstermektedir (sırasıyla, $\chi^2(3) = 19,322, p < ,001$; $\chi^2(3) = 13,247, p < ,001$; $\chi^2(3) = 7,884, p < ,05$). Farkın kaynağını bulmak için bir dizi Mann-Whitney U analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar, aşağıda sıralanmıştır:

- ✓ Geniş ailelerde yaşayan çocukların algıladıkları psikolojik özerklik düzeyi çekirdek ailede yaşayan çocuklardan ve anne-baba ayrı/boşanmış olan çocuklardan anlamlı olarak daha yüksektir (sırasıyla, $p = ,000$, $p = ,000$).
- ✓ Anne-baba ayrı/boşanmış olan çocukların mizah yaratma düzeyleri çekirdek ailede yaşayan ve geniş ailede yaşayan çocuklardan anlamlı olarak daha yüksektir (sırasıyla, $p = ,000$, $p = ,000$).
- ✓ Anne-baba ayrı/boşanmış olan çocukların mizah takdiri düzeyleri çekirdek ailede yaşayan ve geniş ailede yaşayan çocuklardan anlamlı olarak daha yüksektir (sırasıyla, $p = ,000$, $p = ,000$).

Bunların yanında Anne Baba Tutum Ölçeğinin ve Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutları ve Sosyal Becerileri Ölçeği arasındaki ilişkinin olup olmadığının belirlenmesi için

Denetleme, kabul ilgi, psikolojik özerklik, mizah yaratma, mizah takdiri, mizahla baş etme ve sosyal beceriler arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson korelasyon analizi yürütülmüştür. Pearson Korelasyon analizine ilişkin bulgular Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Anne Baba Tutum Ölçeğinin ve Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeğinin alt boyutları ve Sosyal Becerileri Ölçeği arasındaki ilişki

Değişkenler	1	2	3	4	5	6
Denetleme	1					
Kabul İlgi	-,067	1				
Psikolojik Özerklik	-,098	,242***	1			
Mizah Yaratma	-,015	-,049	,136*	1		
Mizah Takdiri	,057	,018	,038	,693***	1	
Mizahla Baş Etme	,011	-,052	,157*	,608***	,647***	1
Sosyal Beceriler	-,148*	-,277***	-,052	,483***	,405***	,313***

* $p < ,05$, *** $p < ,001$

Tablo 10'a göre elde edilen sonuçlar algılanan denetleme ve sosyal beceriler arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki olduğunu göstermektedir ($r = -,148$). Algılanan kabul ilgi algılanan psikolojik özerklik ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili ($r = ,242$), sosyal beceriler ile negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili ($r = -,277$) bulunmuştur. Algılanan psikolojik özerklik mizah yaratma ve mizahla baş etme ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkilidir ($r = ,136$, $r = ,157$). Ayrıca mizah yaratma, mizah takdiri, mizahla baş etme ve sosyal beceriler arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler vardır.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde ebeveyn tutumlarının özel yetenekli çocukların sosyal becerilerine etkisinin ve bu süreçte çocukların mizah becerilerinin aracı rolünün incelenmesine yönelik sonuçlar, ilgili literatürde yapılan çalışmalar bağlamında tartışılmıştır.

Bu çalışma kapsamında 7-12 yaş özel yetenekli çocukların algıladıkları ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal becerilerine etkisinde mizahın aracı rolünü belirlerken, demografik bilgileri elde etmek için araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, anne ve babalarının tutumlarına ilişkin algılarının belirlenmesi amacıyla “Anne Baba Tutum Ölçeği”, çocukların sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi için “Sosyal Beceri Ölçeği” ve aynı zamanda çocukların mizah becerilerinin saptanması için “Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Ölçeği” uygulanmış, elde edilen bulgularla alan yazında yapılan araştırmalardan elde edilen bulgularla birlikte değerlendirilmiştir.

5.1. Özel Yetenekli Çocukların Sosyal Becerileri ile Demografik Değişkenlerinin İncelenmesi

Bu çalışmada, özel yetenekli çocukların sosyal beceri düzeylerinin cinsiyete göre dağılımında, erkek çocukların sosyal beceri düzeyinin kız çocuklarına oranla anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<0,05$). Alanyazında birçok araştırma ile mevcut çalışma sonuçları benzerlik gösterdiği gibi (Bain ve Bell, 2004; Cross ve Cross, 2017; Gubbels, Segers & Verhoeven, 2018; Merrell, K.W. ve Gimpel, 1998; Yılmaz, 2000), farklı sonuçların ortaya konduğu araştırmalar da (Goodman, Joshi, Nasim & Tyler, 2015; Segrin, Givertz & Swaitkowski, 2015) bulunmaktadır. Arslan'ın (2016), özel yetenekli çocuklarla yaptığı çalışmada antisosyal- agresif, yıkıcı-talepkar, saldırgan-sinirli gibi olumsuz sosyal davranışların erkeklerde daha fazla görüldüğü bulunmuştur. Şahin (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada cinsiyet değişkenine göre, Yörük (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise cinsiyet ve yaş değişkenine göre farklılaşma belirlenmiştir ancak diğer demografik değişkenlere göre farklılaşma saptanmamıştır. Cinsiyet değişkeninde meydana gelen farklılık kız çocukların farklı yetiştirilmesi, onlardan daha duyarlı ve uyumlu olmalarının beklenilmesi ve kız çocuklarının oyun tercihlerinden kaynaklanıyor olabilir. Yaş değişkeninde meydana gelen farklılık büyük yaş grubundaki bireylerin küçük yaş grubundaki bireylere göre daha fazla insanla karşılaşmasından ve daha farklı ortamlarda bulunmasından kaynaklanıyor

olabilir. Strip ve diğer araştırmacılar (1991), çalışmalarında kız cinsiyetteki özel yetenekli çocukların yakın ve karşılıklı ilişkilere daha fazla önem verdiğini bulmuşlardır. Özel yetenekli bireylerin yeteneklilik düzeyleri arttıa sosyal yönden zorluklar yaşadığı bazı çalışmalarda belirtilmektedir (Caldarella ve Merrell, 1997). Gross (2002) yaptığı araştırmada özel yetenekli çocukların yaşça büyük bireylerle daha iyi anlaştıkları belirtilmiştir. Tohum (2018) zel yetenekli bireylerin mutluluk kavramına ilişkin metaforik algılarını incelediği araştırmadan elde ettiği bulgularda, özel yetenekli erkek ve kız çocukların mutluluk metaforları arasında farklara rastlamıştır. Özel yetenekli kız çocuklar mutluluk metaforu olarak yüksek ders notları, aile kavramlarını dile getirirken erkek çocuklar ise yemek ve oyun kavramlarını ön plana çıkarmışlardır. Alanyazında zel yetenekli bireylerle ilgili yapılan araştırmalarda cinsiyete yönelik sonuçların sosyal beceri açısından değerlendirilmesi durumunda özel yetenekli her iki cinsiyetteki ve her yaştaki çocukların uygun ortamlarda güçlü oldukları becerileri desteklediği ve eğitildikleri takdirde, ilgi duydukları alanda farklı ve verimli ürünler ortaya koyacakları vurgulanmaktadır (Gökaydın, 2017; pengin ve Sak, 2012; Uysaler, 2015). Ayrıca zel yetenekli çocukların akran kabulünü etkileyen faktörlerden cinsiyet, yaş ve sosyal beceriler gibi değerrişkenlerin incelendiği bir araştırmada kızların sosyal becerilerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Engels, Dekovic & Meeus, 2002). Ortaokul ğrencilerinde sorumluluk duygusu davranışı ve sosyal beceriler arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada kız çocuklarının sosyal becerileri anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır (Arslan, 2016). Brownell, Ramani & Zerwas (2006) tarafından akranlarla sosyal etkileşim ve işbirliği kurmak konusunda yapılan araştırmada özel yetenekli çocuklar ve özel yetenek tanısı almayan çocuklar arasında cinsiyet değerrişkeninin farklılık gösterdiği saptanmıştır. Özel yetenekli erkek çocukların sosyal becerileri ve özel yetenek tanısı almamış kız çocukların sosyal becerileri anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Üstün yetenekli çocukların duygusallıkları, yetenekleri, ilgi ve hassasiyetlerinin erken yaşlarda tespit edilmesi toplum ve bilim için önemli bir kazanım olacaktır (Kurnaz, Tybek & Taşkesen, 2009).

Bu çalışmada özel yetenekli çocukların aile gelir durumuna göre sosyal beceri düzeyleri incelendiğinde sosyo ekonomik düzeyini iyi olarak tanımlayanların sosyal beceri düzeyleri orta ve kötü sosyo ekonomik düzeyde olanlardan anlamlı olarak daha yüksek çıkmıştır. Bu çalışmanın sonuçları ile alan yazın değerlendirildiğinde çalışma

grubundakilerin ailelerinin aylık gelirine göre Sosyal Beceri Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu araştırmada elde edilen bulgular değerlendirildiğinde Anne Baba Tutum Ölçeğinin sonuçları incelendiğinde çocuğunu denetleme, çocuğunun yaptığı davranışları kabul etme ve ilgilenme, psikolojik olarak çocuğunu özgür bırakma özellikleri ile çocuğun sosyal becerileri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Özel yetenekli çocukların algıladıkları denetlenme duygusu ile sosyal becerileri arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki saptanmıştır. Başka deyişle özel yetenekli çocuk ne kadar denetlendiğini hissediyorsa o derecede sosyal becerilerinde azalma olmaktadır. Algılanan kabul edilme ve ebeveynin ilgilenmesi ile algılanan psikolojik anlamda özgür bırakılma puanları ile sosyal beceri puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır. Sosyal beceriler ile kabul- ilgi ve özerklik alt boyutlarında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başka deyişle özel yetenekli çocuklar onaylandıklarında, ilgilenildiklerinde ve özgür bırakıldıklarını hissettiklerinde sosyal beceri düzeyleri artmaktadır. Ayrıca bu çalışmada özel yetenekli çocuklar arasında 9-10 yaş grubundaki çocukların ebeveyn tutumlarında algıladıkları kabul ilgi özelliklerinin 11-12 yaş grubundaki çocuklara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Anne ve baba eğitim düzeyine göre gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirlenmiştir.

5.2. Özel Yetenekli Çocukların Mizah Becerileri ile Demografik Değişkenlerinin İncelenmesi

Bu çalışmada özel yetenekli çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları, mizah duyguları ve sosyal beceri düzeylerinde demografik değişkenlere göre anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Erkek çocukların mizah uygulamalarını takdir etme becerilerinin ve sosyal beceri düzeylerinin anlamlı olarak kızlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Özel yetenekli çocukların algıladıkları ebeveynlerinin kendilerini denetlemesi, psikolojik olarak özgür bırakmaları ve sorunlarla mizah yoluyla başetme düzeyleri açısından gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Dört kardeş olanların anne babası tarafından denetlendiklerine yönelik algıları, daha az kardeşe sahip olanlara göre daha yüksektir. Benzer şekilde dört kardeş olanların anne babaları tarafından psikolojik özgür bırakıldıklarına ilişkin algıları, daha az sayıda kardeşi olanlara göre yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca tek çocuk olan özel yetenekli çocukların

mizahla baş etme düzeyi, iki kardeş olanlardan anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Diğer değişkenler açısından gruplar arasında anlamlı farklılaşmalar bulunmamaktadır. Anne-babası ayrı yaşayan veya boşanmış olan çocukların mizah yaratma düzeyleri çekirdek ailede yaşayan ve geniş ailede yaşayan çocuklardan anlamlı olarak daha yüksektir. Benzer şekilde anne-baba ayrı/boşanmış olan çocukların mizah yapıldığında takdir etme düzeyleri çekirdek ailede yaşayan ve geniş ailede yaşayan çocuklardan anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Çalışma grubundaki çocuklar ne kadar fazla psikolojik olarak özgür bırakıldıklarını düşünürlerse, mizah oluşturma ve mizah yoluyla sorunlarla baş etme özellikleri de o kadar artmaktadır. Bunun yanında mizah oluşturma ve mizah yoluyla sorunlarla baş etme becerileri ne kadar fazla ise sosyal becerilerinin de o kadar fazla olduğu saptanmıştır. Algılanan ebeveyn tutumlarının özel yetenekli çocukların sosyal becerilerine etkisinde mizahın aracı rolünün demografik değişkenlerle karşılaştırıldığı bu bölümde demografik özelliklerin mizah üzerine etkisi pek araştırmada vurgulanmıştır (Caird ve Rod, 2014; Christensen, Silvia, Nusbaum & Beaty, 2018; Eker, 2009; Özdemir vd., 2011; Yerlikaya, 2007; Ziv, 1990). Üstün zekâ ve yeteneklilerin tanılanmasında kullanılan birçok araştırmada “mizah duygusu” üstün zekâ ve yeteneğin potansiyel bir göstergesi olduğu belirtilmektedir.

Mevcut araştırma sonucunda özel yetenekli çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları, mizah duyguları ve sosyal beceri düzeylerinde cinsiyet, kardeş sayısı, yaş, aile tipi, sosyo-ekonomik durum gibi değişkenlere göre anlamlı farklılık bulunduğu saptanmıştır. Çalışma grubundakilerin verdiği bilgilere göre anne ve baba eğitim düzeyine göre gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı ve bu değişkenlere göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Literatürde mevcut araştırma sonuçlarını destekleyen araştırmalar bulunurken karşıt sonuçlar ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur. Buna göre Yörük (2019) tarafından gerçekleştirilen özel yetenekli öğrencilerin psikolojik sağlık düzeylerinin benlik saygısı, akran ilişkileri ve ebeveyn tutumları açısından incelendiği araştırmada özel yetenekli çocukların akran ilişkileri ve sosyal beceri puanlarının cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim düzeyleri değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Buna göre özel yetenekli çocukların akran ilişkileri ölçeğinin bağlılık ve kendini açma alt boyutlarının puanlarının kız öğrencilerde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yapılan bu çalışmada özel yetenekli erkek çocukların mizahı onaylama düzeyleri kızlara oranlar yüksek olduğu belirlenmiştir, ancak Edwards ve Martin (2010), mizahın beğenilmesinde komik bulunan unsurların kişilik temelli bireysel farklılıkların önem taşıdığını, bu nedenle mizah üretiminin yanısıra altta yatan bir beceri veya yeteneği yansıtmayabileceğinin de dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bu nedenle çalışmamızda ortaya çıkan mizah yeteneğinin cinsiyet farklılığı belirgin olmayabilir. Ziv (1990) ergenlerin mizah anlayışını ölçmek için geliştirdiği ölçek çalışmasında özel yetenekli ve üstün zekâ tanısı alan ergenlerin akranlarına göre daha yüksek mizah anlayışına sahip olduklarını belirlemiştir. Benzer şekilde Galloway (2010) özel yetenekli çocukların özel yetenekli olmayan yaşlıtlarına göre mizahla başa çıkma puanlarının anlamlı şekilde yüksek olduğunu saptamıştır. Kuiper, Grimshaw, Leite ve Kirsh (2004) özel yetenekli çocuklarda merakın fazla olması, yeniliklere karşı büyük bir ilgi göstermeleri, farklı düşüncelere neşe ile karşılık vermeleri, soyut konularda muhakeme yapma potansiyelleri, geniş bir bilgi tabanına sahip olmaları ve kelimeleri kullanmaktaki becerilerinin iyi olması (Clark, 2014) gibi özelliklerin hem mizah hem de üstün zekâ ile ilgili olduğunu belirtmektedirler. Yaptığımız bu çalışmada da özel yetenekli çocukların sorunlarla mizah yoluyla başetme düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir ve çalışma sonuçları alanyazın ile uyumludur. Kahraman (2008) mizah toplam puanları ile doğum sırası arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulmuştur ve özel yetenekli çocukların mizahla başa çıkma, mizahı anlama ve mizah toplam puanlarının, özel yetenekli olmayan çocuklara göre daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Boerner, Stephen ve Murphy (2017), mizah duygusu ile travmaya bağlı ruh sağlığı sonuçları arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada çocukların, ebeveynlerinin çok komik olmasını beklemediklerini, sadece bazı durumlarda daha hoşgörülü bir tutum içinde olmalarını beklediklerini belirtmektedirler.

Çocukların aileden aldığı temel sosyal beceriler ya da mizahî bakış açısı, okul çağına geldiğinde öğretmeni ve akranlarından öğrendiği yeni ilişkiler ağıyla zenginleşmektedir (Witte, Kiewra, Kasson & Perry, 2015). Bu kapsamda elde edilen bulgular ve alanyazındaki ilgili araştırmalar sonucunda özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin çocuk gelişimi bilim alanı kapsamında özel çocuklara yönelik gelişimsel desteğin önemli olduğu ve ebeveynlere yönelik çalışmaların gerekliliği ortaya konmuştur.

5.3. Özel Yetenekli Çocukların Ebeveyn Tutumları ile Demografik Değişkenlerinin İncelenmesi

Yapılan bu araştırma ile özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin genel davranışları, demografik değişkenlerin ebeveyn davranışlarına etkisi konusunda araştırma sonuçlarını ortaya koymuş ve aynı zamanda özel yetenekli çocuğu olan ebeveynlere yönelik gelişimsel destek uygulanması gereken kriterlerin belirlenmesine yönelik mevcut kanıtları değerlendirilmiştir. Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre özel yetenekli çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları, sosyal beceri düzeylerinde anne babaların eğitim durumuna bağlı anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazın incelendiğinde üstün yeteneklilik düzeyinin yüksek eğitim düzeyine sahip ebeveyn olma durumu ile orantılı olduğu saptanmıştır (Field, Harding, Yando, & Gonzalez, 1998). Bu da farklılaşma olmama durumunun kanıtı olarak görülmektedir. Bunların yanında bu çalışmada özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin kendilerini denetlemeleri ile ilgili algıları, ebeveynlerinin kendilerini psikolojik olarak özgür bırakmaları konusundaki algıları açısından gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Dört kardeş olanların anne babası tarafından denetlendiklerine yönelik algılarının, daha az kardeşe sahip olanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde dört kardeş olanların anne babaları tarafından psikolojik özgür bırakıldıklarına ilişkin algılarının, daha az sayıda kardeşi olanlara göre yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca bu çalışmada tek çocuk olan özel yetenekli çocukların mizahla baş etme düzeyinin, iki kardeş olanlardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar ile ilişkili araştırmalar incelendiğinde araştırma sonuçlarına benzer ve karşıt sonuçlara ulaşılmıştır. Güneysu ve Bilir (1991) ve Yaprak (2007), kardeş sayısı arttıkça anne babaların demokratik tutumlarında azalma olduğunu belirlemiştir. Yavuzer (1990), ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısının, onların tutumları üzerinde etki edebileceğini ifade etmiştir. Aydoğdu ve Dilekmen (2016) tek çocuklu ebeveynlerin iki çocuklu ebeveynlere göre anlamlı düzeyde aşırı koruyucu tutum sergilediklerini saptamışlardır. Aynı çalışmada ebeveynlerin çocuk sayılarına göre, demokratik, otoriter ve izin verici tutumları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Özcelik-Pala (2020) 6-10 yaş aralığındaki çocukların sosyal beceri gelişim düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiş; çocukların sosyal beceri düzeyi ile ana-baba tutumları arasında negatif yönlü zayıf oranda anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır. Bu araştırmaya göre anne ve babalarının otoriter

tutumu çocuklarının sosyal beceri düzeylerini düşürmekte, demokratik anne ve babaların çocuklarının sosyal beceri gelişim düzeyleri anlamlı düzeyde artmaktadır. Bu sonuçlar mevcut yapılan çalışmanın psikolojik özerklik ile pozitif yönde anlamlı sonuç çıkması ile örtüşmektedir. Afat (2013) tarafından özel yetenekli öğrencilerin ebeveynlerine yönelik yapılan on haftalık eğitim programının sonucunda özel yetenekli çocukları olan ebeveynlere yönelik hazırlanan eğitim programının ebeveynlerin farkındalıklarında olumlu değişikliğe yol açtığı görülmüştür. Bostancı (2020) tarafından özel yetenekli çocuklarla yapılan bir araştırmada genel sosyal beceriler puanına bakıldığında ilköğretim 10- 13 yaş öğrencilerinin anne-babalarının ekonomik durumuyla aralarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ihlamur (2017), özel yetenekli çocuklara sahip ailelerin danışmanlık ihtiyaçlarının saptanması konusunda yaptığı araştırmada özel yetenekli çocuğun özellikleri, toplumsal destek, aile içi etkileşim, akranlar, ebeveyn özellikleri ve akademik özellikler kategorilerinde danışmanlık hizmeti alma gereksiniminde olduğunu ancak buna karşın normal gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynlerin ise sırasıyla en çok akademik özelliklerle, aile içi etkileşim, toplumsal destek, çocuğun özellikleri, akranlar, ebeveyn özellikleri kategorilerinde danışmanlık hizmeti alma gereksiniminde olduklarını saptamıştır. Oğurlu (2016) tarafından yapılan araştırmada üstün yetenekli çocuğa sahip ailelere yönelik eğitim programının ailelerin ebeveyn öz-yeterliliklerine ve farkındalıklarına etkisi üzerine çalışılmış ve programa katılan ailelerin ana babalık becerilerine ilişkin öz yeterlilik puanlarında programdan sonra artış olduğu belirlenmiştir. Koçak ve Kan (2019) tarafından yapılan annelerin özel yetenekli çocuklarının özelliklerine yönelik görüşlerinin incelendiği araştırmada; annelerin çoğu çocuklarını sosyal yönden yeterli görmemektedir. Çocuklarını sosyal olarak yeterli görmeyen annelerin tümü özel yetenekli çocuğunun kişilerarası ilişkilerinin iyi olmadığını ve sosyal olarak çocuğun çevresine uyum sağlamadığını ancak buna rağmen çocuğunun olumsuz sosyal davranışlar sergilemediğini ifade etmişlerdir. Özel yetenekli çocukları anlamada ve farkındalıkların artmasında aile yapısı önemli bir etkidir. Özel yetenekli çocukların çevrelerindeki bireylerle olan ilişkileri ve bunlarla bağlantılı olarak uyum ve uyumsuzluğu ebeveyn tutumları şekillendirmektedir (Henry, Robinson, Neal & Huey, 2006). Yaprak (2007), anne ve babanın eğitim düzeyi arttıkça demokratik tutumlarının arttığını belirtmiştir. Ayrıca özel yetenekli çocukların ebeveynleri farklı duyguları birarada yaşayabilmektedirler. Goodman, Joshi ve Nasim (2015) özel yetenekli çocuğun

başarisından dolayı heyecan ve mutluluk, çocuğu ile ilgili gelecek kaygısı, çocuğun sosyal etkileşim kuramaması veya yalnızlık yaşamasından dolayı üzüntü gibi duyguları sık yaşadıklarını belirtmişlerdir. Özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin, çocuğun eğitimine ilişkin yaşadıkları karışıklıklar ebeveynin, çocuğunun yeteneği hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olamaması olabilir. Aile tarafından var olan yeteneği tam olarak keşfedememiş çocukların olabileceği ihtimalleri görülmektedir. Ayrıca çocuğun bir ya da birden fazla alandaki yeteneği, ebeveyn için çocuklarını tüm alanlarda başarılı görmesi gibi bir yanılgıya da düşürebilmektedir. Başka bir sorun alanı ise okul yönetimi ve eğitimcilerin çocuğun yeteneğini normalleştirmesi ve her çocuğun yüksek potansiyelde olduğunu düşünmesidir. Bu tarz tutumlar ve okuldaki eğitim sistemindeki tekrarlar üstün yetenekli çocuklarda okul fobisi oluşturduğu görülmektedir (James ve Fox, 2018). Fouladchang, Kohgard ve Salah (2010), orta çocukluk döneminde akademik başarısı sınıf ortalamasının altında kalan özel yetenekli çocukların mükemmellik düzeyleri ile algıladıkları ebeveynlerin tutumları arasındaki anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Afat (2013) özel yetenekli çocukların hatalara yönelik ilgileri, aşırı düzen eğilimleri, ailelerin özel yetenekli çocuklardan beklentileri arttıkça mükemmeliyetçilik düzeylerinde de artış olduğunu belirtmiştir. Kişilik gelişiminde anne ve babanın çocuğu ile ilişkisinin pedagojik anlamda doğru tutumlar içinde olması gerekmektedir. Anne ve babanın yanlış tutumlar içinde olması, çocuğun sosyal ve psikolojik anlamda sorunlar yaşamasına neden olabilmekte, bu yüzden aile özel yetenekli çocuğun her gelişim döneminde farklı sorunlar ile karşı karşıya kalmamaları için doğru tutumlar sergilemeler gerekmektedir (Tuğrul, 1994). Rusell ve diğerleri (1998) yaptıkları araştırmada annelerin babalara göre daha demokratik bir tutuma sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç da bu araştırmadan elde edilen sonuçları destekler niteliktedir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Özel yetenekli ve/veya üstün zekâlı tanısı almış 7-12 yaş arasındaki çocukların “Anne Baba Tutum Ölçeği”, “Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeği” ve “Sosyal Beceri Ölçeği”nden aldıkları puanlarının düzeylerinin bazı değişkenler (yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, anne-babanın yaş, meslek ve öğrenim durumları, ailenin gelir durumu, aile yapısı) açısından analiz edilmesi sonucunda elde edilen bulguların sonuçları bu bölümde verilmiştir.

Çalışma grubundakilerin %54,2’si kız, %45,8’i erkektir (N=216). Katılımcıların %52,3’ü iki kardeşli ailelerden gelmektedir. Çalışma grubundaki özel yetenekli çocukların annelerinin %75’i ve babalarının %81,9’u üniversite mezunudur. Katılımcıların %50,5’i orta sosyo-ekonomik düzeyde olduğunu ifade etmiştir. %86,1 oranındaki katılımcı çekirdek aile ile yaşarken %9,3 oranında katılımcı geniş aile ile yaşamaktadır. %4,6 oranında katılımcı ise anne-babasının ayrı/boşanmış olduğunu belirtmiştir.

Özel yetenekli çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları, mizah duyguları ve sosyal beceri düzeylerinde cinsiyete bağlı anlamlı farklılık saptanmıştır. Erkek çocukların mizah takdirinin ve sosyal beceri düzeyinin anlamlı olarak kızlara oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Özel yetenekli çocuklar arasında 9-10 yaş grubundaki çocukların ebeveyn tutumlarında algıladıkları kabul ilgi özelliklerinin 11-12 yaş grubundaki çocuklara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Anne ve baba eğitim düzeyine göre gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirlenmiştir.

Özel yetenekli çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları bakımından kabul-ilgi düzeyi, mizah yapılması durumunda takdir etme, mizahı kullanma ve sosyal beceriler değişkenleri açısından gruplar arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Sosyo-ekonomik açıdan orta düzeydeki özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin onun kararlarını kabul etme ve ilgilenmesi yönündeki algısı çok iyi olarak değerlendirilmiştir.

Sosyo ekonomik düzeyi iyi durumdaki çocukların mizah oluşturma/mizah yapma düzeyleri sosyo ekonomik düzeyi kötü olan çocuklara göre daha yüksektir. Benzer şekilde sosyo-ekonomik düzeyi iyi olan çocukların sosyal beceri düzeyleri, orta ve kötü sosyo ekonomik düzeyde olanlara göre anlamlı olarak daha yüksektir.

Özel yetenekli çocukların algıladıkları ebeveynlerinin kendilerini denetlemesi, psikolojik olarak özgür bırakmaları ve sorunlarla mizah yoluyla baş etme düzeyleri açısından gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Dört kardeş olanların anne babası tarafından denetlendiklerine yönelik algıları, daha az kardeşe sahip olanlara göre daha yüksektir. Benzer şekilde dört kardeş olanların anne babaları tarafından psikolojik özgür bırakıldıklarına ilişkin algıları, daha az sayıda kardeşi olanlara göre yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tek çocuk olan özel yetenekli çocukların mizahla baş etme düzeyi, iki kardeş olanlardan anlamlı olarak daha yüksektir. Diğer değişkenler açısından gruplar arasında anlamlı farklılaşmalar bulunmamaktadır.

Özel yetenekli çocukların algıladıkları psikolojik özerklik, mizah yaratma ve mizah yapıldığında takdir etme düzeyleri açısından gruplar arasında anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Geniş ailelerde yaşayan çocukların algıladıkları psikolojik özerklik düzeyi çekirdek ailede yaşayan çocuklardan ve anne-baba ayrı yaşayan veya boşanmış olan çocuklardan anlamlı olarak daha yüksektir.

Anne-babası ayrı yaşayan veya boşanmış olan çocukların mizah yaratma düzeyleri çekirdek ailede yaşayan ve geniş ailede yaşayan çocuklardan anlamlı olarak daha yüksektir. Benzer şekilde anne-baba ayrı/boşanmış olan çocukların mizah yapıldığında takdir etme düzeyleri çekirdek ailede yaşayan ve geniş ailede yaşayan çocuklardan anlamlı olarak daha yüksektir.

Özel yetenekli çocukların ebeveyn tutumları arasında algıladıkları kabul görme ve ebeveyninin ilgilendiği yönündeki algıları ile ebeveynlerinin psikolojik olarak kendini özgür bıraktığına ilişkin algıları yüksektir. Çalışma grubundakilerin denetlendiklerini ve özgür bırakılmadıklarını düşünme algıları az ise sosyal becerileri de azalmaktadır.

Çalışma grubundaki çocuklar ne kadar fazla psikolojik olarak özgür bırakıldıklarını düşünürlerse, mizah oluşturma ve mizah yoluyla sorunlarla baş etme özellikleri de o kadar artmaktadır.

Çalışma grubundaki çocukların mizah oluşturma ve mizah yoluyla sorunlarla baş etme becerileri ne kadar fazla ise sosyal becerileri de o kadar fazla olmaktadır.

Bu çalışmada elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

Anne ve babalara yönelik öneriler

Özel yetenekli çocukların biyopsikososyal açıdan sağlıklı yetişkinler olmaları için, erken yaşlardan itibaren özel yetenekli olma durumu belirlenmeli, uygun eğitim ortamlarına katılmaları sağlanmalı, sosyal beceri gelişimi ve duygularını ifade edebilme becerilerinin gelişimi için gelişimsel destek verilmesi önem taşımaktadır.

Ebeveynlere ve bakım veren bireylere özel yetenekli çocukların gelişim özellikleri, gelişimsel ihtiyaçları ve ilgileri doğrultusunda yönlendirme yapmaları konusunda farkındalık geliştiren görüşmeler ve eğitimler yapılmalıdır.

Özel yetenekli çocukların sosyal ve duygusal özellikleri dikkate alınarak doğru iletişim kurulması amacıyla ebeveynler, bakım verenler, öğretmenler ve bu çocuklarla çalışan profesyonellere yönelik eğitim programları düzenlenmelidir.

Ebeveynlerin, özel yetenekli çocukların yetenek ve öğrenme ihtiyaçları doğrultusunda sosyal ve eğitsel ortam hazırlamaları yönünde bireysel ve/veya aileye özel danışmanlık hizmeti sunulması, bu danışmanlıkların Milli Eğitim Bakanlığının, üniversitelerin desteği ile sürdürülmesi önerilmektedir.

Özel yetenekli çocuklar genellikle mükemmeliyetçi oldukları, arkadaş seçiminde güvene dayalı beklentileri olduğu için ve çoğu zaman özel çocuklar akranları tarafından izole edildikleri için özel yetenekli çocukların farklı bireylerle etkileşimde bulunabileceği ortamlara girmeleri desteklenmelidir.

Çocuğun sosyal beceri gelişim sürecinde yaptığı olumlu davranışların anne babalar tarafından pekiştirilmesi önerilmektedir.

Özel yetenekli çocuklarla çalışan eğitimcilere yönelik öneriler

Eğitim uygulamaları yapan profesyonellerin özel yetenekli çocuklar ve bu çocukların gelişimleri ile ilgili bilgilere sahip olmaları için hizmet içi eğitimlere katılmaları, özel çocukların eğitimlerinde kullanılabilecek teknikler konusunda eğitim dokümanları hazırlanması önerilmektedir.

Özel yetenekli çocukların eğitimleri konusunda düzenlenen seminer, çalıştay ve sempozyum gibi etkinliklere öğretmenlerin katılımı konusunda gerekli izinlerin verilmesi,

dokümanların ücretsiz temin edilmesi, özellikle okul öncesi ve ilkokulun ilk aşamalarındaki öğretmenlerin çocuğu tanıma teknikleri konusunda eğitilmeleri önemlidir.

Resim, müzik, spor, sanat gibi alanların dahil edildiği iletişim ortamları sunularak özel yetenekli çocukların sosyal becerilerinin gelişimi desteklenebilir

Okulların eğitim müfredatına seçmeli ya da zorunlu drama ve tiyatro derslerinin eklenmesi, ayrıca her eğitim öğretim yılı sonunda bu grupların bir sanatsal gösteri planlaması hususunda düzenlemeler yapılması, özel yetenekli çocukların sosyal becerilerinin gelişmesi açısından yararlı olacağı öngörülmektedir.

Özel yetenekli çocuklara yönelik ebeveyn tutumlarının önemine dair eğitici video, kitap, kısa film ya da broşür gibi görsel ve işitsel materyaller hazırlanmalıdır.

Aile Eğitimi Programı, Baba Destek Eğitimi Programı gibi çalışmaların sayısı arttırılmalı ve özel yetenekli çocuklara yönelik özel programlara ebeveynlerin, öğretmenlerin, çocuklarla çalışan tüm profesyonellerin katılımı desteklenmelidir.

Özel yetenekli çocukların sosyal beceri geliştirme ve mizahı kullanma konusundaki gelişimsel ihtiyaçları hakkında yazılı ve görsel medya dokümanları hazırlanmalıdır.

Özel yetenekli olduğu tespit edilen çocuklara sosyal beceri gelişimini ve mizahı kullanma becerileri konusunda farkındalık oluşturan Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) hazırlanmalıdır.

Özel yetenekli çocuklarla ilgili araştırma yapanlara öneriler

Özel yetenekli çocukların erken dönemde tanınmasına yönelik araştırmalar yapılmalıdır.

Özel yetenekli çocukların bilişsel, dil, sosyal, duygusal, cinsel ve ahlak gelişim alanlarını destekleyen, gelişimsel alanlarındaki durumları ve duygusal süreçlerini de içeren programların oluşturulduğu araştırmalar planlanmalıdır.

Ebeveynlerin kendilerini algılamaları ile çocukların onları algılamaları arasında fark olup olmadığı araştırılmalıdır.

Yapılacak olan yeni çalışmalarda ebeveyn tutumları, sosyal beceri, mizah becerileri özelliklerinin yanısıra ekran bağımlılığı, liderlik, atılganlık, psikolojik sağlamlık,

problem çözüme, beden imajı gibi farklı psikososyal değişkenler dikkate alınarak çeşitli demografik değişkenlerle ilişkisi incelenebilir.

Bu çalışma tek bir şehirde ve iki farklı BİLSEM kurumunda sürdürülmüştür. Özel yetenekli çocuklarla yapılacak başka araştırmalarda ülke genelindeki özel çocuklara ulaşılması, sadece belirli bir yaş grubu değil tüm yaş ve gelişimsel dönemlere yönelik araştırmalar yapılması önerilmektedir.

Özel yetenekli çocukların sosyal becerileri, ebeveyn tutumları ve mizah becerilerine ilişkin planlanacak çalışmalarda daha büyük örneklem gruplarına ulaşılmasının hedeflenmesi önerilmektedir.

Sosyal beceri eğitimleri ile ilgili yapılan çalışmaların, sosyal beceri yetersizliği göstermemekle birlikte desteğe ihtiyaç duyan gruplar üzerinde de yapılması önerilmektedir.

Ebeveyn tutumlarının 7-12 yaş özel yetenekli çocukların sosyal becerilerine etkisi ve çocukların mizah becerilerinin aracı rolünün incelendiği çalışmamızda, anne baba tutumlarının çocukların sosyal ilişkileri, bir gruba ait olma ve bu grupta varlığını sürdürme becerilerini geliştirmede önemli bir yer tutmaktadır. Özel yetenekli çocukların sosyal becerilerini desteklemeye yönelik yerel yönetimler ve Milli Eğitim Müdürlükleri ile yürütülecek projelerin artırılması, çocuğun akademik becerilerinin yanı sıra toplumsal kabul görü ve iyilik halini arttıracak düşünülmemektedir. Bu doğrultuda çalışmalar planlanmalıdır.

Özel yetenekli çocukların toplumda ve akranları arasında etiketlenmeleri sık yaşandığından; özel çocukların kendilerini gizleme, bildiklerini göstermeme, sosyal ortamlara katılmayarak yalnızlık yaşamalarına neden olmaktadır. Özel yetenekli çocuklara akran ilişkileri ve sosyal beceri konusunda bireysel danışmanlık içeren araştırmalar yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Ebeveyn tutumlarının mükemmeliyetçiliğe etkisinin daha net belirlenmesi için nitel araştırma deseniyle bireysel görüşmeleri kapsayan araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Abel, M. H. (2002). Humor, stress, and coping strategies. *Humor: International Journal of Humor Research*, 15, 365-381.
- Afat, N. (2013). Üstün zekalı çocukların ebeveynlerine yönelik geliştirilen aile eğitim programının etkililiğinin sınanması. Doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Eğitim ABD. İstanbul.
- Alexopoulou, A., Batsou, A. & Drigas, A. (2019). Resilience and academic underachievement in gifted Students: Causes, consequences and strategic methods of prevention and intervention. *Int. J. Online Biomed.* 15(1), 78–86.
- Altaras-Dimitrijevic, A. (2012). A faceted eye on intellectual giftedness: Examining the personality of gifted students using FFM domains and facets. *Psihologija*, 45(3), 231- 256. Doi: 10.2298/PSI1203231A
- Animasahun, A. (2010). Intelligent quotient, emotional intelligence and spiritual intelligence as correlates of prison adjustment among inmates in Nigeria prisons, *Journal Social Science*, 22(2), 121-128
- Arslan, Ş. (2016). İlkokula devam eden üstün yetenekli çocukların sosyal davranış özellikleri ile benlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ataman, A. (2014). Üstün zekâlılar ve üstün yetenekliler konusunda bilinmesi gerekenler. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Avcıoğlu (2007). Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 yaş) geçerlilik, güvenirlik çalışması. *AİBÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi*. 7(2), 87-101
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-574
- Bacanlı, H. (2008). Sosyal beceri eğitimi. (3. Baskı), Ankara: Asal Yayınları.
- Bain, S. K. ve Bell, S. (2004). Social self-concept, social-attributions, and peer relationships in fourth, fifth, and sixth graders who are gifted compared to high achievers. *Gifted Child Quarterly*, 48(1), 167-178. <https://doi.org/10.1177/001698620404800302>

- Bakar, A. Y. (2016). Counseling and guidance for Malaysian Gifted students: a conceptual framework. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 4(1), 21-29.
- Bakar, A. Y. (2016). Counseling and guidance for Malaysian gifted students: a conceptual framework. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 4(1), 21-29.
- Baumrind, D. (1991) The influence of parenting style of adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11, 56-95.
- Bergold, S., Wirthwein, L., Rost, D. H. & Steinmayr, R. (2015). Are gifted adolescents more satisfied with their lives than their non-gifted peers?. *Frontiers in Psychology*, 6, 1623. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01623>
- Bitterly, T. B., Brooks, A. W. & Schweitzer, M. E. (2016). Risky business: when humor increases and decreases status. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2(1), 45-72. <http://dx.doi.org/10.1037/pspi0000079>
- Boerner, M., Stephen, J. & Murphy, D. (2017). The association between sense of humor and trauma-related mental health outcomes: two exploratory studies. *Journal of Loss and Trauma*. 22(1), 440-452
- Bolat, Y. E. (2018). Anne baba tutumlarının çocukların sosyal becerileri üzerindeki etkisi. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 2(2), 32-38
- Bostancı, G. (2020). 9-12 yaş arasındaki özel yetenekli çocukların bilgisayar bağımlılıkları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişki. Yüksek lisans tezi. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.
- Bowlby, J. (2014). Sevgi bağlarının kurulması ve bozulması. İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Yayınları.
- Bozdemir, E. (2011). Ergenlerin mükemmeliyetçilikleri ile mizah duyguları arasındaki ilişkinin incelenmesi Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Bredenkamp, S., (2015). Erken çocukluk eğitiminde etkili uygulamalar (Çev. H.Z. İnan, T. İnan). Ankara. Nobel Yayıncılık.

- Bristow, J. (2014) The double bind of parenting culture: helicopter parents and cotton wool kids. in: parenting culture studies. *Palgrave Macmillan, London*. 200-215. https://doi.org/10.1057/9781137304612_10
- Bronfenbrenner, U. ve Ceci, S. J. (1994). Nature-nurture reconceptualized in developmental perspective: A bioecological model. *Psychological Review*, 101, 568–586
- Brownell, C. A., Ramani, G. B. & Zerwas, S. (2006). Becoming a social partner with peers: cooperation and social understanding in one and two-year-olds. *Child Development*, 77(4), 803–821.
- Brownell, M. T., Bishop, A. M. & Sindelar, P. T. (2005). NCLB and the demand for highly qualified teachers: Challenges and solutions for rural schools. *Rural Special Education Quarterly*, 24(1), 9-17
- Budak, İ. (2008). Üstün yeteneklilik kavramı ve tarihsel gelişim süreci. *Journal of Qafqaz University*, (22), 12-31.
- Caird, S. ve Rod, A. M. (2014). Relationship-focused humor styles and relationship satisfaction in dating couples: A repeated-measures design. *Humor*. 27(2). 227–247. <https://doi.org/10.1515/humor-2014-0015>.
- Caldarella, P. ve Merrell, K. W. (1997). Common dimension of social skills of children and adolescent: A taxonomy of positive behaviors. *Social Psychology Review*, 26(2), 264-278.
- Camodeca, M., Mecrum, M. & Schengel, C. (2002). Bullying and victimization among school-age children: Stability to proactive and reactive aggression. *Social Development*, 11(1), 332-345.
- Cann, A. ve Calhoun, L. G. (2001). Perceived personality associations with differences in sense of humor: Stereotypes of hypothetical others with high or low senses of humor. *Humor: International Journal of Humor Research*, 14, 117–130.
- Card, D. ve Giuliano, L. (2016). Universal screening increases the representation of low-income and minority students in gifted education. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 113(48), 13678-13683.

- Chen, G. H., & Martin, R. A. (2007). A Comparison Of Humor Styles, Coping Humor, And Mental Health Between Chinese And Canadian University Students. *Humor*, 20(3), 215-234.
- Christensen, A. P., Silvia, P. J., Nusbaum, E. C. & Beaty, R. E. (2018). Clever people: Intelligence and humor production ability. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 12(2), 136- 143.
- Chua, A. (2011). *Battle hymn of the tiger mother*. London: Bloomsbury.
- Citil, M. ve Ozkubat, U. (2020). The comparison of the social skills, problem behaviours and academic competence of gifted students and their non-gifted peers. *International Journal of Progressive Education*, 16(6), 296-312.
- Clark, B. (2014). *Growing up gifted: Developing the potential of children at home and at school* (8th ed.). New York: Merrill.
- Cluver, A., Heyman, G., Carver, J. L. (2012). Young children selectively seek help when solving problems. *Journal of Experimental Child Psychology*, 115(1), 570-578
- Coon, P. (2004). Trigram: a gifted program model all students can enjoy. *Rural Special Education Quarterly*, 23(1), 22-25.
- Crawford, M. (2003). Gender and humour in social context. *Journal of Pragmatics*, 1413-1430
- Cross, J.R. ve Cross, T.L. (2015). Clinical and mental health issues in counseling the gifted individual. *J. Counsel. Dev.* 2015, 93, 163–172.
- Cross, T. L. ve Cross, J. R. (2017). Maximizing potential: A school-based conception of psychosocial development. *High Ability Studies*, 28(1), 43-58. <https://doi.org/10.1080/13598139.2017.1292896>
- Çamlıbel, İ. A. (2012). *Çocukların gelişim süreci ve televizyonun etkileri* (Uzmanlık tezi). Ankara, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, 2012.
- Çetinkaya, Ç., Maya-Çalışkan, İ., & Güngör, H. (2012). Üstün yetenekli öğrencilerin liderlik özelliklerinden kaynaklanan sınıf yönetimi sorunları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(24), 7-29.

- Darwish, D. Esquivel, G. B., Houtz, J. C. & Alfonso, V. C. (2001). Play and social skills in maltreated and non-maltreated preschool ersduring peer interactions. *Child Abuse & Neglect*, 25(1), 13-31. doi:10.1016/S0145-2134(00)00228-3
- Davis, G.A., Rimm, S.B. (2004). Education of the gifted and talented (5th ed.). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Davis, G. A., Rimm, S. B., Siegle, D. (2011) Education of the Gifted and Talented: Sixth Edition. New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Decety, J. ve Jackson, P. L. (2004). The functional architecture of human empathy. *Behavioral and Cognitive Neuroscience Reviews*, 3(2), 71-100.
- Deniz, E. ve Eryılmaz, A. (2019), Sosyal beceri eğitimi, Pegem Akademi, Ankara.
- Deniz, M. E., Kapıcıoğlu, S., Yüksel, B. Ö., Özbağır, T. İ., & Erus, S. M. (2018). Ergenlerde saldırganlık ve sosyal beceri davranışlarının yordayıcısı olarak anne baba tutumları. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 1-11.
- Dinn, A. A. ve Sunar, D. (2017). Çocuk yetiştirme tutumları ve bağıntılarının kültür içi ve kültürlerarası karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(79), 95-110.
- Dixon, R. (2007). Ostracism: one of the many causes of bullying in groups?. *Journal of School Violence*, 6(3), 3-26.
- Dowling, J. S., Hockenberry, M. & Gregory, R. L. (2003). Sense of humor, childhood cancer stressors, and outcomes of psychosocial adjustment, immune function, and infection. *Journal of Pediatric Oncology Nursing*, 20(6), 271-292.
- Dries, N., & Pepermans, R. (2008). “Real” high-potential careers: An empirical study into the perspectives of organisations and high potentials. *Personnel Review*.
- Edwards, K. R. ve Martin, R. A. (2010). Humor creation ability and mental health: Are funny people more psychologically healthy. *Europe’s Journal of Psychology*, 6(1), 196–212. doi:10.5964/ejop.v6i3.213
- Eke, K., (2018). 4-6 yaş Sosyal Davranış Ölçeğinin geliştirilmesi ve çocukların sosyal davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Eker Ünal, T. (2021). Wisc-IV sonuçlarına göre normal ve üstün yetenekli olarak değerlendirilen altı-on yaş arasındaki çocukların sosyal uyum ve beceri düzeylerinin aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisi. Yüksek lisans tezi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. İstanbul Gelişim Üniversitesi. İstanbul.
- Eker, G. (2019). Üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin etiket etkilerinin anne baba figürlerine dair algılarının incelenmesi. Yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji ABD. İstanbul.
- Eker, G. Ö. (2009). İnsan, kültür, mizah (eğlence endüstrisinde tüketim nesnesi olarak mizah). Grafiker Yayınları. Ankara.
- Elcik, f., & Bayındır, N., (2015). Üstün yetenekli öğrencilerin sosyal-duygusal becerilerinin demografik özelliklere göre değişimi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (5), 179-193.
- Enç, M. (2005). Üstün beyin gücü gelişim ve eğitimleri. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Engels, R. C., Deković, M. & Meeus, W. (2002). Parenting practices, social skills and peer relationships in adolescence. *Social Behavior and Personality: an International Journal*, 30(1), 3-17.
- Eren, F., Ömerelli-Çete, A., Avcil, S. & Baykara, B. (2018). Üstün yetenekli çocuklarda ve ailelerinde duygusal ve davranışsal özellikler. *Arch Neuropsychiatry*. 55(1), 105–112 <https://doi.org/10.5152/npa.2017.12731>
- Esen, H. E., 2020. Üstün yetenekli çocuklarda yaratıcılığın duygu düzenleme ve mizah anlayışı ile ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Üsküdar Üniversitesi.
- Etikan, İ., Musa, S. A. & Alkassim, R. S. (2016). Comparison of convenience sampling and purposive sampling. *American Journal of Theoretical and Applied Statistics*. 5(1), 1-4. doi: 10.11648/j.ajtas.20160501.11
- Field, T., Harding, J., Yando, R., & Gonzalez, K. (1998). Feelings and attitudes of gifted students. *Adolescence*, 33(130), 331.

- Figg, S. D., Rogers, K. B., McCormick, J., & Low, R. (2012). Differentiating low performance of the gifted learner: Achieving, underachieving, and selective consuming students. *Journal of Advanced Academics*, 23(1), 53-71. <https://doi.org/10.1177/1932202X11430000>
- Flanagan, I. M., Auty, K. M., & Farrington, D. P. (2019). Parental supervision and later offending: A systematic review of longitudinal studies. *Aggression and violent behavior*, 47, 215-229. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2019.06.003>
- Foley-Nicpon, Sç, Assouline, D., Kivlighan, M., Fosenburg, S., Cederberg, C. & Nanji, M (2017). The effects of a social and talent development intervention for high ability youth with social skill difficulties, *High Ability Studies*, 28(1), 73-92, Doi: 10.1080/13598139.2017.1298997
- Fouladchang, M., Kohgard, A. & Salah, V. (2010). A study of psychological health among students of gifted and nongifted high schools. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 1220-1225. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.264>
- Freeman, J. (2006). The emotional development of gifted and talented children. *Gift Talent Int.* 21(1), 20–28
- Fritz, H. L., Russek, L. N. & Dillon, M. M. (2017). Humor use moderates the relation of stressful life events with psychological distress. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 43(6), 845-859
- Gagné, F. (2015). Academic talent development programs: A best practices model. *Asia Pacific Education Review*, 16(1), 281–295.
- Gallagher, J.J. (2015). Peer acceptance of highly gifted children in elementary school. *J. Educ. Gift.* 38(1), 51–57.
- Galloway, G. (2010). Individual differences in personal humor styles: Identification of prominent patterns and their associates. *Personality and Individual Differences*, 48(1), 563–567. doi:10.1016/j.paid.2009.12.007

- Garn, A. C., Matthews, M. S. & Jolly, J. L. (2010). Parental influences on the academic motivation of gifted students: A selfdetermination theory perspective. *Gifted Child Quarterly*, 54(4), 263-272
- George, D. ve Mallery, P. (2010). SPSS for windows step by step. A simple study guide an reference. ABD: Allyn ve Bacon.
- Gifford-Smith, M. E. ve Brownell, C. A. (2003). Childhood peer relationships: Social acceptan- ce, friendships and peer networks. *Journal of School Psychology*, 41, 235- 284.
- Goodman, A., Joshi, H., Nasim, B. & Tyler, C. (2015). Social and emotional skills in childhood and their long-term effects on adult life, *A Review for The Early Intervention Foundation*, 11(1), 1-18.
- Gökaydın, B. (2017). Üstün zekâlı bireylerin yaşadıkları sosyal ve duygusal sorunlara yönelik psikolog görüşlerinin belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa
- Greengross, G. ve Miller, G. (2011). Humor ability reveals intelligence, predicts mating success, and is higher in males. *Intelligence*, 39(4), 188-192.
- Grissom, J. A., Redding, C., Bleiberg, J. (2019). Money over merit? Socioeconomic gaps in receipt of gifted services. *Harvard Educational Review*, 89, 337–369. <https://doi.org/10.17763/1943-5045-89.3.337>
- Gross, M. U. (2012). “Play partner” or “Sure shelter”: What gifted children look for in friendship. *SENG Newsletter*, 2(2), 1-3.
- Gubbels, J., Segers, E. & Verhoeven, L. (2018). How children’s intellectual profiles relate to their cognitive, socio-emotional, and academic functioning. *High Ability Studies*, 29(2), 149-168. <https://doi.org/10.1080/13598139.2018.1507902>
- Gullo, D.F., (2004). Understanding assesment and evaluotion in early childhood education. New York: Teachers College Press.
- Güllacı, F. (2009). Sosyal beceri eğitimine yönelik programın üniversite öğrencilerinin, sosyal beceri, öznel ve psikolojik iyi olma düzeylerine etkisi. Doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.

- Güneysu, S. ve Bilir, Ş. (1991). Üniversite gençlerinin kendilerini kabul düzeyine algılanan anne baba tutumlarının etkisi. Aile yazıları. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları
- Gürbüz, E. (2017). Annelerin tutumlarına göre ana sınıflarına devam eden çocukların sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.
- Hallaç, S. ve Öz, F. (2014). Aile kavramına kuramsal bir bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(2), 142-153.
- Heller, K. A. ve Hany, E. (2004). Identification of gifted and talented students. *Psychology Science*, 46(3), 302-323.
- Henry, C. S., Robinson, L. C., Neal, R. A. & Huey, E. L. (2006). Adolescent perceptions of over all family system function in gandparental behaviors. *Journal of Child and Family Studies*, 15(3), 308-318.
- Herbrecht, E., Poustka, F., Birnkammer, S., Duketis, E., Schlitt, S., Schmotzer, G., & Bolte, S. (2009). Pilot evaluation of the Frankfurt Social Skills Training for children and adolescents. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 18(6), 327-335.
- Hızlı, E. (2014), Üstün zekâlı ve yetenekli çocuklar eğitiminin incelenmesi: İsrail sistemi, *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 52-62
- Hibbard, D. R. ve Walton, G. E. (2014). Exploring the development of perfectionism: The influence of parenting style and gender. *Social Behavior And Personality*, 42(2), 269-278.
- Hilooğlu, S. ve Önder-Cenkseven, F. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde zorbalığı yordamada sosyal beceri ve yaşam doyumunun rolü. *İlköğretim Online (elektronik)*, 9(3), 1159-1173.
- Hoffman, M. L. (2007). Empathy and moral development. New York: Cambridge University Press.
- Howrigan, D. P., & MacDonald, K. B. (2008). Humor as a mental fitness indicator. *Evolutionary Psychology*, 6(4), 147470490800600411.

- Huey, E. L., Sayler, M. F. & Rinn, A. N. (2013). Effects of family functioning and parenting style on early entrants' academic performance and program completion. *Journal for the Education of the Gifted*, 36(4), 418-432
- Ihlamur, Ş. (2017). Üstün yetenekli çocuklara sahip ailelerin danışmanlık ihtiyaçlarının saptanması. Yüksek lisans tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı Programı. İstanbul.
- Ikesako, H. ve Miyamoto, K. (2015). Fostering social and emotional skills through families, schools and communities: summary of international evidence and implication for japan's educational practices and research, *OECD. Education Working Papers*, No. 121, OECD Publishing, Paris.
- İnal, B. (2016). *Aile işlevlerinin üstün yetenekli olan ve olmayan çocukların sosyal becerileri ile ilişkisi*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Jackson, P. S. ve Peterson, J. (2003). Depressive disorder in highly gifted adolescents. *Journal of Secondary Gifted Education*, 14, 175-186. <https://doi.org/10.4219/jsge-2003-429>
- Jacobs, J.E., Lanza, S., Osgood, D.W. & Wigfield, A., (2002). Changes in children's selfcompetence and values: gender and domain differences across grades one through twelve. *Child Development*, 73 (2), 509-27.
- James, L. A., & Fox, C. L. (2018). Longitudinal associations between younger children's humour styles and psychosocial adjustment. *British Journal of Developmental Psychology*, 36(4), 589-605.
- Jolly, J. L. ve Matthews, M. S. (2012). A critique of the literature on parenting gifted learners. *Journal for the Education of the Gifted*, 35(3), 259-290
- Kahraman, F. (2008). Ergenlerde arkadaşlık ilişkisi ile mizah duygusu arasındaki ilişkinin incelenmesi Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Kaplan-Sayı, A. ve Emir, S. (2017). The effects of differentiated foreign language instruction on academic achievement and creativity of gifted students. *International Journal of Academic Research*. 5(1), 276-287.

- Karabey, B. ve Yürümezoğlu, K. (2015). Yaratıcılık ve üstün yetenekliliğin zeka kuramları açısından değerlendirilmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(1), 86-93.
- Karakuş, F. (2010). Üstün yetenekli çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçlükler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1); 127-144
- Karataş, P., Sarıkaya-Karabudak, S. (2019). Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması (ÇBMDÖ), *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 2(1) 11–16.
- Karataş, Z., (2019). Sosyal beceriye giriş. M. E. Deniz, A. Eryılmaz (Ed). Sosyal Beceri Eğitimi, Ankara. Pegem Akademi.
- Kaufman, S. B. (2008). The role of creativity and humor in human mate selection. Mating intelligence: sex, relationships, and the mind's reproductive system, edited by G. Geher and G. Miller, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, pp. 227-262.
- Kılıç, M. (2016). Incidence and risk factors of urinary incontinence in women visiting Family Health Centers. *Springerplus*, 5(1), 1-9.
- Kısa, Ö. (2018). Ortaokul öğrencilerinde yalnızlık ve sosyal beceri düzeyleri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Kırklareli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kilduff, G. J. ve Galinsky, A. D. (2013). From the ephemeral to the enduring: How approach-oriented mindsets lead to greater status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 105, 816 – 831. <http://dx.doi.org/10.1037/a0033667>
- Kocayörük, A. (2000). İlköğretim öğrencilerinin sosyal becerilerini geliştirmede dramının etkisi. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koçak, S. S. ve Kan, A. (2019). Annelerin üstün yetenekli çocuklarının özelliklerine yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 12(66), 911-924
- Koçal, Z. D, Kanar, E., Ermis, S. & Pınar, K. (2009, Mart). Bilim ve sanat merkezine devam eden üstün yetenekli öğrencilerin temel ihtiyaçları: Amasya örneği. Ulusal

- Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi'nde sunulmuş sözlü bildiri, Eskişehir, Türkiye.
- Kol, S. (2016). The effects of the parenting styles on social skills of children aged 5-6, *The Malaysian Online Journal of Educational Sciences*, 4(2), 49-58.
- Kosir, K., Horvat, M., Aram, U. & Jurinec, N. (2016). Is being gifted always an advantage? Peer relations and self-concept of gifted students. *High Ability Studies*, 27, 129-148. <https://doi.org/10.1080/13598139.2015.1108186>
- Kozbelt, A. ve Nishioka, K. (2010). Humor comprehension, humor production, and insight: An exploratory study. *Humor – International Journal of Humor Research*, 23, 375–401.
- Kuiper, N. A. ve Nicholl, S. (2004). Thoughts of feeling better? Sense of humor and physical health. *Humor: International Journal of Humor Research*, 17(1), 37-66.
- Kuiper, N. A., Grimshaw, M., Leite, C. & Kirsh, G. (2004). Humor is not always the best medicine: Specific components of sense of humor and psychological well-being. *Humor: International Journal of Humor Research*, 17(1), 135–168. Doi:10.1515/humr.2004.002
- Kuiper, N. A., Grimshaw, M., Leite, C. & Kirsh, G. (2004). Humor is not always the best medicine: Specific components of sense of humor and psychological well-being. *Humor: International Journal of Humor Research*, 17(1), 135–168. doi:10.1515/humr.2004.002
- Kuppens, S., Ceulemans, E. (2019). Parenting styles: A closer look at a well-known concept. *J. Child Family Stud.* 28(1), 168–181.
- Kurnaz, A., Tüybek, C. & Taşkesen, Ü. S. (2009, Mart). Sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencilere ilişkin görüş ve uygulamaları. II. Üstün Yetenekli Çocuklar Ulusal Kongresinde sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L. & Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 62 (5), 1049-1065.

- Lawhon, T. ve Lawhon, D. C. (2000). Promoting social skills in young children. *Early Childhood Education Journal*, 28(2), 105-110. doi:10.1023/A:1009551404906.
- Leana-Tascilar, M. Z., Ozyaprak, M. & Yilmaz, O. (2016). An online training program for gifted children's parents in Turkey. *Eurasian Journal of Educational Research*, 65(1), 147-164 10.14689/ejer.2016.65.09
- Leana-Taşçılar, M.Z. (2016). Ustun yetenekli ve normal ogrencilerin planlama becerileriyle ilgili deneysel bir arastirma. *Turk Ustun Zekâ ve Egitim Dergisi*, 6 (2), 55-70.
- Lee, S. Y., Olszewski-Kubilius, P. & Thomson, D. T. (2012). Academically gifted students' perceived interpersonal competence and peer relationships. *Gifted Child Quarterly*, 56(1), 90-104. <https://doi.org/10.1177/0016986212442568>
- Lehmann-Willenbrock, N. ve Allen, J. A. (2014). How fun are your meetings? Investigating the relationship between humor patterns in team interactions and team performance. *Journal of Applied Psychology*, 99, 1278 –1287. <http://dx.doi.org/10.1037/a0038083>
- Levent, F. (2014). Üstün yetenekli çocukları anlamak: üstün yetenekli çocuklar sarmalında aile, eğitim sistemi ve toplum. Ankara, Nobel Yayıncılık.
- Luxton, D., & Wenzlaff, R. (2005). Self-esteem uncertainty and depression vulnerability. *Cognition & Emotion*, 19(4), 611-622.
- Margot, K. C. ve Rinn, A. N. (2016). Perfectionism in gifted adolescents: A replication and extension. *Journal of Advanced Academics*, 27(3), 190-209
- Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J. & Weir, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the humor styles questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 37, 48 –75.
- Masten, A. S. (1986). Humor and competence in school-aged children. *Child Development*, 57, 461– 473. <http://dx.doi.org/10.2307/1130601>

- McDowell, A. J. (1992). Interactional styles of preschool gifted and non-gifted children with their mothers. Doctoral Dissertation, New Mexico State University Las Cruces Sciences, New Mexico.
- McFall, R., M. (1982). A review and reformulation of the concept of social skills. *Behavioral Assessment*. 4(1), 1-33.
- McFall, R., M. (1982). A review and reformulation of the concept of social skills. *Behavioral Assessment*. 4(1), 1-33.
- McGhee, P. E. ve Frank, M. (2013). *Humor and children's development: A guide to practical applications*. New York: Routledge.
- Mehel, F. (2019). Anne babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerin yaşamda anlam, öznel iyi oluş ve benlik saygısı düzeylerinin karşılaştırılması. Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Samsun.
- Menon, P. ve Sivakami, M. (2019). Exploring parental perceptions and concerns about sexuality and reproductive health of their child with intellectual and developmental children in Mumbai. *Front. Sociol.* 4(5), 1-18.8. doi: 10.3389/fsoc.2019.00058
- Merrell, K.W. ve Gimpel, G.A. (1998). *Social skills of children and adolescent*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Mestre, M.V., Samper P.& Frías D. (2004). Personalidad y contexto familiar como factores predictores de la disposición prosocial y antisocial de los adolescentes. *Revista Latinoamericana de Psicología*, 36(3), 445—457.
- Metin, M. (2014). *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Moon, S. M., Kelly, K. R., & Feldhusen, J. F. (1997). Specialized counseling services for gifted youth and their families: A needs assessment. *Gifted Child Quarterly*, 41(1), 16-25.
- Morawska, A. ve Sanders, M. R. (2009). Parenting gifted and talented children: Conceptual and empirical foundations. *Gifted Child Quarterly*, 53(3), 163-173

- Neisser, U., Boodoo, G., Bouchard Jr, T. J., Boykin, A. W., Brody, N., Ceci, S. J., ... & Urbina, S. (1996). Intelligence: knowns and unknowns. *American psychologist*, 51(2), 77.
- Nguyen, M. ve Peter C. (2008). Parenting styles and mental health outcomes in Vietnamese American adolescent immigrants. *National Association of Social Workers*. 53: 337-346.
- Niketic, P. (2019). Social harmlessness of gender humour: Critical analysis of gender disparaging verbal humour. *Journal for Social Research*, 827-838. doi:<https://doi.org/10.22190/TEME160126050N>
- Novak, A. M. (2020). Gifted rural learners: exploring power, place, and privilege with a focus on promising practices. *Theory & Practice in Rural Education (TPRE)*. 10(2), 1-11. <https://doi.org/10.3776/tpre.2020.v10n2p1-10>
- Ogurlu, U., Yalın, H. S. & Yavuz Birben, F. (2018). The relationship between psychological symptoms, creativity, and loneliness in gifted children. *Journal for the Education of the Gifted*, 41(2), 193-210. <https://doi.org/10.1177/0162353218763968>
- Okumuş, V.(2018).Çocukların sosyal medya kullanımını ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Doktora tezi, Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Olszewski-Kubilius, P., Lee, S. Y. & Thomson, D. (2014). Family environment and social development in gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 58(3), 199-216. <https://doi.org/10.1177/0016986214526430>
- Onuk, M. M. ve Tekin, U. (2018). İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerilerinin anne-baba tutumları açısından incelenmesi: Eyüp ilçesi örneği. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 13(52), 17-32.
- Öğretir-Özçelik, A ve Şengün, G.,(2019), *Çocuk Gelişimi*, Pegem Akademi, Ankara.
- Önalın-Akfiret, F. (2006). Sosyal beceri ve yaratıcı drama, *Yaratıcı Drama Dergisi 1*(1), 39-58.

- Öpengin, E. ve Sak, U. (2012) Üstün zekâlı öğrencilerin bakış açısıyla üstün zeka etiketinin öğrencilerin çeşitli algıları üzerindeki etkileri. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 2 (1), 37-59.
- Özbay, Y. (2013). Üstün yetenekli çocuklar ve aileleri. Remote address: <http://www.aep.gov.tr/wpcontent/uploads/2012/10/UstunYetenekliCocuklar.pdf>
- Özbay, Y., Palancı, M., Kandemir, M. & Çakır, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının duygusal düzenleme, mizah, sosyal öz-yeterlilik ve başa çıkma davranışları ile yordanması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 10(2), 325-345.
- Özçelik-Pala, F. N. (2020). 6-10 yaş aralığındaki çocukların sosyal beceri gelişim düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ulakbilge*, 46, 365-379. Doi: 10.7816/ulakbilge-08-46-12
- Özdemir, S., Sezgin, F., Kaya, Z. & Receptoğlu, E. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin stresle başa çıkma tarzları ile kullandıkları mizah tarzları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 17(3), 405-428
- Özyürek, A. (2015). Okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(206), 106-120.
- Padilla-Walker, M. ve Larry J. (2012). Black hawk down? establishing helicopter parenting as a distinct construct from other forms of parental control during emerging adulthood. *Journal of Adolescence*, 35(5), 1177–1190.
- Papadopoulos, D. (2021). Examining the relationships among cognitive ability, domain-specific self-concept, and behavioral self-esteem of gifted children aged 5–6 years: A cross-sectional Study. *Behav. Sci.* 11(1), 93-109.
- Parlatan-Emen, N. ve Aslan, D. (2020). Erken çocuklukta sosyal becerileri etkileyen etmenler. A. Durmuş, (Ed). *Erken Çocuklukta Sosyal Beceri Eğitimi*. Pegem Akademi. Ankara.
- Peters, S. F. (2022). The challenges of achieving equity within public school gifted and talented programs. *Gifted Child Quarterly*, 66(2), 82-94. <https://doi.org/10.1177/00169862211002535>

- Peters, S. J., Rambo-Hernandez, K., Makel, M. C., Matthews, M. S., Plucker, J. A. (2019). Effect of local norms on racial and ethnic representation in gifted education. *AERA Open*, 5(2). <https://doi.org/10.1177/2332858419848446>
- Pilarinos, V. ve Solomon, C. R. (2017). Parenting styles and adjustment in gifted children. *Gifted Child Quarterly*, 61(1), 87-98.
- Poortman, A., ve Van Der Lippe, T. (2009). Attitudes toward housework and child care and the gendered division of labor. *Journal of Marriage and Family*, 71, 526-541.
- Power, T. G. (2004). Stress and coping in childhood: the parents role. *Parenting: Science and Practice*, 4(4), 271-317.
- Ready, D. A., Conger, J. A., & Hill, L. A. (2010). Are you a high potential. *Harvard business review*, 88(6), 78-84.
- Reicher, H. (2010). Building inclusive education on social and emotional learning: Challenges and perspectives—a review. *International Journal of Inclusive Education*, 14(3), 213-246.
- Reis, H.T. & Wheeler, L., (1991). Studying social interaction with the Rochester interaction. In M. Zanna (Ed). *Advances in Experimental Social Psychology*, New York: Academic Press.
- Reis, S.M. ve Renzulli, J.S. (2004). Current research on the social and emotional development of gifted and talented students: Good news and future possibilities. *Psychology in the Schools*, 41 (1), 119-130.
- Renzulli, J. S. (1986) The three ring conception of giftedness: A developmental model of creative productivity. Sternberg, R. J. & Davidson, J. E. (Eds). *Conceptions of Giftedness* (pp.53-92). New York, Cambridge University Press.
- Roberts, S. M. ve Lovett, S. B. (1994). Examining the AF in gifted: Academically gifted adolescents' physiological and affective responses to scholastic failure. *Journal for the Education of the Gifted*, 17(3), 241-259.
- Rohner, R. P., Khaleque, A. & Cournoyer, D. E. (2005). Parental acceptance rejection: theory, methods, cross-cultural evidence, and implications. *Ethos*, 33(3), 299-334.

- Romero, E. ve Pescosolido, A. (2008). Humor and group effectiveness. *Human Relations*, 61(1), 395-418
- Rosenberg, M., Robokos, D. & Kennedy, R. (2010). The gifted child. *Pediatrics in Review January*, 3(1), 41-43
- Rubenstein, L.D., Schelling, N., Wilczynski, S.M., Hooks, E.N. (2015). Lived experiences of parents of gifted students with autism spectrum disorder: The struggle to find appropriate educational experiences. *Gift. Child*. 59(1), 283–298
- Rudasill, K. M., Adelson, J. L., Callahan, C. M., Houlihan, D. V. & Keizer, B. M. (2013). Gifted students' perceptions of parenting styles: Associations with cognitive ability, sex, race, and age. *Gifted Child Quarterly*, 57(1), 15-24.
- Rudy, D. ve Grusec, J. E. (2006). Authoritarian parenting in individualist and collectivist groups: Associations with maternal emotion and cognition and children's selfesteem. *Journal of Family Psychology*, 20(1), 68-76..
- Sak, U. (2011). Ustun zekâlılar: Ozellikleri tanılanmaları eğitimleri. Ankara: Maya Akademi.
- Saltuk, S. (2006). Üniversite öğrencilerinin mizah tarzları. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara
- San Bayhan, P. ve Artan, İ. (2009). Çocuk gelişimi ve eğitimi. Morpa, İstanbul.
- Santrock, J.W., (2009), *Life-Spon Development* 14th Ed. Boston. McGraw-Hill.
- Saranlı, A. G. ve Metin, N. (2012). Üstün yetenekli çocuklarda gözlenen sosyal-duygusal sorunlar. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 45(1), 139-163
- Saroglou, V. ve Scariot, C. (2002). Humor Styles Questionnaire: Personality and educational correlates in Belgian high school and college students. *European Journal of Personality*, 16(1), 43–54. doi:10.1002/per.430
- Sary, M., ve Turnip, S. (2015). Attitude difference between fathers and mothers toward fathers involvement in child rearing activities among couples with 0-12 months old babies. Community based study in a primary health care setting. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 190, 92-96. doi: 10.1016/j.sbspro.2015.04.921

- Scharf, M., Rousseau, S. & Bsoul, S. (2017). Overparenting and young adults' interpersonal sensitivity: Cultural and parental gender-related diversity. *Journal of Child and Family Studies*, 26(5), 1356-1364. <https://doi.org/10.1007/s10826-016-0652-x>
- Scheel, T. (2017). Definitions, theories, and measurement of humor. Humor at work in teams, leadership, negotiations, learning and health, edited by Tabea Scheel and Christine Gockel, Springer International Publishing, pp. 9-29
- Scott, S., O'Connor, T.G. & Futh, A. (2010). Impact of a parenting program in a high-risk, multi-ethnic community: The PALS trial. *J Child Psychol Psyc.* 51(1), 1331–1341
- Segrin, C., Givertz, M., Swaitkowski, P. (2015). Overparenting is associated with child problems and a critical family environment. *J Child Fam Stud* 24, 470–479. <https://doi.org/10.1007/s10826-013-9858-3>
- Senemoğlu, N. (2003). Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Shammi, P. ve Stuss, D. T. (2003). The effects of normal aging on humor appreciation. *Journal of the International Neuropsychological Society*, 9(6), 855-863
- Shifman, L. ve Lemish, D. (2010). Between feminism and fun(ny)mism: analyzing gender in popular internet humor. *Communication and Society*, 13(6), 870 – 891.
- Stambor, Z. (2006). How laughing leads to learning. (American Psychological Association) Retrieved October 23, 2021, from APA Monitor on Psychology: <http://www.apa.org/monitor/jun06/learning.aspx>
- Stewart, K. K., Carr, J. E. & LeBlanc, L. A. (2007). Evaluation of family-implemented behavioral skills training for teaching social skills to a child. *Clinical Case Studies*, 6(3), 252-262.
- Strip, Carol, Swassing, Raymond & Kidder, Rebecca (1991). Female adolescents counseling female adolescents: a first step in emotional crisis intervention. *Roeper Review. A Journal on Gifted Education*, 13, 124- 128. <http://dx.doi.org/10.1080/02783199109553335>

- Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P. & Worrell, F. C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science in the Public Interest*, 12(1), 3-54. <https://doi.org/10.1177/1529100611418056>
- Sutherland, M. (2008). *Developing the gifted and talented young learner*. London: Sage Publication.
- Şendil, G. (2003). *Çocuk, Ergen ve Anne Baba* (1. Baskı). İstanbul: Çantay Yayınları.
- Tamul, Ö. F. (2019). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Mükemmeliyetçilik Düzeyleri ve Öğrencilerin Algılarına Göre Ailelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki, *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 155-173.
- Tannenbaum, A. J. (1986). Giftedness: A psychosocial approach. In R. J. Sternberg & J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of giftedness* (pp. 21–252). New York: Cambridge University Press.
- Taylor, L. C., Clayton, J. D. & Rowley, S. J. (2004). Academic socialization: Understanding parental influences on children's school-related development in the early years. *Review of General Psychology*, 8(3), 163-178.
- Thomae, M. ve Pina, A. (2015). Sexist humour and social identity: The role of sexist humour in men's in-group cohesion, sexual harassment, rape proclivity, and victim blame. *International Journal of Humour Research*, 28(2), 187-204. doi:<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00199>
- Thomasgard, M., Shonkoff, J. P., Metz, W. P. & Edelbrock, C. (1995). Parent-child relationship disorders: II. The vulnerable child syndrome and its relation to parental overprotection. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 16(4), 251–256.
- Thorson, J. A., Powell, C. F., Sarmany-Schuller, I. & Hampes, W. P. (1997). Psychological health and sense of humor. *Journal of Clinical Psychology*, 53, 605-619.
- Tohum, M. (2018) Özel yeteneklilerin mutluluk kavramına ilişkin metaforik algılarının incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi. İstanbul.

- Toran, M. (2005), Farklı sosyo-kültürel düzeylere sahip annelerin çocuklarını kabullenme ve reddetme davranışlarının incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Tortop, H.S. ve Eker, C., (2014). Üstün yetenekliler eğitim programlarında öz-düzenlemeli öğrenme neden yer almalıdır. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 23-41.
- Tsukawaki, R., Kojima, N., Imura, T., Furukawa, Y., & Ito, K. (2019). Relationship between types of humour and stress response and well-being among children in Japan. *Asian Journal of Social Psychology*, 22(3), 281-289.
- Tu, Y.C., Chang, J.C. ve Kao, T.F. (2014). A study on the relationships between maternal gatekeeping and paternal involvement in Taiwan. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 122(1), 319-328.
- Tuğrul, B. (1994). Okul öncesi dönemde üstün yetenekli çocukların tanınması ve eğitimleri. Okul öncesi eğitimcileri için el kitabı. Editör: Şule Bilir. İstanbul: YA-PA Yayın. s. 152-159.
- Tunç, A. ve Tezer, E. (2006). The relationship between parenting style and self-esteem. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(25), 37-44.
- Turkheimer, E., Haley, A., Waldron, M., d'Onofrio, B., & Gottesman, I. I. (2003). Socioeconomic status modifies heritability of IQ in young children. *Psychological science*, 14(6), 623-628.).
- Tuzgöl-Dost, M., Aytaç, M. & Kıbrıslıoğlu-Uysal, N. (2019). Ebeveynlik biçiminin kişilik özellikleri, benlik saygısı ve yaşam doyumunu yordama gücü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 71 (18), 1146-1165.
- Türköz, Y. (2007). Okul öncesi çocuklarda bağlanma örüntüsünün kişilerarası problem çözme ve açık bellek süreçlerine etkisi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ulus, L., Yaman, Y. & Yalçıntaş Sezgin, E. (2019). Sense of humour in gifted children. *Turkish Journal of Giftedness and Education*, 9(1), 61-78.

- Uysaler, H. (2015). Arkadaşlık becerilerini geliştirme programının üstün zekalı öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerine etkisi. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Varan, A. (2005). Relation between parental acceptance and intimate partner acceptance in turkey: Does history repeat itself? *Ethos*, 33(3), 414-426.
- Vrticka, P., Black, J. M., Neely, M., Shelly, E. W., & Reiss, A. L. (2013). Humor processing in children: Influence of temperament, age and IQ. *Neuropsychologia*, 51(13), 2799-2811.
- Walker, R.E. ve Foley, J.M., (2003), *Social intelligence: history and measurement*, *Psychological Reports*, 33(1), 839-864.
- Waller, M. R. (2012). Cooperation, conflict, or disengagement? Coparenting styles and father involvement in fragile families. *Family Process*, 51(1), 325–342. doi:10.1111/j.1545- 5300.2012.01403.x
- Webb, J. T., Gore, J. L., Amend, E.R. & DeVries, A. (2007). A parent's guide to gifted children. Scottsdale, AZ: Great Potential Press.
- Wierzbicki, M. ve Young, R. D. (1978). The relation of intelligence and task difficulty to appreciation of humor. *Journal of General Psychology*, 99(1), 25-32.
- Witte, A.L., Kiewra, K.A., Kasson, S.C. & Perry, K.R. (2015) Parenting talent: a qualitative investigation of the roles parents play in talent development. *Roeper Review* 37(1), 84–96.
- Worrell, F. C. ve Dixson, D. D. (2018). Recruiting and retaining underrepresented gifted students. In Pfeiffer, S. I. (Ed.), *Handbook of giftedness in children: Psychoeducational theory, research, and best practices* (pp. 209–226). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-77004-8_13
- Wu, C. L., Lin, H. Y. & Chen, H. C. (2016). Gender differences in humour styles of young adolescents: Empathy as a mediator. *Personality and Individual Differences*, 99(162), 139-143. doi:<https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.05.018>
- Wu, E. H. (2008). Parental influence on children's talent development: A case study with three Chinese American families. *Journal for the Education of the Gifted*, 32(1), 100-129

- Yalçın, H. (2010). Çocuk gelişimi. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yalçın, H., Obalı, İ., & Öztüren, A. 2021. Özel Yetenekli Çocukların Mizah Duyguları ve Arkadaşlık İlişkileri. *KTO Karatay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(3), 119-134.
- Yang, W. (2007). Gifted or not, parental perceptions are the same: A study of Chinese American parental perceptions of their children's academic achievement and home environments. *Diaspora Indig. Minor. Educ.* 1(1), 217–234
- Yaprak, B. (2007). İlköğretim öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumunun diskriminant analiziyle belirlenmesi ve benlik saygısı ile olan ilişkisinin değerlendirilmesi üzerine bir uygulama. Yüksek lisans tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir
- Yardımcı, İ. (2010). Mizah kavramı ve sanattaki yeri, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 1-41.
- Yavuzer, H., (1990). Anne-Baba ve Çocuk. Ankara: Remzi Kitapevi.
- Yazdani, S. ve Daryei, G. (2016). Parenting styles and psychosocial adjustment of gifted and normal adolescents. *Pacific Science Review Humanities and Social Sciences*, 2(3), 100-105.
- Yerlikaya, E. (2003). Mizah Tarzları Ölçeğinin uyarlama çalışması. Yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türkiye
- Yerlikaya, N. (2007). Lise öğrencilerinin mizah tarzları ile stresle başa çıkma tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Yılmaz, A. (2000). Anne-baba tutum ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 7(3), 160-183
- Yılmaz, A. (2000). Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne baba tutumu ile çocukların, ergenlerin ve gençlerin akademik başarıları ve benlik algıları arasındaki ilişkiler. Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Yılmaz, H. ve Yalçın, H. (2021). A new-generation parental attitude affecting gifted adolescents' psychological resilience: helicopter parenting. *Journal of Gifted*

Yörük, İ. (2019). Özel yetenekli öğrencilerin psikolojik sağlık düzeylerinin benlik saygısı, akran ilişkileri ve ebeveyn tutumları açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir

Zenasni, F., Mourgues, C., Nelson, J., Muter, C. & Myszkowski, N. (2016). How does creative giftedness differ from academic giftedness? A multidimensional conception. *Learning and Individual Differences*, 52, 216–223. Doi:10.1016/j.lindif.2016.09.003

Zenkov, K., Harmon, J., Bell, A., Ewaida, M. & Lynch, M. (2011). What leadership looks like: Using photography to see the school leaders that city youth desire. *Journal of School Leadership*, 21(1), 119-157.

Ziv, A. (1990). Humor and giftedness. *Gifted International*, 6(2), 42-51.

EKLER

EK-1 Etik Kurul Onay Belgesi

EK-2 Kişisel Bilgi Formu

EK-3 Okul Çocukları İçin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeği

EK-4 Anne Baba Tutum Ölçeği

EK-5 Sosyal Beceri Ölçeği

Ek-1 ETİK KURUL ONAY BELGESİ

T.C.
KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ
İLAÇ VE TIBBİ CİHAZ DIŞI ARAŞTIRMALAR ETİK KURUL KARARI

Toplantı Sayısı: 8

Toplantı Tarihi: 15.10.2021

Karar Sayısı: 2021/009: Dr. Öğr. Üyesi Hatice YALÇIN'ın "Aşırı Koruyucu Ebeveyn 7-12 Yaş Özel Yetenekli Çocukların Sosyal Becerilerine Etkisi ve Çocukların Mizah Becerilerinin Aracı Rolü" başlıklı araştırma projesi çalışması ile ilgili 17.09.2021 tarihli dilekçesi ve ekleri görüşüldü.

Görüşme sonucunda araştırma projesi çalışmasının Dr. Öğr. Üyesi Hatice YALÇIN'ın sorumluluğunda yürütülmesinin uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Not: Çalışma ile ilgili gerekli izin ve yasal sorumluluk araştırmacılara aittir.

Sorumlu Araştırmacı: Dr. Öğr. Üyesi Hatice YALÇIN
Yardımcı Araştırmacı: Şerife KAYA

Prof. Dr. Taner ZİYLAN

**İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Araştırmalar
Etik Kurul Başkanı**

Ek-2 KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Yaşın:

Cinsiyet: Kız Erkek

Kaç kardeşsin?

Kaçıncı çocuksun?.....

Annenin Yaşı:

Babannın Yaşı:

Annenin Eğitim Durumu:

Okuryazar Değil Okuryazar İlkokul Lise Üniversite

Babannın Eğitim Durumu

Okuryazar Değil Okuryazar İlkokul Lise Üniversite

Annenin Mesleği:

Çalışmıyor Memur 76 Serbest Meslek Emekli İşçi Serbest Meslek Emekli

Babannın Mesleği:

Çalışmıyor Memur 76 Serbest Meslek Emekli İşçi Serbest Meslek Emekli

Aşağıdakilerden hangisi senin aile yapını en iyi tanımlamaktadır?

- Çekirdek (anne, baba, çocuklar)
 Geniş aile (anne, baba, çocuklar, aile büyükleri, akrabalar)
 Anne, baba ayrı / boşanmış
 Diğer (açıklayınız).....

Anne ve baban yaşıyorlar mı?

- Her ikisi de yaşıyor
 Anne yaşıyor
 Baba yaşıyor
 Her ikisi de vefat etti

Kiminle yaşıyorsun?

- Anne-baba ile birlikte
 Yalnız anne ile birlikte
 Baba ile birlikte
 Diğer aile büyükleri ile
 Diğer (Belirtiniz)

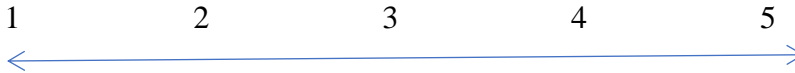
Ailenin ekonomik durumunu nasıl değerlendirirsin? Çok iyi İyi Orta Kötü Çok kötü

Sana göre ailen okul başarısını nasıl değerlendirir? Çok kötü Kötü Orta İyi Çok iyi

Ek-3 OKUL ÇOCUKLARI İÇİN ÇOK BOYUTLU MİZAH DUYGUSU ÖLÇEĞİ

	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sık sık	Her zaman
1.Fıkralar ya da komik hikayeler uydururum	()	()	()	()	()
2.İyi şakaları severim	()	()	()	()	()
3.Şakalar ve hikayeler zor zamanları atlatmama yardımcı olur	()	()	()	()	()
4.İnsanları güldürebilirim	()	()	()	()	()
5.Şaka yapan insanları severim	()	()	()	()	()
6.İnsanlar benim komik şeyler anlattığımı söyler	()	()	()	()	()
7.Arkadaşlarımı güldürmek için şaka ve komik hikayeleri kullanırım	()	()	()	()	()
8.Fıkralar ve komik hikayeler anlatan insanların yanında olmayı severim	()	()	()	()	()
9.Eğlenceli bir şeyler anlatarak sorunları hafifletebilirim	()	()	()	()	()
10.İnsanlar fıkra anlattığında rahatsız olurum	()	()	()	()	()
11.Komik bir hikaye dinlemeyi severim	()	()	()	()	()
12.Söylediğim şeylerle insanları güldürebilirim	()	()	()	()	()
13.İnsanlar bana şaka yaptığında veya komik hikaye anlattığında hoşuma gider	()	()	()	()	()
14.Beni güldüren insanları severim	()	()	()	()	()
15.Şaka ve komik hikayeler zor zamanların üstesinden gelmek için iyi bir yoldur	()	()	()	()	()
16.Benim şakalarım ve komik hikayelerim başkalarını güldürür	()	()	()	()	()
17.Şakalar ve komik hikayeler rahatlamama yardımcı eder	()	()	()	()	()

Espri anlayışını 1’den 5’e kadar derecelendirsen kaç puan verirsin (*Rakamı işaretleyiniz*)

Ek-4 ANNE BABA TUTUM ÖLÇEĞİ-1

	Tamamen benziyor	Biraz benziyor	Benzemiyor	Hiç benzemiyor
1. Herhangi bir sorunum olduğunda annem ve babam bana yardım ederler	()	()	()	()
2. Annem ve babam büyüklerle tartışmamam gerektiğini söylerler	()	()	()	()
3. Annem ve babam yaptığım her işin en iyisini yapmam için beni zorlarlar	()	()	()	()
4. Annem ve babam herhangi bir tartışma sırasında başkalarını kızdırmamak için susmam gerektiğini söylerler	()	()	()	()
5. Annem ve babam bazı konularda “sen kendin karar ver” derler	()	()	()	()
6. Derslerimden ne zaman düşük not alsam annem ve babam bana kızar	()	()	()	()
7. Ders çalışırken anlamadığım bir şey olduğunda annem ve babam bana yardım ederler	()	()	()	()
8. Annem ve babam kendi görüşlerinin doğru olduğunu, bu görüşleri onlarla tartışmamam gerektiğini söylerler	()	()	()	()
9. Annem ve babam benden bir şey yapmamı istediklerinde niçin bunu yapmam gerektiğini de açıklarlar	()	()	()	()
10. Annem ve babamla her tartıştığım zaman bizi anlarsın” derler	()	()	()	()
11. Derslerimden düşük not aldığım zaman annem ve babam daha çok çalışmam için beni desteklerler	()	()	()	()
12. Annem ve babam yapmak istediklerim konusunda kendikendime karar vermeme izin verirler	()	()	()	()
13. Annem ve babam arkadaşlarımı tanırlar	()	()	()	()
14. Annem ve babam istemedikleri bir şey yaptığım zaman bana karşı soğuk davranırlar ve küserler	()	()	()	()
15. Annem ve babam sadece benimle konuşmak için zaman ayırırlar	()	()	()	()
16. Derslerimden düşük not aldığım zaman annem ve babam öyle davranırlar ki suçluluk duyar ve utanırım	()	()	()	()
17. Ailemle birlikte hoşça vakit geçiririz	()	()	()	()
18. Annem ve babamı kızdıracak bir şey yaptığım zaman onlarla birlikte yapmak isteğim şeye izin vermezler	()	()	()	()

EK-5 ANNE BABA TUTUM ÖLÇEĞİ-2

19. Genel olarak annen ve baban okul zamanı hafta içinde gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

Evet

Hayır

Eğer cevabınız **Evet** ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Hafta içinde en geç saat kaç kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir (Pazartesi-Cuma arası)?

20.00'dan önce

22.00-22.59 arası

20.00 - 20.59 arası

23.00 ya da daha geç

21.00 - 21.59 arası

İstediğim saate kadar

20. Genel olarak annen ve baban hafta sonları gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

Evet

Hayır

Eğer cevabınız **Evet** ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Haftanın Cuma ya da Cumartesi akşamları en geç saat kaç kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir?

20.00'dan önce

22.00 - 22.59 arası

20.00 - 20.59 arası

23.00 ya da daha geç

21.00 - 21.59 arası

İstediğim saate kadar

Annen ve baban aşağıdakileri öğrenmek için ne kadar çaba gösterirler?

Hiç çaba **Çok az çaba**

Çok çaba

göstermez

gösterir

gösterir

21. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğini,

22. Boş zamanlarınızda ne yaptığınızı,

23. Okuldan çıktıktan sonra ne yaptığınızı,

Annen ve babanın aşağıdakiler hakkında ne kadar bilgileri vardır?

Bilgiler

Çok az

Çok

bilgileri

yoktur

bilgileri

vardır

EK-6 SOSYAL BECERİ ÖLÇEĞİ

Aşağıda senin davranışlarınla ilgili bazı ifadeler var. Her ifadeyi dikkatle okuduktan sonra senin için uygun olan ifadenin karşısına X işareti koymanı istiyoruz. Bu sorular sadece araştırma için kullanılacak ve sadece araştırmacılar bunu değerlendirecek. Desteğin için çok teşekkür ederiz.

	1 Hiç	2 Bazen	3 Genelde	4 Tamamen
1.Grup içinde konuşmak istediğimde izin alırım				
2.Grup içinde rahatlıkla konuşurum				
3.Sınıfa yeni gelen bir arkadaşımın yanına gelip tanışırım				
4.Hoşlandığım insanlarla yakınlık kurarım				
5.Arkadaşlarıma beğendiğim özellikleri söylerim				
6.Arkadaşlarımda hatalı yönlerini kendilerine söyler, uyarırım				
7.Gerektiğinde teşekkür etmeyi ihmal etmem				
8.Bir ortamdan ayrılırken “iyi günler” demeyi unutmam				
9.Grup içinde bir takım görevler alırım				
10.Kırdığım ve üzdüğüm kişilerin gönlünü alırım				
11.Derste anlamadığım yerleri öğretmenime sorarım				
12.Doğru bildiğim konuları her yerde savunurum				
13.Gördüğüm aksaklıkları ilgili kişilere bildiririm				
14.Grup içinde yapılacak faaliyetlere ilişkin önerilerde bulunurum				
15.Problemlerimi kendim halledemediğimde yardım isterim				
16.İlgi duyduğum sosyal faaliyetlere katılırım				
17.Birbirlerini tanımayan arkadaşlarımla tanıştırmam				
18.Anlatılanları dikkatle dinlerim				
19.Sınavdan iyi not alan arkadaşlarımla tebrik ederim				
20.Derslerimi bitirince eğlenecek bir şeyler bulurum				

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Şerife KAYA

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : 2007, Hacettepe Üniversitesi, Ev Ekonomisi Yüksek okulu, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : KTO Karatay Üniversitesi, Çocuk Gelişimi 2020

Bildiği Yabancı Diller :İngilizce- Osmanlıca

Bilimsel Faaliyetleri :

Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

-Yalçın, H., Erkoç, E., Kaya, Ş. (2020). Akran zorbalığında bilişsel davranışçı terapi uygulaması: olgu sunumu. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 6(32), 936-943., Doi: <http://dx.doi.org/10.31576/smryj.554> (Yayın No: 6324125)

-Yalçın, H., Kaya, Ş. (2020). Intensive masturbation of the child in preschool period: case analysis. *International Journal of Social Humanities and Administrative Sciences*, 6(27), 896-900. Doi: <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.346> (Yayın No: 6324016)

Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar veya kitaplardaki bölümler:

Yazılan ulusal/uluslararası kitaplardaki bölümler:

-Kaya Ş., Güvener, E. (2021). Dezavantajlı Çocuklar. (Bölüm adı 3.Ünite Korunmaya Muhtaç Çocuklar (Ed. H. Yalçın). KARYAY-KTO Karatay Üniversitesi Yayıncılık ve Yapımcılık İktisadi İşletmesi, Basım sayısı: 1, ss. 464, ISBN:978-605-69346-8-1

İŞ DENEYİMİ

Stajlar : 2006, Alan Çalışması, DSİ Kreş ve Gündüz Bakım Evi,

2006, Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Sarayköy Rehabilitasyon Merkezi.

2006, Konuşma ve İşitme Engelliler Stajı, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Odiolojisi Bölümü,

2006, Zihinsel Engelliler Stajı, Yeni Ufuklar Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi.

Projeler : 2009/2010, Proje Sorumlusu, 4-7 yaş Çocuklarının Sağlık Kontrolü Projesi, Erbaa İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Çalıştığı Kurumlar : 2007-2009, Çocuk Gelişimci, Özel Yeni Ufuklar Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Ankara

2009-2013, Çocuk Gelişimci, Sağlık Bakanlığı Erbaa Devlet Hastanesi

2013-2017, Çocuk Gelişimci, Sağlık Bakanlığı, Konya Beyhekim Devlet Hastanesi.

2017-2019, Kreş Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı, Beyhekim Devlet Hastanesi Kurum Kreşi

2019-2021, Çocuk Gelişimci, Sağlık Bakanlığı, Beyhekim Devlet Hastanesi

Tez Sunum Tarihi: 08.02.2022